
SEV. DE MONZAMBANO
DE STATV
IMPERII GERMANICI
LIBER
1 6 8 5

SEVERINI DE MONZAMBANO
VERONENSIS,

DE STATU IMPERII GERMANICI,

AD

LÆLIUM Fratrem,
Dominum TREZOLANI,

LIBER UNUS.

Editio novissima, additionibus necessariis aucta atque emendata.

ANNO M DC LXXXIV.

LÆLIO

DE

MONZAMBANO

TREZOLANI Domino,

SEVERINUS DE MONZAMBANO

S. P. D.

QUod plurimis me literis dudum flagitaſti, LÆLI FRATRUM OPTIME, quo conſilio, quidve animo volvens tamdiu per Germaniam circumcurſitaverim, vix tandem tuo pene convicio domum retractus, id nunc Tibi

paucis exponere lubet. Alias enim nationem nostram peregrinationibus non adeo deditam constat; quod credamus, ipsius ingenia naturali bonitate enitescere, hautquidquam exteræ limæ indiga. Et apud Transalpinos aliquam prudentiæ opinionem conciliat, vel de summis montibus Italiam conspexisse. Quomodo igitur negotium illud, cujus expediendi caussa Alpes transcenderam, præter spem in aula Bavarica me detinuerit, ipse nosti. Heic dispellendo

otii tædio curatius evolvere cœpi, quæ unus atque alter noſtratium ſuper bello Germanico literis prodidit. Quorum fidei Germani ipſi plus, quam civium ſuorum, tribuunt, queis manifeſtum fere in partes ſtudium, aut verum periculi metu infractum. Et qui extat apud ipſos circa id bellum liber, in complura diffuſus volumina, meliori, quam antiquum chaos, jure dici meretur, rudis indigeſtaque moles. Legentem ſubiit admiratio, quanto molimine res geſta fuerit;

quot præliis, quam atrocibus decertatum; quomodo tantis cladibus ſufficere potuerit Regio, ad quam perdendam non minus cives, quam exteri, per annos triginta incubuerant. Invaſit inde animum cupido preſſius explorandi, quæ genti vires opeſque, quæ populorum varietas, ſimul quali compage tam vaſtum corpus conjungeretur. Dedi tamen grande patientiæ documentum, & quale vix à faſtidio Italici genii poterat expectari. Præterquam enim, quod iſti fini addiſcen-

ſcendam ſuſceperam linguam Teutonicam, omnes Europæas difficultate ſuperantem, etiam illa ab initio me tenebat perſuaſio, non poſſe penitus cognoſci Statum Germaniæ, niſi quis à capite ad calcem evolverit omnes ejus nationis Scriptores, qui *Jus Publicum*, quod vocant, conſignavere. Igitur non ſine ambitione impetravi abs quodam Conſiliario, qui bibliothecam poſſidebat in eo genere copioſiſſimam, ſuppeditaret Autores, quos deſiderio meo maxime

idoneos putaret. Hic, ut omnes humanitatis numeros expleret: ſimul oſtentandæ copiæ, per duos robuſtiſſimos famulos, ſub onere gementes, repetitis aliquoties ferculis, conclave meum adeo compleri libris curat, ut vix mihi ipſi locus ſupereſſet. Adjecit, hiſce interea velut in promulſidis vicem ventriculum meum præpararem, juſtas epulas mox ſecuturas. Heic ego, improviſum aſperis veluti qui ſentibus anguem preſſit, obſtupui, &, quanta mihi tormenta ultro arceſſiſ-

ceſſiſſem, ingemui. Nam neq; decorum videbatur, cum tantum diſcendi ardorem oſtentaſſem, ſolo intuitu defetiſcere; neque tamen tantum crimen videbatur, circa alienam Remp. curioſitatem exercere, ut tam ſævo mortis genere perire mererer. Diu æſtuanti commodum ſuccurrebat, quod olim ab erudito apud noſtrates viro audiveram, *Teutonicos homines inſatiabile ſcribendi cacoëthes tenere:* verum pauciſſimis datum, aliquid procudere, quod inventionis acumine,

ne, aut genii lepore politi, applausum seculi possit provocare. Ne tamen perituræ parcatur chartæ, pleramque turbam petitas passim particulas in unam compingere massam, vix uspiam aspersa judicii mica. Nec plagii apud ipsos habere crimen, aliorum opera paucis interpolata locis pro novis venditare. Aliquos deniq; sibi locum inter autores deberi credere, quod diffusius aliquod scriptum in compendium, aut, si Diis placet, in Tabellas, memoriæ an stupiditati juvandæ, rede-

gerint. Et vero hoc magis ſperabam fore, ut cognito uno cunctos noſſem, quod iſti Scriptores ut plurimum inter Juriſperitos nomen ſuum profiteantur, apud quos ſeſe mutuo bona fide exſcribere in legem abiit. Obfirmato ſic in ferream tolerantiam animo, unum ab initio evolvendum ſuſcipio, mole præ cæteris conſpicuum, & quem à multis cumprimis probari audiveram: & de quo non fruſtra credideram, ipſum non minus priores omnes compilaſſe, quam à ſequentibus pa-

ri modo tractatum. In iſthoc Autore, quod cæteris indignationem movere poterat, mihi neſcio quomodo levamenti inſtar viſum eſt habere. Quo plura enim paſſim infarcta erant, quæ ad rem nihil facerent, eo proniore vento ad portum rapi videbar. Cæterum uti exteriorem Imperii Germanici faciem ſic ſatis inde licebat cognoſcere; ita illud abſurdum valde videbatur, quod, cum ubiq; febriculoſam Juris Civilis notitiam oſtentaret, ac, quicquid uſpiam legiſſet audiſſet-

diſſetque, eodem compingeret, nihil ibidem deprehenderetur, quod vel mediocrem Politices ſolidioris cognitionem ſaperet. Nam uti priora illa annotaſſe, mediocris eſt diligentiæ & nullius ingenii; ſic *aſinos ad lyram* jure dixeris, qui ad tam irregularis Reipubl. ſtructuram explicandam in publicum provolant, hiſtoriæ patriæ ſcientiæque civilis rudiſſimi. Enimvero poſtquam tædioſa illa lectione defungi datum, ſimulq; deprehenſum, pleroſque chorda eadem oberrare, diverſam

mihi

mihi viam judicavi ineundam, & posthabitis ineptorum libellorum quisquiliis, ex viris usu rerum spectatis potius exquirere institui, quæ dubitationis quid videbantur habere. Cujus quidem instituti fructus percepi non contemnendos. Præterquam enim quod plurima contigit didicisse, quæ in libris nequidquam quæsiveris; ea quoque curiositas magnopere mihi pigneravit humanitatem gentis, alias in exteros non parum proclivis. Cumprimis quippe placebat, quod in me non

deprehenderent nauſeam illam adverſus res ipſorum, pleriſque exterorum familiarem. Et quo ſecurius mecum ipſis, liberiuſque conſpicerent agere; eo benignius amplectebantur, tanquam candoris ſui, quo maxime æſtimari gaudent, imitatorem. Sic ut demum decreverim, latius tam expoſita gentis benevolentia frui. Igitur confecto Monachii ex animi ſententia negotio, Ratiſponam me contuli, quo tempore recens terror belli Turcici non paucos Principes eodem contraxerat.

Heic vero facile erat, uno velut intuitu genium rerum Germanicarum contemplari, & quam laxe iſta compages cohæreret. Sed & aditum ſternente amico illo Bavarico, innotuiſſe datum viro, cui vix parem in Germania ullum vidi, qui tunc temporis rerum in aula Moguntina potiebatur, à pleriſque Germanis maximi habitus. Hic ſumma me humanitate excepit, & qualem homo peregrinus & ignotus hautquidquam expectare poterat abs tali, cujus gratiæ literati paſſim per publicas

blicas quoque adulationes adrepere honeſtum putabant. Et ſane non Ratiſponæ ſolum ejus Viri favor multos mihi amicos paravit; ſed & cum ipſi ſignificaſſem, mihi in animo eſſe, partem aliquam Germaniæ perluſtrare, literis me ſuis ad diverſas aulas inſtruxit, quæ gratioſiſſimæ inſtar teſſeræ hoſpitalis habuerunt. Inde ſecundo Danubio Viennam deſcendi, ubi, ne peregrinus viderer, nonnulli ex popularibus meis effecerunt, qui fortunam ibi nimis quam propitiam fuerant

rant experti. Commodum dein accidit, ut Minister quidam Cæsareus ad Electores, Saxonem & Brandeburgicum, ablegaretur, quicum jam amicitia erat contracta. Eo lubentius me ipsi, ultro invitanti, comitem adjunxi; præsertim cum cavisset, Italicæ sobrietatis opinionem mihi præsidio esse posse, ne per nimiam humanitatem vino suffocarer. Aliàs enim moribus gentis ignavum habetur, valetudinem suam supra solennes illas propinationes ducere. Berolino me

digreſſum aula Ducis Brunſvicenſis excepit. Ubi præter cætera gratiſſimum fuit, ſermones miſcere cum Profeſſore ex vicina Academia, quem jam tum Ratiſponæ à rerum patriarum peritia inſigniter commendari audiveram. Nam & in pleriſque circa ſtatum Germaniæ mecum ſentiebat, & ſua ſcripta, longe diverſum à reliqua turba genium præ ſe ferentia, promte communicabat. In quibus etſi multa ſat libere poſita erant, non obſcure tamen adparebat, non pauca

ipſum diſſimulaſſe, declinandis potentiorum offenſis, aut ne inſulſorum hominum clamores in ſe irritaret. Ex illo tempore primum in mentem venit iſthæc in chartam conjicere; quod ſperarem, fortaſſe mollius profectam à peregrino veritatem iri exceptum, abs quo ſtudium partium, aut ſuſpicio captandæ gratiæ reponendæve vindictæ, abeſſet. Hucuſque progreſſo ignavum videbatur, Belgium non adire. Quod diutius me tenuiſſet, ni imperioſæ tuæ literæ, ſimul res dome-

ſticæ, ſerio de patria repetenda cogitare ſubegiſſent. Adverſo ergo Rheno adſcendens, Duſſeldorpii parem, quam quondam Neoburgi, humanitatem expertus fui. Nec minus hoſpitalem ſeſe Bonna præbebat. Apud Moguntinos parum videbar acceptus, quod per imprudentiam tantopere prædicarem officia Miniſtri illius, quem interea ipſi neſcio quibus de cauſis munere ſuo dimoverant. Heidelbergæ, feſtinantem licet, ſubſiſtere coëgit cupido videndi Electorem Pala-

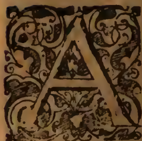
tinum, cui parem ingenio sapientiaque Principem in Germania non dari, ex multis dudum audiveram. Et sane, utut famam in suas laudes non experiatur parcam, ejus tamen præconia sic videbatur implere, ut inter præcipuos fructus Germanicæ peregrinationis reputem, istũ Principem salutasse, & dotes ejusdem cominus adspexisse. Dulcedo heic commorandi effecit, ut Studgardiæ non nisi pauculos dies possem impertiri; quam & ipsam tamen adiisse non pœnitebat.

Vides jam, FRATRUM OPTIME, qua ratione mihi tempus inter Teutones exactum: & quod quantivis ſit æſtimandum, tam effuſam candidiſſimæ gentis humanitatem non leviter deguſtaſſe. Cui nullam in præſens gratiam referre potui, quam ut faciem Imperii ipſius ex vero depingerem. Saltem popularibus meis hoc opuſculi non ingratum fore confido, quod & pleraque ſint expoſita, in quæ ipſi circa cognoſcendas exterorum Reſp. inquirere ſueverunt;

& caſtigata brevitate faſtidioſorum ſatietati occurſum. Tibi autem, FRATRUM OPTIME, libellum huncce inſcribere placuit, eam duntaxat ob cauſam, ut moram purgarem, quæ non parum moleſtiæ Tibi creavit in gerendis meis negotiis; ſimul ut conſtaret, fuiſſe in Germania, quod curioſitatem meam exercuerit. Aliàs enim & merita in me tua, & mutuus inter nos affectus majora ſunt, quam ut tam modico indicio aliqua eorundem pars exprimi debeat. Bene vale.

Ad

Ad Lectorem.

Liquoties jam à prima sui editione recusus est Severini de Monzambano, de Statu Imperij Germanici, Liber, sed toties fere alienâ manu interpolatus; aliquando etiam, ut prætendebatur, notis & stricturis explicatus & restrictus. Præsens isthæc editio nativæ suæ ingenuitati textum restituit, & quamvis ille à primæ Editionis tenore nonnunquam recedit, nihil aliud tamen, quam additiones emendationesq;, ab ipso Autore adornatas, complectitur, cui puto tale quid agere integrum fuerit. Id autem quibus in locis factum sit, ex institutâ collatione facile apparebit. Ab Editore hoc saltim est præstitum, ut Capitum lemmata, quod nonnulli desideraverant, præscri-

scriberentur, & ad præsentem statum paulo propius attemperarentur, quæ Capite altero, eo quo concipiebantur tempore, circa familiarum Illustrium lineas partitionesque verissime tradita fuerant. Reliqua iis plane verbis, quibus novissime legi optavit Autor, sunt expressa. Quod latere nolumus illum, qui sua interesse, ut resciret ista, fuerit opinatus.

SEVE-

SEVERINI DE MONZAMBANO VERONENSIS DE STATU IMPERII GERMANICI AD LÆLIUM Fratrem, Dominum TREZOLANI, LIBER UNUS.

CAPUT I.
De origine Imperii Germanici.

I. Termini Germaniæ veteris.
II. Populi illius quali regimine sint usi.
III. Franci, ad Germanos, an Gallos, primam referant originem, argumenta Gallorum.
IV. Quid Germani reponere possint.
V. Incrementa Francorum Imperij.
VI. Carolus M. Germanus fuerit ne an Gallus.
VII. Carolus diversas possedit regiones diverso acquisitas titulo.

IIX. *Germania quali statu fuerit sub Carolo M. & Ludovico Pio.*
IX. *Quali sub Ludovici Pij filiis.*
X. *Imperium Romanum quibus vicissitudinibus jactatū, donec à Gothis occuparetur.*
XI. *Post Gothos, quomodo Orienti adhaeserit; & quâ ratione inde avulsum sit.*
XII. *Carolus M. Imperatoris atq; Augusti titulo, quid acceperit.*
XIII. *Otto M. quomodo Imperium Romanum cum Germaniâ conjunxerit.*
XIV. *Cur Imperium Germanicum Romanum dicatur.*
XV. *Quale incommodum ex ista appellatione in Germaniam redundaverit.*

GERMANIA Magna quondam ad Orientem Danubio, ad Meridiem Rheno finiebatur. Sarmatiam versus iidem ferè, qui hodiè, termini videntur fuisse, reliqua Oceanus ambibat. Sic ut sub isto vocabulo tunc quoque veniret Dania, Norvvegia, & Suedia, usq; ad sinum Bodnicum; quas partes plerique antiquorum Scan-

Scandinaviæ aut Scandiæ nomine complectuntur, quod ipſum adhuc ScaniaProvincia repræſentat. Sed quæ trans iſtum ſinum ſita ſunt, Germaniæ antiquæ parum recte accenſeri crediderim. Nam modernos Finnos linguæ geniiq; diverſitas ſeparatam penitus à Suedis aliiſque Germanicis populis nationem arguit. Ad quos ipſos tamen illa, quæ *Tacitus de moribus Germanorum* tradit, haud quidquam pertinere, ſed ad Lappones, videntur, quorum hodieque par fere vivendi ratio. Veros autem Finnos ſub Æſtyis latere probabile eſt. Neq; vero mirum, Tacitum circa remotiſſimas illas gentes parum diſtincte tradidiſſe; quarum vix tenuis fama ad ipſum erat perlapſa. Enimvero hodie partes iſtæ Septentrionales ſeorſim regnantur. Igitur ex illo latere Germania Mari Baltico ter-

minatur; & magnam Cherſoneſi Cimbricæ partem ſibi Dania vindicat. Sed velut in compenſationem ultra Danubium ad Italiam uſque & Illyricum fines iſta protulit; & cis Rhenum non exiguus tractus, quondam ad Galliam Belgicam ſpectans, eidem adcrevit.

II. Tam vaſtum terrarum ſpatium complures quondam populi inſedere, numero cumprimis & robore virorum validiſſimi. Quorum ſinguli tamen fere ſuam ſibi ſeorſim civitatem conſtituebant, à reliquis diſtinctam, niſi qua linguæ morumque ſimilitudo, communisq; origo jungebat. Et plerique quidem populari regimine gaudebant. Nonnullis Reges erant, ſed ferè ſuadendi magis autoritate, quam jubendi poteſtate. Neque enim iſta natio unquam totam ſervitutem potuit pati. Ergo

go antiqua illa Germania nunquam unum Imperium constituit. Id quod commune habuit non solum cum Italia nostra, sed & cum Hispania, Gallia, Britannia & Græcia, antequam istæ à Romanis subigerentur. Qualis status ex primæva illa civitatum origine, qua segreges familiæ paulatim in unum corpus coaluere, magis expressa retinebat vestigia. Verum utut antiquis illis eximia quadam libertatis specie talis autonomia cumprimis blandiretur: tamen tantam multitudinem Rerump. frequentissimis inter sese bellis collidi necessum erat. Et vel ideo exterorum invasionibus opportunæ reddebantur validissimæ cætera gentes, quod uno imperio vires ipsarum non connecterentur. Imo ne fœderibus quidem pleræq; se satis mature contra commune periculum

muniebant, ſed tunc demum concordiæ bona ſentiebant, poſtquam, dum ſingulæ pugnarant, univerſæ victas ſeſe deprehenderunt.

III. Ab iſto ſtatu ut diſcederet Germania, primi cauſam præbuere Franci. Quæ natio ad Germanos, an ad Gallos, primam referat originem, non ita in expedito eſt. Nam utut concederemus, quicquid populorum Græcis quondam ſub communi Celtarum vocabulo fuit comprehenſum, puta Illyricos, Germanos, Gallos, Hiſpanos & Britannos, ex uno velut fonte promanaſſe: quin tamen iſti deinceps moribus & linguis inſigniter diſcreparint, nemo antiquitatis peritus inficias iverit. Occaſionem diſceptationi dedit ineptus quorundam Gallorum faſtus, qui obliti, non paucos quondam Galliæ populos ultro circa origi-

originem Germanicam fuisse ambitiosos, Germanos Francorum generis autores agnoscere fastidiunt. Isti ergo contendunt, ex Gallia magnam hominum multitudinem sese quondam trans Rhenum in Germaniam effudisse, tractumq; circa Mœnum fluvium ad sylvam usque Hercyniam insedisse. Eam postea, transmisso aut occupato, quod ad dextram Rheni ripam ad ejus divergium jacet, Rhenum transgressam, antiquæ sedes patriæ postliminio velut recuperasse. Partem tamen circa Mœnum hæsisse, circumjectæque regioni de se nomen indidisse. Pro ea opinione firmanda testis excitatur *Livius* l.v. c.34. *Cæsar de Bello Gallico* l.vi. c.24. *Tacitus de Moribus Germanorum* c.28.

IV. Hisce tamen non absurde reponere possunt Germani, scriptorum Romanorum autorita-

tem non esse omni exceptione majorem; quippe qui adseveratione satis languida de rebus longissime à sua memoria remotis tradidere; & quidem circa populum exterum, cujus antiquitates nullis literarum monumentis conservabantur. Neq; vero probabile videri, cum Trebocci, Nemetes, Vangiones, Treveri, aliiq; Rheno propiores populi originem Germanicam jactaverint, oram hisce fere oppositam à Gallico fuisse populo occupatam. Et ut maxime detur, Francos ab initio fuisse coloniam Gallorum; tamen qui per secula circiter octo in solo Germanico habitaverint, linguamque & mores à reliquis Gallis discrepantes, sed Germanis congruentes induerint, inter Germanos deinceps censendos manifestum est, saltem hactenus, ut posteri istorum Germanica stirpe eru-

erubeſcendi cauſam nullam habeant. Illud conſtat, ante ſeculum à Chriſto nato tertium vix ullam in hiſtoriis Francorum fieri mentionem. Inde diverſa oritur opinio, dum alii credunt, illos, qui *Tacito* Chauci vocantur, antiquum nomen vocabulo Francorum mutaſſe: Non pauci, Sicambros & quicquid Vahalim inter & Iſalam gentium erat, circa annum Chriſti CCC. novum Francorum vocabulum ſibi adſumſiſſe; atque inde prima regni Francici incunabula repetenda: Alii autem, plures Germaniæ populos, aut coalitam ex illis multitudinem, eo ſibi nomine ſumto, eximium libertatis ſtudium oſtentaſſe. Nam Francus Teutonica lingua liberum hominem notat. Adducuntur quoq; teſtimonia Franciſci I. & Heinrici II. Regum Galliæ, qui in literis ad Ordines Ger-

maniæ, ex stirpe Germanica genus sese profitentur ducere. Etsi, quo fine ejusmodi cognationes exoletæ interdum jactentur, cordatioribus non difficulter subolet.

V. Quidquid hujus sit, isti Franci, in Ubiis, ut vulgo traditur, Rhenum transgressi, postquam maximam Galliarum partem subegissent, flexo velut victoriarum cursu, Rhenoque iterum superato, Alemanniam, & quicquid fere terrarum inter Mœnum & Danubium retro in Thuringos extenditur, subegerunt. Verum longè lateque Francicum Imperium per Germaniam extendit Carolus Magnus, victis inprimis Saxonibus & Tassilone Bavariæ Rege. Sic ut iste ditione complecteretur non solum pleraque à Germanicis populis infessa, sed & quæ versus Mare Balticum & Poloniam ad Vistulam usque Slavi tunc obtinebant.

Nam

Nam & hos Carolo tributarios factos, aut ſaltem ejus majeſtatem comiter coluiſſe, hiſtoriæ teſtantur.

VI. Hunc Carolum ſuæ nationi vindicare Germani plerique anxie ſatagunt, quippe editum in lucem Ingelhemii, oppido prope Moguntiam, jam in ditione Electoris Palatini. Imo in antiquo Inſtrumento Abbatiæ Fuldenſis, terra circa fluvium Unſtrut, i. e. Thuringia, vocatur terra conceptionis ipſius. Eundem quoq; lingua Germanica uſum, evincunt nomina menſiū, Germanis adhuc uſurpata, quæ ab ipſo poſita creduntur. Enimvero ſi me Germani tanquam hominem peregrinum in negotio ſuo paterentur ſententiam dicere, utut aliàs in gratiam Gallorum de ipſorum rebus nihil temere largiri placet, ſuaderem, ut æquo animo prætenſioni circa Caro-

Carolum renunciarent; præsertim cum id præsenti ipsorum Imperio haud quidquam fraudi esse queat. Scilicet Francos sedem regni in Gallia statuisse, in confesso est. Nec minus, Caroli patrem Regem Franciæ fuisse, ejusque majores in eodem regno summis honoribus functos. Partes autem Germaniæ Transrhenanæ, quæ tunc ad regnum Francorum pertinebant, accessorii duntaxat instar habebant, velut provinciæ bello subactæ. Illius porro nationis quisque censetur, cujus ipsius pater est, & ubi sedem fortunarum à patre majoribusque traditam obtinet. Solus nativitatis locus diversæ à paterna nationi aliquem haut quidquam inserit. Nisi vero credamus, modernum Sudiæ Regem, si contigisset ipsum in Borussia nasci, inter Borussos & non inter Suedos fuisse censendum.
Neq;

Neque Germania Transrhenana ſub Franciæ vocabulo venit, niſi poſtquam ea ſub Carolo Francorum regno fuit adjuncta. Nam inprimis, ubi ipſius poſteri avitum regnum diviſiſſent, ab autoribus quoque incipit frequentari diſtinctio inter Franciam Latinam ſive Occidentalem, & Teutonicam ſive Orientalem; quæ ipſa eſt Germania magna, ſeu Transrhenana. Etſi poſt Ottonum tempora ea Germaniæ appellatio paulatim videatur exoleviſſe. Dubium, quod ex lingua Caroli movetur, commodiſſime hoc modo expediri poteſt. Galli Romano jugo ſubjecti paulatim dominantium quoque linguam adſcivere, ſicut demum vix ulla antiqui Celtici ſermonis ſuperarent veſtigia. Francos porro, in Gallias ingreſſos, Teutonicam ſuam linguam non ſtatim oblitos, extra dubium eſt.

est. Enimvero Franci haut quidquam antiquos Gallos internecione deleverunt, aut sedibus ejecerunt, sed imperium duntaxat Galliæ sibi adseruere. Exinde tamen contigit, ut, qui Francici essent sanguinis, in Republica eminerent, antiqui Galli, tanquam victi, deterioris essent conditionis. Quemadmodum autem, quando duo flumina diversi coloris confluunt, aliquandiu solum colorem, quem alveo communi intulere, servant, donec tandem paulatim majus in minori suum perdat; ita ab initio aliquandiu retinuerunt suam linguam Galli, suam item Franci, donec successu temporis, ex utraq; mixta cinnus velut quidam emersit, in quo tamen Latina plurimum prædominaretur. Cujus rei ratio facile investigari potest. Nam sine dubio multitudine excedebant Francos Galli;

Galli; & longe difficilius hiſce erat addiſcere linguam Teutonicam, quam illis Latinam. Nam quantum in ea lingua addiſcenda exteri ſeſe torqueant, meo ipſius exemplo didici. Inde etiam apud antiquiſſimos rerum Francicarum ſcriptores, vulgaris lingua Latina, lingua ruſtica audit; ſcilicet quia nobiliores Teutonicam adhuc linguam retinerent, cum ruſtici & reliqua antiquorum Gallorum plebs nil niſi Latinum ſonare ſermonem noſſent. Sic hodieque deprehendimus in Livonia & Curlandia, ubi per Germanos antiqui incolæ ad conditionem ruſticorum redacti ſunt, omnes fere nobiles oppidanoſque callere linguam ruſticanam; ruſticorum contrà vix decimum quemq; voculam Germanicam intelligere. Ergo Carolus potuit noſſe linguam Teutonicam, tum quia illa

inter Franciæ ſtirpis homines nondum penitus uſurpari deſierat, tum quia magnam Germaniæ partem & antea Franci, & ipſe univerſam imperio complexus erat. Nec vero rudi illo ſeculo cum Germanis converſari erat, ni vernacula ipſis lingua ſermocinari noſſes. Cæterum accuratiſſime hanc litem compoſuerit, qui obſervat, à pleriſque diverſas quæſtiones hic confuſas fuiſſe. Si ènim quæratur, ad Gallos, an ad Germanos, Carolus ſtirpis ſuæ originem referat? ſine dubio reſpondendum erit, quod non ſit ſtirpis Gallicæ, ſed Germanicæ, ſeu Francicæ. Verum ſi quæratur, qua patria cenſeri debeat? Gallia, non Germania, ipſi aſſignanda erit; adeoque hoc intuitu non Germanus, ſed Gallus ſeu potius Francogallus, dicetur. Metuo, ne ſtuporis videar arguere lectorem, ſi rei

ſi rei tam planæ diutius immoratus fuero. Sed tamen hominibus Germanis notiſſimum exemplum addere non pigebit. Apud eos enim ſi incideris in nobilem Livonum, eumque interroges, cujas ſit? reſpondebit, ſe Livonum eſſe, non Germanum. Ubi ulterius inſtes, quali ſtirpe ſit oriundus? dicet, ſe Germanum eſſe, non Lettonem.

VII. Cæterum Carolus hic diverſas regiones imperio ſuo complexus erat, diverſo adquiſitas titulo. Franciam obtinebat tanquam paternum regnum, jure hæreditario ad ſe devolutum. Utut enim apud antiquiſſimos Francos aliqua quoque procerum populique in Rege conſtituendo interveniſſe auctoritas legatur; putaverim tamen, eam magis habuiſſe inſtar ſolennis inaugurationis, obſequiique erga novum Regem

contestationis, quam liberæ ele-ctionis. Nec temere ab ordine sanguinis discessum, nisi per factionem, aut quia heres sceptro penitus inhabilis. Regno Franciæ jam antea juncta erat pars Germaniæ; reliqua à Carolo armis subacta. An quidam ultro sub ipsius imperium concesserint veneratione magnitudinis, in obscuro est. Belli quoque jure subjecit sibi Regnum Longobardorum in Italia, prætextum suppeditante Pontifice Romano. Idem denique Imperator Romanorum Augustus, voluntate Pontificis populique Romani, est consalutatus: per quem titulum quid acceperit, paulo post monebimus.

IIX. Sic igitur sub Carolo Germania portio fuit regni Francorum, sat absoluto ipsorumque, ut videtur, imperio subjecta. Eam in complures provincias divisam præ-

Præfecti, originis plerique Francicæ, sub nomine Comitum aut Marchionum administrabant. Etsi Saxonibus amplior quædam libertatis species relicta; quippe quos Carolus, diuturno demum bello fractos, in jura populi Francici adscivit, unamque velut gentem cum Francis esse jussit. Ut tamen ferocem nationem, servitiique impatientem, eò melius in officio contineret, adsumti in subsidium sacerdotes, qui populum religione Christiana imbuerent, simulq; sedulo inculcarent, quantopere illis essent devincti, per quos viam adipiscendæ salutis æternæ didicissent. Inde complures Episcopatus & Abbatiæ per Germaniam Carolum fundatorem agnoscunt. Eadem conditione sub Ludovico Pio, Caroli filio, Germania fuit, nisi quod Præfectorum illorum autoritas &

potentia magis magiſque cœpit adoleſcere, ſacerdotibuſque per indulgentiam Principum gliſcente opulentia faſtus non parum augeri.

IX. Verum poſtea cum Ludovici hujus filii paternum Imperium inter ſe diviſiſſent, (quæ præcipua fuit cauſa convulſæ potentiæ Francicæ, proſtratæque familiæ Carolinæ;) avulſa fuit à reliquo corpore Imperii Francici Germania, & peculiarem ſibi Regem accepit, Ludovicum, Pii filium. Cum Germania poſt coaluit magna Galliæ Belgicæ pars, ad Rhenum vergens, Teutonicis fere populis inſeſſa, quæ à Lothario, itidem Pii filio, Lotharingiæ nomen eſt ſortita; etſi hodie modica duntaxat regni Lotharii portio iſthoc vocabulo inſigniatur. Cæterum inter exitialia bella, quibus Caroli poſteri inter ſeſe collidebantur,

non

non ſolum enormia ſumſit incrementa procerum Germaniæ potentia, ſed etiam ipſa ſtirps Carolina demum penitus fuit extincta, aut ſaltem regno Francorum dejecta, (nam hodieque & Comites Palatini ad Rhenum, & Duces Lotharingiæ, à Carolo ſtemma ſuum deducunt,) ac Germani ex ſuæ nationis proceribus ſibi Reges legerunt. Ex quo tempore Germania ſuas ſibi res ſeorſim habuit, nec cum Francia communi imperio eſt uſa. Porro quia Germanorum Reſp. populari uſu nomine Sacri Romani Imperii ſolet denotari, operæ pretium puto erit, paucis inquirere, quo modo hunc titulum primum nacta ſit? quid per eum ipſi acceſſerit? & quo jure eundem hodie gerat? Ad quod ſolide intelligendum, neceſſum erit, paucis repetere, ad quam conditionem antiquum Imperium

Romanorum ante Carolum redactum fuerit.

X. Quemadmodum igitur populus Romanus, postquam nobilissimam orbis terrarum partem jugo suo subjecerat, demum ambitione paucorum præpotentium civium in bella civilia ruerit, & exinde sub unius dominatum pervenerit, in vulgus notum est. Cæterum Augustus, Monarchiæ Romanæ conditor, uti ope militum Imperium quæsiverat; ita per eosdem idem sibi servandum esse facile perspiciebat. Inde utut circa multa regni negotia nonnulla potestatis species Senatui relicta; curam tamen rei militaris sibi soli seposuit, eamque nomine Imperatorio non obscurè præ se tulit. Enimvero tanquam præcipuum regni arcanum, curatissimis simulacris involvendum, & à vulgi militaris intelligentia submovendum

dum erat, penes milites esse, Imperatores solio admovere & deturbare. Quod postquam evulgatum fuit, non minus misera ipsius Imperii, quam Imperatorum conditio extitit. Illud enim frequentibus bellis intestinis debilitatum, ex libidine avari aut turbidi vulgi sæpe pessimos homines cervicibus suis imponi sensit, sæpe optimos rectores immani scelere sibi immature eripi luxit. Neque his sat firma transmittendi ad posteros suos Imperii spes; & precarius semper spiritus inter venales trahendus. Ergo revera vis Imperatores constituendi erat penes milites; (id quod usu venire solet omnibus Monarchiis militaribus, seu ubi validus quispiam isque perpetuus exercitus uno in loco alitur.) Senatus populusque imbellia & vana nomina erant, illudendæ simplici plebeculæ retenta,

tenta, quasi universorum ultroneus consensus Imperium daret. Superstructum istud militari licentiæ regnum, uti ad diuturnitatem erat ineptum; ita ejusdem ruinam insigniter maturavit Constantinus M. & Theodosius: ille fixa Byzantii sede regni, & dimotis à ripa Rheni ac Danubii in Orientem legionibus validissimis: hic diviso inter filios ignavissimæ indolis Imperio, quos proditorum insuper improbitas non parum affligebat. Exin duo pro uno regno extitere, nulli alii usui, quam ut divulsus orienti occidens barbaris eo facilius succumberet. Nec multo post Imperio Occidentis finis impositus, capta & vastata per Gothos Roma; quæ & antea reliquis provinciis non deteriore jure, quam quo partæ fuerant, exciderat; & nunc propriæ libertatis jacturam experiebatur,

batur, regni Gothorum accessio facta.

XI. Post, Gothorum opibus collapsis, Roma & magna Italiæ pars imperio Græcorum adjuncta; et si ista ob antiqui venerationem fastigii, & quod Constantinopoleos sese matrem ferret, ad sociæ potius aut comparis, quam subjectæ modum tractaretur. Revera tamen summa Imperii penes Imperatores Græcos erat, qui id Romæ ac per alia Italiæ loca sibi parentia, missis Exarchis, exercebant. Sed paulatim Pontifices cœperat hujus quoq; Græci Imperii tædere. Causam ipsi referunt in libidinem Exarchorum, & quod nonnulli Græcorum Imperatorum in statuas sævierant; quæ tamen utilissimum judicabantur instrumentum, superficiariis pietatis ritibus imbuendæ rudi plebeculæ; postquam illa fere ad ca-

pienda ſolidiora inhabilis; & per ſolam animi puritatem, vitamque honeſte exactam, Numine poſſe uti propitio ſacerdotibus parum quæſtuoſum. Fortaſſe etiam credebatur, multum ſplendoris acceſſurum Eccleſiæ, ſi pedetentim ſeculare ſibi imperium ſtabiliret Pontifex, penes quem alias ſacræ poteſtatis per orbem ſumma erat. Et ſane ferendum non videbatur, mancipio Imp. Græci, interdum virilitate diminuto, obnoxium vivere illum, quem DEus tanta cum autoritate ſuum in terris Vicarium ſtatuerat, ut ipſi, à negotiis Eccleſiæ deinceps otioſo, ſolis rebus civilibus invigilare vacaret; has quoque eidem delegaturus, ni conſtaret, ſanctiſſimas Præſulum animas, divinarum dulcedine rerum delinitas, à profanis iſtis penitus abhorrere. Enimvero utut non metueretur longe remotus

Græ-

Græcorum Imperator, quem aliàs ſat diſtinebat ingruens per Orientem Saracenorum vis: terrebat tamen Longobardorum potentia, toti ſine dubio Italiæ imminens, & jam ipſa Romæ ſuburbia afflans. Huic cum par Pontifex ſolus non eſſet, non occurrebant, qui validius poſſent auxilium ſedi Romanæ ferre, quam Francorum Reges. Quos ad id promptiſſimos reddebat favor gloriæ, illum ab aliorum injuriis vindicaſſe, per quem quicquid Chriſtianorum animos divinæ gratiæ irrigat, velut ex inexhauſto fonte diſpenſatur. Ac optime de Pipino Caroloq; meritus fuerat Pontifex, dum Chilperici tonſuram adprobat. Quod factum quantivis ipſis eſſe debebat; cum aliàs facile conſcientias eorundem ſcrupulus potuiſſet urgere: an jure ſubditus in Monachum radat Principem, qui

id

id tantum videbatur peccasse, quod ministro præpotenti plus, quam regno expediebat, potentiæ indulsisset. Ac in eo cumprimis favebant Francis fata, quod tam plausibilem nanciscerentur occasionem, Italiam nostram invadendi, quæ sui desiderio semper Transalpinos illos ussit.

XII. Postquam igitur Carolus per Italiam sibi subjecisset, quod ante Longobardorum fuerat, Pontifex, in quem ex præda non parum redundasset, ut gratum sese ostenderet, ac simul in posterum de stabili defensore sibi prospiceret, Imperatorem atque Augustum, acclamante plebe, ipsum declarat, saltem tanquam primarius civis, & Sacerdotum ejus Urbis Princeps, quos circa auspicanda ejusmodi negotia intervenire solenne habetur. Per isthunc titulum quid Carolus acceperit,

non ita in aperto eſt. Sane dudum deſierat Roma eſſe ſedes antiqui Imperii Romani, facta primum acceſſio Regni Gothorum, & inde Imperii Orientalis. Ergo non poterat à Romanis tunc in Carolum conferri, quod quondam ad Imperium Occidentale pertinuerat; nam id jure belli, ceſſionibus, aut per derelictionem, dudum in alienam ditionem tranſierat. Quin ipſa Roma ſui juris non erat, adeoque alteri ſe donare non poterat. Unde & Carolus illud vocabulum uſurpare dubitavit, priuſquam tranſactio ſuper ea re cum Impp. Græcis interceſſiſſet. In qua hi quidem non adeo erant difficiles, deficientibus viribus, & quod Francos habere amicos expediret, ne Calabria quoque ipſos exuerent, & quæ alia adhuc ipſis oportuna loca Græci tenebant. Ergo vix reſtat aliud, quam ut dicamus,

camus, ſub titulo ſplendidiſſimo Imperatoris, ex ſtatu antiquæ Romæ repetito, utut diſpari ſenſu Carolum fuiſſe conſtitutum ſupremum defenſorem & protectorem ſeu Advocatum ſedis Romanæ, & bonorum, quæ ad ipſam ex uſurpatione Pontificum aut aliorum liberalitate ſpectabant. Iſta defenſio aut protectio, an ſummi Imperii, prout à politicis illud definitur, vim habuerit, uti quidem plurimi Germanicorum ſcriptorum, Cæſaris magnitudini ſtudentium, contendunt, mihi dubium videtur; neque enim veroſimile eſt, pios illos Principes Imperium proprie dictum voluiſſe ſumere in eum, de cujus ſanctitate ſibi tam ample perſuaſerant: aut in bona Eccleſiæ à ſe donata plus ſibi juris tribuere, quam quod ad eadem conſervanda aut defendenda pertinet. Igitur potius judicaverim,

verim, ſpecie quadam duntaxat fœderis inæqualis, quod interdum longius, interdum propius à conditione veræ ſubjectionis civilis abit, ſedem Romanam, ejuſque bona Carolo fuiſſe adjuncta. Leges huc potiſſimum redire videntur, ut Carolus quidem ſedem Romanam, ejuſque bona contra quoslibet invaſores defendat, & ſi quæ intrinſecæ turbæ oriantur, in dedecus aut damnum Eccleſiæ redundaturæ, autoritate ſua componat. Ex adverſo ſedes Romana majeſtatem Caroli comiter colat, nec ſine authoritate ipſius quidquam ſuſcipiat, quod ad ſummam rerum faciat; inter quæ præcipuum eſt, ut ne quis invito ipſo ſedi Romanæ præficeretur. Ex quibus adparet, ab iſto tempore ſedem Romanam peculiaris inſtar civitatis conſtituiſſe, neque cum regno Francorum in unam rem-

Rempubl. proprie loquendo coaluisse. Deinde Carolum sedem Romanam, & quæ bona ad eandem spectabant, in subjectorum numero non habuisse, aut in eandem usurpasse vim imperii, quæ sese exserit in ferendis legibus, indicendis tributis, constituendis magistratibus, jure dicundo, aliisque similibus. Nam id defensoris aut Advocati jus non excedit, per pravas artes Pontificatui immissos expellere, Ecclesiæ subversionem aut dedecus insigne molientes in ordinem redigere, aut Romanos aliosve in Pontificem insurgentes compescere, qui jure suo sumtus in eam rem factos, è ditionibus Ecclesiæ repetit. Cæterum Carolus, & nonnulli ex ipsius posteris, uti Imperatoris & Augusti vocabulo sic satis sibi videntur placuisse, & ob id inter reliquos Reges, haut quidquam re-

pugnan-

pugnantes, primum ſibi locum aſſeruiſſe: ita, quantum mihi conſtat, ſub ſtirpe Carolina regnum Francorum titulo Romani Imperii fuiſſe inſignitum, nuſpiam legitur.

XIII. Vergente Caroli proſapia, & Germani ſuam rempubl. à regno Francorum disjunxere, & Italiam graviſſimæ exercuerunt turbæ, dum ex veterum ruina opum alii novas ſibi extructum eunt. Inter iſtas dum ſtatui ſuo nondum ſatis confidunt Pontifices, & vero Rex Germaniæ Otto primus, devicto Berengario, regnum ſibi Italiæ ſubjeciſſet, Pontifici conſultiſſimum viſum, Ottonem ſibi defenſorem adſciſcere, eodem fere, quo antea Carolum, jure, & quidem, ut deinceps protectio illa ſedis Romanæ regno Germaniæ ita conjuncta foret, ut qui eo regno potiretur, ad hanc

quoque ſtatim jus nanciſceretur: Cæterum poſtquam non pauci ex antiquis illis Germanorum Regibus jus iſtud qualecunq; in ſedem Romanam ſat maſcule exercerent, & vero interea non iſtius ſolum, ſed & Epiſcoporum per Germaniam potentia immenſum gliſceret, Germanicæ quoq; protectionis faſtidium Pontifices cœpit ſubire. In cauſa erat quibuſvis nationibus infixa adverſus extraneam dominationem averſatio; & indignum erat, prudentia celebres Italos, (nam quod exteri nobis tribuunt, id non agnoſcere ignavum foret;) craſſorum iſtorum Germanorum ferocia imperia reſpicere. Urebat quoque Vicarium Chriſti, diutius velut ſub tutela eſſe, qui jamdudum omnibus leges ferre pruriebat. Igitur excutiendo iſti oneri hæc via initur, ut negotium Regibus Ger-

Germanorum facesseretur modo per Italiam, modo per ipsam Germaniam, operam strenuam navantibus Episcopis; subinde quoque in eosdem fulmina emitterentur, quorum istis seculis maximus terror. Sic tandem Teutonicos Reges Italiæ tædium paulatim cepit, iidemque contenti deinceps suo regno, sedem Romanam arbitrio Pontificum reliquerunt; id quod hi tot seculis per varias artes magnosque Europæ motus quæsierant. Quin & diu coronationem Romanam omisere. Retinetur tamen antiquus titulus Imperatorum Romanorum, & dum regnum ipsis defertur, primo loco defensio sedis Romanæ injungitur. Abs qua tamen cura Electores Protestantes otiosos ipsos esse jubent.

XIV. Ex quibus adparet, puerilem valde errare errorem, qui cre-

dunt, regnum Germanorum in antiqui illius Romani Imperii vicem ſubiiſſe, & hoc in illo continuari; cum illud Imperium, cujus ſedes Roma erat, dudum fuerit deſtructum, antequam Germania unius inſtar regni habere cœpiſſet. Imperium autem illud Romanum, in Carolum & Ottonem collatum, (quod nihil aliud quam Advocatiam ſive Protectionem ſedis Romanæ notare videtur) ſucceſſu temporis regno Germanorum nomen ſuum adfricuit, utut ditiones Eccleſiæ cum regno Germaniæ nunquam in unam civitatem coaluerint, multò minus Carolus aut Otto ſua regna Romæ, velut ſedi Imperii aut Metropoli, ſubjecerint. Scilicet cum crederetur, in vocabulo Imperatoris Romani, ob amplitudinem antiqui iſtius Imperii, eximii quid ſplendoris ineſſe, Re-

ges Germanorum isto solo nomine notari frequens erat. Cui consequens erat, ut Germania quoque, velut nobiliori nomine, Imperium Romanum inciperet vocari. Distinctionem tamen Romani Imperii à regno Germaniæ haut obscurè arguit distincta coronatio & inauguratio. Et recentiores Cæsares à Maximiliano I. post nomen Imperatoris Romanorum expresse subjungunt Regis Germaniæ titulum. Quin & hodie Germanis suam Rempubl. solenne est vocare Imperium Romanorum Teutonicæ nationis. Quæ tamen formula contrarium sibi ipsi sensum videtur habere, postquam satis liquet, modernam Germanorum rempubl. cum antiquo Romanorum Imperio unum & idem non esse. Retinent tamen receptum semel vocabulum Reges Germaniæ, utut du-

dum & coronationem Romanam omiserint, & víx quidquam ex antiquæ illius Advocatiæ juribus usurpaverint, quia Principibus solenne est, re citius quam titulo cedere. An ne illud quicquid est juris, lapsu temporum expiret, sed solo tituli usu conservetur, per occasionem aliam iterum exercendum.

XV. Cæterum ex titulo Imperii Romani non modo nihil emolumenti, sed & plurimum damni & incommodi in Germaniam redundasse, in aprico est. Habent hoc omnes Sacerdotes, ut manus semper paratas gerant ad accipiendum, nunquam ad dandum. Et cum alii clientes patronos suos muneribus demulceant, Sacerdos cliens, ni ultro donis deliniatur, ringitur, suamq; benedictionem in immensum imputat. Et judicaverim, priscos illos Principes, ut

tantas

tantas opes in Clerum per Germaniam cumularent, non parum fuiſſe motos, quod ſibi potiſſimum à Deo injunctum crederent providere, ut iſti ordini quam lautiſſimè eſſet proſpectum. Sic quantas opes prodegit Germania in profectiones ad capeſſendam coronam Romanam? Quantum auri & virorum abſumſerunt expeditiones in Italiam, compeſcendis turbis à Pontifice motis, aut ad eundem contra refractarios protegendum? Nec enim unquam extranei valde gaviſi ſunt Italiam tentaviſſe; niſi quod Hiſpanos, tamdiu viſceribus noſtris inhærentes, depellere hactenus nequivimus. Denique nemo unquam Principum ſæpius anathemate fuit perſtrictus, nemo crebrioribus Sacerdotum ſeditionibus agitatus, quam Germanorum Imperatores. Cujus rei præcipuæ

causæ fuisse videntur, vel quod crederetur, ad Sedem Romanam rationes suas potissimum referre debere istos, qui eo titulo præ cæteris superbirent; vel ut alieni Imperii impatiens ordo abs matre sua invisam secularium auctoritatem amoliretur. Quanquam hæc, salva sanctissimæ Sedis reverentia, velim intelligi, cujus judicio hæc omnia devotissime submitto.

CAPUT II.

De Membris, ex quibus jam Imperium Germanicum componitur.

I. Status Imperii quinam dicantur, & qualiter suffragia ferant.
II. Statum esse aliquem, quomodo probetur.
III. Familiæ Austriacæ Origines atque incrementa.
IV. Itemque privilegia qualia sint.
V. Familia Comitum Palatinorum Rheni & Ducum Bavariæ, quas terras possideat, & in quas lineas dividatur.
VI. Ad Duces Saxoniæ

nia quanam provincia pertineant, & quibus ramis illi secernantur.

. Marchiones Brandenburgici quam late imperent: & in quas lineas eorum familia dispescatur.

IX. Familia Principum reliqua quanam sint, & in quas lineas abierint.

IX. De novis Principibus Imperij à Ferdinando II. creatis.

X. De Episcoporum & Abbatum in Germania statu ac conditione.

XI. ArchiEpiscopi, Episcopi, & Abbates sive Prælati, qui Principum dignitate fulgent, recensentur. . Reliqui prælati quomodo dividantur.

XII. Comitum ac Baronum conditio, divisio ac suffragiorum numerus.

XIII. De Civitatibus Imperij Liberis, earumque conditione vel certa vel dubia.

XIV. De Equestris Ordinis distinctione, ejusq; libertate ac juribus.

XV. Divisio Imperij in decem Circulos quomodo cœperit, & quale ejus institutum.

POstquam igitur semel ope Francorum coaluere populi Germaniæ, validissimum semper inter Europæos corpus constituere visi sunt; quod nec hodie mole sua conspicuum esse desiit, utut

non modicæ partes in aliorum ditionem concesserint, aut in separatas sese civitates segregaverint. Quanto angustius jam, quam olim, à Germanis imperitetur, luculenter exsecutus est *Hermannus Conringius*, Vir rerum patriarum peritissimus, peculiari libro de *Finibus Imperij Germanici*. Nobis præsentia duntaxat observasse propositum fuit. Ergo qui inter primaria ejus Imperii membra censentur, *Statuum Imperij* vocabulo designantur; qui scil. sessionem, ut loquuntur, seu jus suffragii ferendi in Comitiis obtinent. Quanquam sunt non pauci, qui ab aliis eximuntur, seu quorum jus, quo immediatos sese Status ferunt, alii, potentiores Status, in dubium vocant, & eorum in Comitiis personam referunt. Id quod eo tendit, ut hi istos inter Status suos provinciales revocare velint.

-lint. Sed & circa Principes po-
ſſimum obſervandum, regulari-
r domui alicui Principali in Co-
itiis certum ſuffragiorum nu-
ierum competere. Aliæ enim
omus ſeu familiæ unum dun-
axat ſuffragium obtinent, aliæ
duo, aliæ tria, aliæ quatuor, aliæ
quinque. In quibuſdam porro
Principatibus primogenitus to-
tam ditionem ſortitur, reliqui
apenagio coguntur eſſe contenti;
in aliis omnes fratres ad aliquam,
utut non ſemper æqualem, cum
primogenito, portionem admit-
tuntur. Ubi prius obtinet, primo-
genitus reliquorum fratrum per-
ſonam ſolus refert; vel potius
nulla eorum habetur ratio: ubi
poſterius, ſinguli quidem venire
ad Comitia poſſunt, ſed ſuffragi-
um duntaxat unum ferent, de quo
inter ipſos eſt conveniendum.

II. Cæterum ut quis probet, ſe
Statum

Statum esse Imperii, duo judicantur vulgo sufficere; ut sit inscriptus matriculæ sive albo Ordinum, & ut, quæ Imperio sunt solvendæ collectæ, eas in publicum, non autem in alterius Status ærarium inferat. Etsi planissimum heic est ad possessionem provocare. Nam aliqui contendunt, se per errorem in alterius ærarium suam portionem intulisse; alii contra, nonnullos per meram usurpationem, præterito ærario provinciali, ad publicum provolasse; prout quisque inter Ordines referri, aut alterum inde excludere laborat. Nec vero ulla adhuc extat matricula, in qua nihil deficiat aut redundet, & circa quam non aliqui quid controversiæ soleant movere. Etsi pro authentica videatur declarata illa, quæ anno superioris seculi LI. LVI. & LXVI. promulgata fuit. Ego judicave-
rim,

rim, antiquiſſimas illas matriculas, quæ plurimos inter Ordines Imperii referunt, qui dudum à Comitiis exularunt, eſſe potius recenſiones eorum, qui in Comitiis tunc præſentes fuerunt, quam inſtrumenta, publicâ autoritate confecta, ex quibus in utramque partem indubia argumenta poſſint deduci. Sed & ex varietate iſta matricularum videor liquido colligere, antiquiſſimis temporibus non fuiſſe certum Ordinum numerum, ſed comitia adire licuiſſe, 4
quicunque aliquod in Republ. momentum, opibus aut prudentia, ſe putabat facere. Poſtea paulatim tenuiores, quos privatarum rerum cura publico vocare non permittebat, ultro emanſiſſe; alios per potentiores excluſos, donec ad eum, qui nunc eſt, numerum fuit perventum. Nobis matriculam aliquam integram huc

tran-

tranſcribere tædio eſt. Præcipuos tamen Ordinum recenſere neceſſum fuerit, ut exinde de magnitudine totius corporis judicari queat.

III. Inter Principes ſeculares primum locum deferimus familiæ Auſtriacæ, non tam ob antiquitatem, quam ob ditionum amplitudinem opulentiamque, & quod faſtigium Imperatorium per aliquot jam ſecula inſederit. Hanc inuſitata quædam fati clementia ex tenuibus initiis ad invidendam magnitudinem provexit. Rudolphus erat Habſpurgi Comes, modicas opes, nec ſupra dignitatis ſuæ menſuram, in Helvetia & vicino tractu poſſidens, ſed bello ſtrenuus. Fuerat eo tempore per luſtra fere quatuor, durante Interregno, perturbatiſſimus Germaniæ ſtatus. Conveniunt ergo primarii Principes, malis iſtis, creato Impe-

Imperatore, medicinam facturi. Mentionem de Rudolpho injicit Wernerus Moguntinus, quem Romam euntē antea Rudolphus comiter ab Argentina ad Alpes usque deduxerat, sapientiamque & magnanimitatem ejus multis extollit. Mox in suam quoque sententiam pertrahit Coloniensem & Trevirensem. Quid isthoc in Rudolphum studio spectaverit Moguntinus, non difficulter conjectabit, qui paulo profundius Sacerdotum ingenia inspexit. Scilicet obnoxium sibi fore sperabat, quem eminentior prosapia ad rem suo arbitrio gerendam nondum animabat, quique ipsi tantum beneficium erat debiturus. Sed quare ex reliquis Principibus eam dignitatem nemo affectaverit, mirum videri possit; ni quosdam dicamus absterruisse confusam Germaniæ faciem, quam abs se com-

poni

poni posse diffidebant. Fortasse etiam nonnulli ob ætatem nondum satis confirmatam tantæ moli incapaces judicati. Episcopis ergo assensi sunt etiam Principes seculares, ita tamen, ut Dux Bavariæ, idemque Comes Palatinus, & Saxo & Marchio Brandeburgicus filias sibi Rudolphi in uxores stipularentur. Hoc modo Rudolphus statim primariis familiis per affinitates est innexus, novis suis rebus in decus simul atque subsidium. Parando dein familiæ suæ peculiari patrimonio sat facultatis præbuit dignitas Imperatoria. Vacante feudo aliquo, quis propior erat, quam filius, in quem id denuo conferretur? Sibi ipsi enim dare, valde invidiosum fuerat. Hoc modo parta Austria, Stiria, Carniola, Vindorum Marchia, & aliæ quædam ditiones. His plura accessere aliorum Imperatorum indul-

indulgentia; prout opulenti frequentius donis quam tenues coluntur. Tam opimo patrimonio instructos facile erat divitum nuptiarum facultatem nanciſci. Et quia puellas in amorem ſponſorum non opes tantum, ſed & præfulgens dignitas inflammare ſolent; abs duro quoque Patre filius impetrare poterat, ut præ reliquis Ducibus ſibi aliquid eximii tituli adponeret. Et tamen laude digna Auſtriacorum hinc ſolertia. Nam ut recens familia priorem præ antiquis locum in Comitiis occuparet, invidioſum nimis erat; neque tamen illis cedere placebat. Igitur ſibi primum locum inter Principes Eccleſiaſticos cepere, qui ſeparato à Principibus ſecularibus ſcamno ſedent. Hi enim, cum ex inferiori, ut plurimum, proſapia ad faſtigium principale aſcendant, non adeo pertinaciter

ſuper loco cum ipſis erant certaturi. Quamquam iſta modeſtia illis non ſine præmio fuit. Nam eo modo in Senatu Principum directorium, quod vocant, alternis vicibus cum Archiepiſcopo Salisburgenſi exercendum, obtinuerunt. Iſta tamen tantum abeſt ut abs quoquam cordato vitio ipſis verti queant, ut potius ſummæ ſtupiditatis deberent argui, ſi occaſione ſeſe præbente in commodum ſuum non ſolerter fuiſſent uſi. Sic ergo Auſtriaci ditione ſua complectuntur pleramque Germaniæ partem, qua illa ad Orientem vergit. Accedit regnum Hungariæ paulo minus quam hereditario jure ad eandem ſpectans; quod inter alia huic quoque fini hactenus inſerviit, ut propugnaculi inſtar reliquis ditionibus Auſtriacis contra irruptiones Turcarum prætexeretur; & ut terrore

belli

belli Turcici pecunia Germani emungerentur.

IV. Probe autem obſervandum, Auſtriacos in ſua familia dignitatem Cæſaream tamdiu continuaſſe, non ſolum quod vix ulla ſit præter ipſam per Germaniam domus, quæ ejus faſtigii ſplendorem propriis reditibus tolerare queat: ſed etiam quod opes ſuas ita diſpoſuerint, ut nullo negotio peculiarem Rempubl. conſtituere poſſent, ſi contingat, alium ad Cæſareum munus vocari. De talibus enim ſibi proſpexere privilegiis, ut, ubi alterius Imperatoris autoritatem agnoſcere diſpliceat, ſtatim dicere queant, ſibi cum Germanico Imperio nihil negotii eſſe, ſuas ditiones ſeparatam efficere civitatem, aut ſaltem ſe non precario & quantum ipſis arrideat, Majeſtatem Imperatoris agnoſcere. Id quod non ſolum corpus

Imperii insigniter esset mutilaturum, avulsa tam insigni parte; sed etiam ad similia molienda invitaturum, qui propriis sese opibus subsistere posse confiderent. Imo exemplo semel introducto, etiam tenuiores dispari esse conditione fastidient. Sic demum ad faciem nostræ Italiæ redigeretur Germania; quæ tamen an eodem modo sese sit conservatura, mihi valde dubium videtur. Isthæc autem non temere fingi, facile agnoscet, qui noverit, regno Bohemiæ cum reliqua Germania nihil fere esse negotii, nisi in electione Imperatoris; aut qui pleraque privilegia domus Austriacæ paulo attentius consideravit. Pauca capita ex privilegio Caroli V. excerpsisse sufficiet; in cujus exordio non dissimulat communem hominibus affectum, ut suis familiis quam optime cupiant. Jubet Austriam

esse feudum perpetuum, quod nulli Imperatorum ab ea familia tollere liceat. Jubet Austriæ Ducem esse Consiliarium Imperii, ita ut ipso inscio nihil decerni queat. Et tamen ipsum ejusque ditiones ab omnibus Imperii oneribus immunes declarat, utut Imperium istis tutelam præstare debeat. Ergo in favorabilibus est membrum Imperii, in odiosis non item. Dux Austriæ non tenetur investituram petere extra suas ditiones, sed illa ipsi intra easdem debet offerri. Scilicet quia ob nudam recognitionem feudalem inferiorem se Imperio agnoscere non vult: quasi ultro rogandus sit, ut Imperii Vasallus audire velit. Et insignia, quibus dum feudum accipit utitur, satis arguunt, agendum cum ipso tanquam æquali, non tanquam subjecto. Potest quoque ad Comitia

comparere, si velit; si nolit, non tenetur. Quæ gesserit in sua ditione, Imperatori corrigere non licet. Imperio in Austria feudum obtinere non conceditur. Subditi ipsius ad extranea judicia non trahuntur; à sententiis ejusdem provocatio non datur. Licet ipsi citra periculum receptare banno notatum, ut tamen actori requirenti justitiam administrari curet. Sed ab Austriaco proscriptus, ab alio, aut alibi quam in Austria, non absolvitur. Tributa nova in ditionibus suis pro arbitrio indicit. In ditionibus itidem suis Comites, Barones & Nobiles creat; id quod in Germania aliàs summi Imperii esse creditur. Denique ne obscurum sit, ipsum nihil juris Imperio in suas ditiones concedere, deficientibus masculis, ad fœminas devolvi easdem cautum est, aut si ne fœminæ quidem supersint,

ſint, licebit eaſdem ultimo poſſeſſori transferre aut alienare, quocunque placuerit. Plura addere nihil attinet. Nam iſta etiam modice ſapientibus ſufficere poſſunt, quibus ſatis conſtat, quam facile eludantur ſpecioſa juris vocabula, hominibus ſcholaſticis tanto cum fervore jactata, ubi quis aliorum vires tuto contemnere valet. Sic ſimplices valde oportuit eſſe, qui non animadverterint ludibrium Caroli V. Belgium ſuum partem Imperii declarantis, magnifica cum pollicitatione, ut illud Imperio tantundem penderet, quam duo Electores. Nam iſta omnia inſumebantur in bellum Turcicum, adeoque ad conſervationem ditionum Auſtriacarum. Et cum rationes tributi ad bellum Turcicum in manu Auſtriacorum fuerint, non valde rigidos habituri erant exactores Belgæ, ſi

in portione ſua conferenda eſſent paulo ſegniores. Sicut facile fuiſſet Italo alicui credere, pollicitatione ſua Carolum V. Germanis duntaxat voluiſſe animum addere, ut eo promptius pro alienis rebus ſervandis ſua erogarent, cum videant ipſos dominos in patrimonii ſui commodum aliquam oneris partem non defugere, etſi negotium iſtud effectu caruit, Ordinibus Belgii tributa conferre abnuentibus. Quanquam & alia fortaſſe ratio fuit, ut ſcilicet Philippo filio, ad Imperium adſpiranti, objici non poſſet, ipſum nullas in Germania habere ditiones, poſtquam Auſtriacorum in Germania patrimonium Ferdinando ceſſerat. An, ut eo nomine Germani obſtrictos ſeſe crederent ad mittenda auxilia, ſi quando Belgium à Rege Galliæ impeteretur. Hodie maſcula

ſtirps

ſtirps ejus domus ad duos tantum redacta eſt, Leopoldum Cæſarem, & Carolum Hiſpaniæ Regem; & de hujus quidem vivacitate pauci ſibi ampliter pollicitantur: Illi autem ut fœcundum maſcula prole matrimonium contingat, multos Germanorum optare audivi; quod metus ſit, ne tam glorioſæ ſtirpis ultimus ſumtuoſis nimis certaminibus ſepulcralibus ſibi parentari poſtulet.

V. Familia Comitum Palatinorum Rheni & Ducum Bavariæ circa antiquitatem nulli conceſſerit. Ampliſſimum quoq; tractum ab Alpibus ad Moſellam uſque, duoſque inſuper Ducatus in confinibus Belgii ditione amplectitur. In duas lineas dividitur, Rudolphinam & Wilhelminam. Hæc jam olim Ducatum Bavariæ obtinuit, divitiarum opinione ſemper celebris. Proximo bello prædæ

nomine accessit dignitas Electoralis, & ereptus cognato Palatinatus superior. Sed & per integrum fere seculum Bavari obtinuere Electoratum Coloniensem, præter quem modernus possidet Episcopatum Leodiensem & Hildesiensem. Linea Rudolphina in complures sese ramos scindit. Capiti familiæ, Electori Palatino, Palatinatus inferior mansit, fertilissima regio, & amœnitate nulli Germaniæ parti cedens. Palatinus Neoburgicus, præter ditionem ad Danubium, Ducatus Juliaci & Montium jam tenet. Sunt præterea Palatini Sultzbacenses, Simmerenses, Bipontini, Birckenfeldenses, Lautrecenses, modicarum ditionum Domini. Dedit quoque familia Bipontina Suediæ Regem, Carolum Gustavum, à quo prognatus Carolus, hodie rerum potitur, ad quem

quem post pacem Osnabrugensem spectant in Germania Ducatus Bremensis, Verdensis, & Pomerania anterior, cum Stetino, nec non Principatus Rugiæ & Dominium Wismariæ. Floret quoque hæc familia hodie Principibus insigni laude celebribus. Nam uti Bavaros eximia pietas commendat; ita Electorem Palatinum, præter alias virtutes, rarissima sapientia inter ornamenta suæ nationis collocat. Nec minus inter prudentissimos Germaniæ Principes numeratur Neoburgicus: cui nonnulli Coronam Polonicam augurabantur; non tam quod familiæ regiæ in Polonia per affinitatem sit innexus, quam quia dignissimus habetur. Sed & Princeps Rupertus merito Neptuni terror cluebat.

VI. Duces Saxoniæ meditullium fere Germaniæ insident. Ad ipsos jam pertinet Misnia, Thuringia,

ringia,& modica ad Albim regio, ſuperioris Saxoniæ nomine, ſuperior quoque & inferior Luſatia, nec non in Franconia Ducatus Coburgicus & Comitatus Hennebergicus: Regio alibi ubere agro,alibi metallis fœcundiſſima. Iſta familia in duas lineas dividitur, Albertinam & Erneſtinam. Ex illa erat noviſſime defunctus Elector cum tribus Fratribus; inter quos ſecundo genitus ad vitam obtinebat Archiepiſcopatũ Magdeburgicum. Ex hac erat Dux Altenburgicus,atque nunc ſunt Duces Gothani,& qui ex quatuor Fratribus Wimarienſibus ſuperſunt. Nec ulli ex omnibus puto ſterile matrimonium contigit.

VII. Subeunt inde Marchiones Brandeburgici. Caput familiæ Elector latiſſimarum ditionum Dominus eſt. Præter Boruſſiam, quæ extra Imperium Romanum jam collocatur, quamque nupera

cum

cum Polonis transactione tanquam supremus Princeps obtinet, subjectam habet Marchiam, Pomeraniam ulteriorem, in Silesia Ducatum Crosnensem & Carnoviensem, Ducatum Clivensem, ditionem Marcæ & Ravensburgii. Pro parte quoque Pomeraniæ, quæ Suecis concessa, & aliàs ad ipsum post extinctam familiam Ducum Pomeraniæ erat devoluta, tanquam æquipollens accepit Episcopatus Halberstadiensem, Mindensem & Caminensem, & nunc post obitum Augusti Saxonis Ducatum Magdeburgicum; ditiones amplas juxta & fertiles; & tamen credunt nonnulli, maluisse eum pro hisce Pomeraniam integram retinere. Memini, cum nuper ex Germania reversus Patavii in conventu quodam, cui aliquot Marchiones ex Italia & Gallia intererant, narrarem, laudatum

datum Principem ducenta milliaria Germanica in longitudinem posse conficere per suam ditionem, ut noctu in alieno territorio diversari necessum non haberet; (nam ea uno & altero in loco per intermedia territoria interrumpitur,) plerosque præsentium commune peregrinantibus vitium mihi impingere. Et periclitabatur fides mea apud nostrates, quos nescio quam ægre natale solum abs se dimittit, ni veteranus aliquis militum tribunus, qui diu in Germania stipendia fecerat, & quem in istius Principis aula quondam agnoveram, subsidio dictis meis venisset. Nam erubescebant nonnulli, apud nos & in Gallia multos Marchionum titulo superbos incedere, qui vix ducenta jugera agri possiderent. Usque adeo ignorabant, toto cœlo Germanos Marggravios à nostratibus

tibus Marchesis differre. Sunt & alii Marchiones Brandeburgici in Franconia, & in Culmbacenses atque Onolzbacenses dispescuntur.

IIX. Familiis Electoralibus succedunt aliæ Principales adhuc superstites. Quarum cum nonnullas inter sese super præcedentia contendere norim, ita recensionis hujus ordinem velim accipi, ut ne quod inanibus istis litigiis præjudicium creetur. Duces Brunsvicenses & Luneburgenses validissimam in Saxonia inferiori ditionem possident. In duos sunt divisi ramos, Wolfenbuttelanum & Cellensem. Ad unum pertinet Ducatus Brunsvicensis, quem jam regit Princeps ætate provecta. Ducatum Luneburgensem duo fratres inter se divisere; quorum unus Cellis residet, alter Hannoveræ. Ex quibus hic jam Episcopatum Osnabrugensem etiam tenet.

Mechel-

Mechelburgensibus Ducibus mediocris à mari Baltico ad Albim tractus possidetur. In duas hodie lineas discesserunt, Suerinensem & Gustroviensem. Dux Würtenbergicus in Suevia ampla nec invalida regione gaudet. Ejus agnatus in extrema Germaniæ ora Comitatum Mumpelgardensem obtinet. Landgraviis quoque Hassiæ latum territorium subjicitur. In duas lineas distinguuntur, Cassellanam atque Darmstadiensem. Marchiones Badenses longum districtum ad dextram Rheni ripam possident; qui itidem in duas lineas separantur, Durlacensem & Badensem, seu quæ Badenis præcipuam sedem habet. Duces Holsatiæ partem Chersonesi Cimbricæ tenent, ob commoditatem maris utrinque alluentis opulentam. Quantum Holsatiæ ad Imperium Germanicum pertinet, à

Rege Daniæ & Duce Gottorpiensi gubernatur, qui posterior etiam Episcopatu Lubecensi fruitur. Nam Ducatus Slesvicensis à Germania non dependet. Ad Ducem Saxo-Lauenburgicum modica in Saxonia inferiori ditio, & par fere ad Principes Anhaltinos in superiori Saxonia spectat.

IX. Et isti sunt antiqui Principes. Nam Duces Sabaudiæ & Lotharingiæ, utut feuda quædam ab Imperio Germanico recognoscant, & eo nomine in Comitiis sessionem obtineant, rationes suas, ob situm ditionum, fere à Germania separatas habent. Cæterum Ferdinandus II. cui, ut nonnulli crediderunt, in animo erat, redacta in ordinem Principum potentia, absolutum sibi Imperium adstruere, inter alia isti fini hoc quoque adhibere instituit, ut in Ordinem Principum nonnul-

los eveheret ſibi potiſſimum obnoxios. Nam horum opera credebat ſeſe adæquaturum aut ſuperaturum ſuffragia antiquorum Principum, ſi fortè Comitia univerſalia forent cogenda; à quibus aliàs iſte vehementer abhorrebat. An ut oſtentaret, non eſſe, quare antiqui Principes tantòpere faſtigio ſuo ſuperbirent; cum in proclivi ipſi foret, quantumvis numerum in parem cum iſtis locum provehere. Et periclitabatur ſine dubio antiquarum familiarum eminentia, ſi Cæſari tam facile foret, novum territorium creare, quam titulos largiri. Ex his, qui in Comitiis ſeſſionem, utut faſtidioſe, obtinuerunt, quantum mihi conſtat, ſunt Principes ab Hohenzollern, Eggenberg, Naſſau Hadamar, & Naſſau Dillenburg, Lobkovvitz, Salm, Dietrichſtein, Auersberg, Piccolomini.

Verum

Verum quia Ferdinandi consilia successus destituit, nec istorum opes cum antiquorum Principum potentia ullo modo comparandæ; parum quoque momenti contra eosdem fecisse hactenus deprehensi sunt. Quin & istorum dicacitatem quandoque experti sunt, (prout semper novitas aliorum antiquis nobilibus est fastidio,) ipsos nihil aliud esse lucratos, quam quod ex opulentis Comitibus facti sint pauperes Principes. Quasi vero non omnis nobilitas aliquando nova fuerit; aut his successu temporis majores opes non possint obvenire. Etsi facillima ad easdem via sit interclusa, dum Imperatori non licet feuda vacantia Imperii, quæ alicujus sint momenti, in quemcunque placuerit, conferre.

X. Alteram classem Principum per Germaniam constituunt Epi-

ſcopi & Abbates. Hos etſi ex vulgari ſæpe nobilitate, aut Baronum Comitumve dignatione, electio Canonicorum ad iſtud faſtigium provehat; in Comitiis tamen aliiſque actibus priori fere præ Secularibus loco potiuntur. Scilicet poſtquam recentiorum fortuna Sacerdotum immane quantum à tenuibus antiquiſſimorum rebus diſceſſit, abſurdum fuerit, illos amplius adſtringere velle obſoletis legibus, ſuper modeſtia ejus ordinis hominum à Salvatore promulgatis. Et fortaſſe iſtæ leges ad primæva illa tempora duntaxat debebant valere. Nam id revera ridiculum erat, homines piſcatores aut textores ambitioſe priorem locum affectare, quibus in diem victus labore manuum aut ſtipibus collatis quærebatur. Etſi autem per totum orbem Chriſtianum, qua Catholici ritus vigent,

vigent, magna ſit Sacerdotum autoritas, & fortuna lautiſſima; nuſquam tamen, quam in Germania, tantæ ſunt ipſorum opes, tanta potentia. Ac multos eorum à Principibus ſecularibus haut differre videas ditionum amplitudine, aut adparatus domeſtici ſplendore. Par quoque in ſubjectos juriſdictio & poteſtas. Nonnullis quin etiam acrior galearum, quam tiaræ, amor, & non paulo efficacior vis in accendendo Marte, turbiſque patriam ſuam & vicinos involvendo, quam in propaganda pietate. Frequentiores tamen hodie, quam olim, ſunt, quos non pudet ſacris ordinibus initiari, & ſemel aut bis per annum ſpecimen edere, quàm ſolerter calleant exprimere auguſtiſſimi ſacrificii geſtus. Cæterum cum quondam ipſorum opes ſecularium Principum ditiones ſuperarent,

aut saltem æquarent, non exiguum eædem detrimentum passæ sunt occasione reformatæ per magnam Germaniæ partem religionis, & per pacem Westphalicam. Nam per circulum Saxonicum superiorem & inferiorem paucissima Sacerdotibus remansere. Principibus superioris Germaniæ, si Ducem Würtenbergicum excipias, parcior præda. Causam adsignaveris, quod Saxonibus minor ex Carolo V. Cæsare metus, quam istis, quos vicinia suarum ditionum, aut præsentia premebat. Quin & dispersæ magis in isto tractu Sacerdotum ditiones, & validiorum intercursu Principum debilitatæ. Per superiorem Germaniam contiguas magis posuere sedes, & ad auxilia invicem ferenda magis accommodas. Et inprimis totum Rhenum, qua parte lætissima est Germania, obsede-

sederant, nisi tam decoram seriem Electoris Palatini terræ interrumperent; quem, credo, vel ob solam hanc causam isti parum blando oculo adspiciunt.

XI. Principatus igitur Ecclesiastici, qui nondum in Protestantium ditionem pervenere, hi fere sunt. Tres Archiepiscopatus, Moguntinus, Trevirensis, & Coloniensis, quibus dignitas Electoralis annexa. Archiepiscopatus præterea Salisburgensis, & Vesontinus in Burgundia. Nam Magdeburgensis jam merum seculum olet. Simplices Episcopatus sunt Bambergensis, Würtzburgensis, Wormatiensis, Spirensis, Aichstetensis, Argentoratensis, Constantiensis, Augustanus, Hildesiensis, Paderborniensis, Frisingensis, Ratisbonensis, Passaviensis, Tridentinus, Brixiensis, Basileensis, Leodiensis, Osnabrugensis,

ſis, Monaſterienſis, Curienſis. Inter Epiſcopos primum locum obtinet Magiſter Ordinis Teutonici Equitum. Obſervandum tamen, hodie quoſdam duos pluresve Epiſcopatus conjunxiſſe; vel quia unius reditus parum ſufficere videbantur ad ſuſtinendum ſplendorem aulæ principalis, vel ut æmulis ſuis magis eſſent formidabiles. Epiſcopatus Lubecenſis, præterquam quod religionem Proteſtantium induit, paulo minus quam in patrimonio Ducum Holſatiæ cenſeri poteſt. Inter Abbates ſive Prælatos, qui Principum dignitate fulgent, ſunt Fuldenſis, Kemptenſis, Elvvangenſis, Murbacenſis, Luderinus, Magiſter Equitum Ordinis S. Johannis, Abbas Berchteſgadenſis, Weiſſenburgicus, Prumienſis, Stabulenſis, Corveianus. Reliqui Prælati, qui Principes non ſunt, in duas

claſſes

classes dividuntur, Suevicam & Rhenanam, quarum utraque unum in Comitiis suffragium fert. Isti dignitate Comitibus pares habentur.

XII. Comitum quoque & Barônum per Germaniam longe splendidior conditio, quam in aliis Regnis. Nam iisdem fere juribus, quibus Principes, fruuntur, & antiqui Comitatus sat ampla pleriq; territoria complectuntur; cum alibi sæpe modici dominum prædii titulo Comitis superbum videas incedere. Etsi quibusdam familiis non parum nocuit ditionis in plures fratres divisio, magnum illustribus domibus malum, & non nisi inter plebejos æquitatis aut pietatis nomine excusatum. Nonnullos etiam supina patrimonii cura, sumtuumque luxuria non parum adflixit. Hodie Comites isti in Comitiis quatuor ferunt

ſuffragia; unum Wetteravici, alterum Suevici, tertium Franconici, quartum Weſtphalici. Qui mihi innotuere, hi fere ſunt. Comites de Naſſau, Oldenburg, Fürſtenberg, Hohenlohe, Hanau, Sain & Witgenſtein, Leiningen, Solms, Waldeck, Iſenburg, Stolberg, Wied, Mansfeld, Reuſſen, Ottingen, Montfort, Konigſeck, Fugger, Sultz, Cronberg, Sintzendorf, Wallenſtein, Pappenheim, Caſtell, Levvenſtein, Erbach, Limburg, Schvvartzenburg, Bentheim, Oſtfrisland, (qui hodie Princeps audit,) Lippe, Rheni & Sylvarum, Rantzovv, & plures fortaſſe, quorum ſplendori ut noſtrum ſilentium non obſtabit; ita illos, quos nominavi, in juſtum diſponere ordinem, meum non fuit. Sunt præterea non pauci Comites & Barones in ditionibus Cæſaris hæreditariis, aut recens

cens in eum Ordinem evecti, qui cum aliis Statibus ſubſint, in Comitiis locum non inveniunt. Eos recenſere, noſtræ non eſt operæ.

XIII. Eſt præterea non exiguus per Germaniam numerus liberarum Urbium, quæ, quod nulli Statuum, ſed Imperatori & Imperio, immediate ſubſunt, Imperiales vocantur. In Comitiis peculiare collegium conſtituunt, ubi in duas claſſes, (vulgo ſcamna vocant) ſeparantur, Rhenanam & Suevicam. Præcipuæ inter iſtas ſunt Noriberga, Auguſta Vindelicorum, Colonia, Lubeca, Ulma, Argentoratum, Francofurtum, Ratisbona, Aquiſgranum. Mediocres, Wormatia, Spira, Colmaria, Memminga, Eslinga, Halæ-Suevorum, Heilbronna, Lindavia, Goslaria, Mulhuſium, Northuſium. Reliquæ libertatem magis ſuam, quam opes, poſſunt jactare.

ſtare. Harum urbium ante ſeculum unum atque alterum magna erat potentia, & ipſis Principibus formidabilis. Hodie plerarumque opes acciſæ; nec fruſtra aliqui augurantur, fore, ut aliquando penitus ſub jugum mittantur. Saltem Epiſcopi non obſcure minantur illis, in quibus cathedrales ipſorum Eccleſiæ extant. Sed & ſunt quædam validiſſimæ urbes, quæ libertatem non ita liquido jure uſurpant. In Hamburgum enim, opulentiſſimam totius Germaniæ, jus prætendunt Duces Holſatiæ. Etſi vicinorum æmulatio nunquam videatur conceſſura, ut Rex Daniæ tam opimo bolo potiatur. Cum Brema Suedis negotium eſt, qui citra iſtam Ducatui ſuo nunquam ſatis cautum credunt. Et fortaſſe non abſurde ſuſpicantur, in ſuam fraudem eam inter liberas Civitates in Comitiis

anno

anno 1641. receptam, cum jam tum ſuboleret, illum Ducatum in ipſorum manus perventurum. Brunſviga Ducum Brunſvicenſium & Luneburgenſium territorium valde deformavit, interjectu ſuo bene cohærentem compagem interſecando. Quanquam, ut Hildeſiam Epiſcopus ſuus opprimat, iidem Duces non facile videntur conceſſuri. Electorem Brandeburgicum nimiæ urbium ſuæ ditionis libertati non favere, in aperto eſt. Unde Magdeburgo fortaſſe aliqua mutatio poſt obitum Auguſti Saxonis imminet. Ambiguam non ita pridem conditionem deſeruere Erfordienſes; qui uti propter ſtoliditatem & ignaviam libertate indigni adparuere; ita, cur Saxones arcem Thuringiæ non ſuam potius fieri maluerint, cordatiores nondum ſatis digerere poſſunt. Nam Batavos

vos quidem ſatis puto pœnituit, quod Monaſterienſibus contra Epiſcopum ſuum ſuppetias non tulerint; præſertim cum ſpecioſum foret, qui libertatem ſuam armis in Principem ſumptis deberent, ſimilia molientes non deſerere.

XIV. Equeſtris Ordinis in Germania duplex eſt conditio; pars enim immediate Imperatori & Imperio ſubeſt, pars alios Status Dominos agnoſcit. Qui ad priorem claſſem pertinent, vocare ſeſe ſueverunt Liberos Imperii Nobiles, & conjunctim Immediatam & Liberam Imperii Nobilitatem. Iidem pro diſtrictibus, in quibus prædia poſſident, dividuntur in claſſem Franconicam, Suevicam & Rhenanam, quarum ſingulæ iterum in minores particulas diſpeſcuntur. Iidem ex ſuo ordine certos habent Directores & Aſſeſ-

ſores, quibus negotia ipſorum rem communem ſpectantia curæ ſunt. Interdum etiam, ſi quid majoris momenti inciderit, conventus agitant. Ad Comitia tamen Imperii non vocantur; quod ipſi in favorem ſui interpretantur, ut ſumtibus ibi requiſitis poſſint ſuperſedere. Et ſane parum iiſdem profuturum erat, unum atque alterum ſuffragium in tanta multitudine ferre poſſe. De cætero paribus fere cum reliquis Statibus libertate & juribus gaudent, ut ad Principum fortunam nihil ipſis deſit, præter opes. Inſigne quoque in eoſdem redundat emolumentum ex Canonicatibus & beneficiis Eccleſiaſticis, per quæ facillimus eſt ad faſtigium Principale adſcenſus. Eo provectos familiis ſuis laute ipſos poſſe proſpicere, vel ſanctiſſimi Patris noſtri exemplo potuerant diſcere. Præterquam

terquam quod nescio quam jucundum sit, optimos reditus citra ullum laborem per otium posse consumere. Nam etiam per Vicarios templa clamoribus complent, ut nullùs raucedinis metus nisi ex crapula immineat. Cœlibatus incommodis facile venales puellæ medentur; nam qui se propter Regnum cœlorum castraverit, nondum videre contigit. Continentiæ autem donum in homine nobili æquè turpe, quam canibus & equis non gaudere. Cæterum non paucos querentes audivi, Principes quosdam suæ libertati non obscure imminere, seque ab iisdem parum propitio vultu adspici, quod, cum in mediis ipsorum territoriis sedes habeant, tanta libertate gaudeant. Quinimo à nonnullis jactari, tantam multitudinem minutorum regulorum parum facere ad validita-

ditatem magnorum Imperiorum: Quod ſi externum bellum ingruat, ipſos utrique parti in prædam cedere. Enimvero neque Nobiles propter incertum periculum certam libertatem projicient; nec temere reliqui ſunt paſſuri, tantam acceſſionem paucis Principibus accreſcere, ni magna aliqua rerum converſio occaſionem pandat, aut lento temporum lapſu, & per ſubtiles artes attritæ Nobilium opes corruant.

XV. Paucis heic quoque monendum, vaſtum iſtud Imperium dividi in decem regiones, ſeu circulos, uti vulgo vocant, ex inſtituto Maximiliani I. anno 1512. quorum nomina iſta ſunt: Auſtriacus, quatuor Electorum ad Rhenum, Rhenanus ſuperior, Suevicus, Bavaricus, Franconicus, Saxonicus ſuperior, Saxonicus inferior, Weſtphalicus, & Burgundi-

cus. Regnum Bohemiæ cum adjuncta Silesia & Moravia ad nullum circulum pertinet, neque peculiarem constituit; liquido argumento, fœdere id magis Germaniæ innecti, quam in eandem cum ipsa civitatem coaluisse. Quæ cujusque circuli membra sint, passim in vulgaribus libellis expositum invenias. Spectat ea divisio potissimum ad commodiorem defensionem pacis publicæ, & executionem justitiæ contra Status contumaces. Cui fini etiam singuli sibi possunt eligere Ducem, penes quem summa sit militiæ, & conventus agitare, convocari solitos per primarium Circuli Principem unum alterumve; in quibus cum de aliis ad defensionem circuli spectantibus, tum etiam de re monetaria tractatur. Quanquam an non & eadem divisio ad distractionem Germa-

niæ

niæ faciat, dum, quæ unum circulum adfligunt mala, reliquos segnius afficiunt, non immerito dubites. Hæc de partibus Germanici Imperii.

CAPUT III.

De Origine Statuum Imperii, & quibus gradibus ad istam potentiam adscenderint.

I. Principes Germaniæ seculares quibus titulis distinguantur.

II. Ducum atq; Comitum quale apud veteres Germanos fuerit officium: & quâ ratione deinceps mutaverit.

III. Conditio horum, & distinctio quomodo sub Carolo M. fuerit: & quibus gradibus potentia eorum creverit.

IV. Provincias suas feudi jure unde possideant, quaque nexus istius feudalis ratio.

V. Nonnullorum Principum vires quare imminutæ.

VI. Episcopos constituendi modus qualis primo fuerit, & quomodo postea mutatus sit.

VII. Opes suas quibus debeant, quibusque gradibus in Statum præ-

præsentem devenerint.
IIX. *Exemtio eorum à potestate Imperatoris an & quatenus facta sit.*
IX. *De liberarum Urbium in Germania Origine ac incrementis.*
X. *Earum regimen quo modo olim se habuerit, & quibus viis liberius redditum.*

AD accuratam Imperii Germanici notitiam comparandam cumprimis necessarium est inquirere, qua via illi, qui Status Imperii vocantur, ad tantas opes pervenerint. Citra hoc enim haut quidquam perspiciemus causam, quare ista Resp. tam irregularem formam induerit. Cum autem Status isti sint vel Principes seculares & Comites, vel Episcopi, vel Urbes; igitur de singularum harum classium origine paucis investigabimus. Principes Germaniæ seculares gerunt titulum vel Ducum, vel Comitum cum aliqua adjectione in ipsorum lingua, qua audiunt Pfalzgravii, Landgravii, Marg-

Marggravii, & Burggravii. Nam quantum memini, præter novitios illos Principes, ſoli Anhaldini nudo vocabulo Principum utuntur; niſi quod nonnulli aliis ſuis titulis eundem interjectum habent. Sic Auſtriaci vocant ſe Principes Sueviæ; Duces Pomeraniæ, & nunc Reges Sueciæ, Principes Rugiæ; Landgravii Haſſiæ, Hirsfeldiæ, &c.

II. Inter priſcos ergo Germanos ante Imperium Francorum, militare erat officium Ducum, arguente id ſatis Teutonico vocabulo Heerzog, qui ut plurimum ex opinione virtutis legebantur, quando neceſſitas bellandi ingruebat. In pace qui civitates gubernabant, & per pagos vicoſque jus dicebant, ex nobilitate fere electi, Greven ſive Graven vocabantur; Latine Præſidem rectius diceres, etſi pro eo vocabulum Comitis

ſuffragia; unum Wetteravici, alterum Suevici, tertium Franconici, quartum Weſtphalici. Qui mihi innotuere, hi fere ſunt. Comites de Naſſau, Oldenburg, Fürſtenberg, Hohenlohe, Hanau, Sain & Witgenſtein, Leiningen, Solms, Waldeck, Iſenburg, Stolberg, Wied, Mansfeld, Reuſſen, Ottingen, Montfort, Konigſeck, Fugger, Sultz, Cronberg, Sintzendorf, Wallenſtein, Pappenheim, Caſtell, Levvenſtein, Erbach, Limburg, Schvvartzenburg, Benthaim, Oſtfrisland, (qui hodie Princeps audit,) Lippe, Rheni & Sylvarum, Rantzovv, & plures fortaſſe, quorum ſplendori ut noſtrum ſilentium non obſtabit; ita illos, quos nominavi, in juſtum diſponere ordinem, meum non fuit. Sunt præterea non pauci Comites & Barones in ditionibus Cæſaris hæreditariis, aut recens

cens in eum Ordinem evecti, qui cum aliis Statibus ſubſint, in Comitiis locum non inveniunt. Eos recenſere, noſtræ non eſt operæ.

XIII. Eſt præterea non exiguus per Germaniam numerus liberarum Urbium, quæ, quod nulli Statuum, ſed Imperatori & Imperio, immediate ſubſunt, Imperiales vocantur. In Comitiis peculiare collegium conſtituunt, ubi in duas claſſes, (vulgo ſcamna vocant) ſeparantur, Rhenanam & Suevicam. Præcipuæ inter iſtas ſunt Noriberga, Auguſta Vindelicorum, Colonia, Lubeca, Ulma, Argentoratum, Francofurtum, Ratisbona, Aquiſgranum. Mediocres, Wormatia, Spira, Colmaria, Memminga, Eslinga, Halæ-Suevorum, Heilbronna, Lindavia, Goslaria, Mulhuſium, Northuſium. Reliquæ libertatem magis ſuam, quam opes, poſſunt jactare.

ctare. Harum urbium ante seculum unum atque alterum magna erat potentia, & ipsis Principibus formidabilis. Hodie plerarumque opes accisæ; nec frustra aliqui augurantur, fore, ut aliquando penitus sub jugum mittantur. Saltem Episcopi non obscure minantur illis, in quibus cathedrales ipsorum Ecclesiæ extant. Sed & sunt quædam validissimæ urbes, quæ libertatem non ita liquido jure usurpant. In Hamburgum enim, opulentissimam totius Germaniæ, jus prætendunt Duces Holsatiæ. Etsi vicinorum æmulatio nunquam videatur concessura, ut Rex Daniæ tam opimo bolo potiatur. Cum Brema Suedis negotium est, qui citra istam Ducatui suo nunquam satis cautum credunt. Et fortasse non absurde suspicantur, in suam fraudem eam inter liberas Civitates in Comitiis

anno

anno 1641. receptam, cum jam tum ſubolerer, illum Ducatum in ipſorum manus perventurum. Brunſviga Ducum Brunſvicenſium & Luneburgenſium territorium valde deformavit, interjectu ſuo bene cohærentem compagem interſecando. Quanquam, ut Hildeſiam Epiſcopus ſuus opprimat, iidem Duces non facile videntur conceſſuri. Electorem Brandeburgicum nimiæ urbium ſuæ ditionis libertati non favere, in aperto eſt. Unde Magdeburgo fortaſſe aliqua mutatio poſt obitum Auguſti Saxonis imminet. Ambiguam non ita pridem conditionem deſeruere Erfordienſes; qui uti propter ſtoliditatem & ignaviam libertate indigni adparuere; ita, cur Saxones arcem Thuringiæ non ſuam potius fieri maluerint, cordatiores nondum ſatis digerere poſſunt. Nam Batavos

vos quidem ſatis puto pœnituit, quod Monaſterienſibus contra Epiſcopum ſuum ſuppetias non tulerint; præſertim cum ſpecioſum foret, qui libertatem ſuam armis in Principem ſumptis deberent, ſimilia molientes non deſerere.

XIV. Equeſtris Ordinis in Germania duplex eſt conditio; pars enim immediate Imperatori & Imperio ſubeſt, pars alios Status Dominos agnoſcit. Qui ad priorem claſſem pertinent, vocare ſeſe ſueverunt Liberos Imperii Nobiles, & conjunctim Immediatam & Liberam Imperii Nobilitatem. Iidem pro diſtrictibus, in quibus prædia poſſident, dividuntur in claſſem Franconicam, Suevicam & Rhenanam, quarum ſingulæ iterum in minores particulas diſpeſcuntur. Iidem ex ſuo ordine certos habent Directores & Aſſeſ-

ſores, quibus negotia ipſorum rem communem ſpectantia curæ ſunt. Interdum etiam, ſi quid majoris momenti inciderit, conventus agitant. Ad Comitia tamen Imperii non vocantur; quod ipſi in favorem ſui interpretantur, ut ſumtibus ibi requiſitis poſſint ſuperſedere. Et ſane parum iiſdem profuturum erat, unum atque alterum ſuffragium in tanta multitudine ferre poſſe. De cætero paribus fere cum reliquis Statibus libertate & juribus gaudent, ut ad Principum fortunam nihil ipſis deſit, præter opes. Inſigne quoque in eoſdem redundat emolumentum ex Canonicatibus & beneficiis Eccleſiaſticis, per quæ facillimus eſt ad faſtigium Principale adſcenſus. Eo provectos familiis ſuis laute ipſos poſſe proſpicere, vel ſanctiſſimi Patris noſtri exemplo potuerant diſcere. Præterquam

terquam quod nescio quam jucundum sit, optimos reditus citra ullum laborem per otium posse consumere. Nam etiam per Vicarios templa clamoribus complent, ut nullus raucedinis metus nisi ex crapula immineat. Cœlibatus incommodis facile venales puellæ medentur; nam qui se propter Regnum cœlorum castraverit, nondum videre contigit. Continentiæ autem donum in homine nobili æquè turpe, quam canibus & equis non gaudere. Cæterum non paucos querentes audivi, Principes quosdam suæ libertati non obscure imminere, seque ab iisdem parum propitio vultu adspici, quod, cum in mediis ipsorum territoriis sedes habeant, tanta libertate gaudeant. Quinimo à nonnullis jactari, tantam multitudinem minutorum regulorum parum facere ad vali-

dita-

ditatem magnorum Imperiorum: Quod ſi externum bellum ingruat, ipſos utrique parti in prædam cedere. Enimvero neque Nobiles propter incertum periculum certam libertatem projicient; nec temere reliqui ſunt paſſuri, tantam acceſſionem paucis Principibus accreſcere, ni magna aliqua rerum converſio occaſionem pandat, aut lento temporum lapſu, & per ſubtiles artes attritæ Nobilium opes corruant.

XV. Paucis heic quoque monendum, vaſtum iſtud Imperium dividi in decem regiones, ſeu circulos, uti vulgo vocant, ex inſtituto Maximiliani I. anno 1512. quorum nomina iſta ſunt: Auſtriacus, quatuor Electorum ad Rhenum, Rhenanus ſuperior, Suevicus, Bavaricus, Franconicus, Saxonicus ſuperior, Saxonicus inferior, Weſtphalicus, & Burgundicus.

cus. Regnum Bohemiæ cum adjuncta Silesia & Moravia ad nullum circulum pertinet, neque peculiarem constituit; liquido argumento, fœdere id magis Germaniæ innecti, quam in eandem cum ipsa civitatem coaluisse. Quæ cujusque circuli membra sint, passim in vulgaribus libellis expositum invenias. Spectat ea divisio potissimum ad commodiorem defensionem pacis publicæ, & executionem justitiæ contra Status contumaces. Cui fini etiam singuli sibi possunt eligere Ducem, penes quem summa sit militiæ, & conventus agitare, convocari solitos per primarium Circuli Principem unum alterumve; in quibus cum de aliis ad defensionem circuli spectantibus, tum etiam de re monetaria tractatur. Quanquam an non & eadem divisio ad distractionem Germa-

niæ

niæ faciat, dum, quæ unum circulum adfligunt mala, reliquos segnius afficiunt, non immerito dubites. Hæc de partibus Germanici Imperii.

CAPUT III.

De Origine Statuum Imperii, & quibus gradibus ad istam potentiam adscenderint.

I. Principes Germaniæ seculares quibus titulis distinguantur.

II. Ducum atq; Comitum quale apud veteres Germanos fuerit officium: & quâ ratione deinceps mutaverit.

III. Conditio horum, & distinctio quomodo sub Carolo M. fuerit: & quibus gradibus potentia eorum creverit.

IV. Provincias suas feudi jure unde possideant, quæque nexus istius feudalis ratio.

V. Nonnullorum Principum vires quare imminutæ.

VI. Episcopos constituendi modus qualis primo fuerit, & quomodo postea mutatus sit.

VII. Opes suas quibus debeant, quibusque gradibus in Statum

 præ-

præsentem devenerint.
IIX. *Exemtio eorum à potestate Imperatoris an & quatenus facta sit.*
IX. *De liberarum Urbium in Germania Origine ac incrementis.*
X. *Earum regimen quo modo olim se habuerit, & quibus viis liberius redditum.*

AD accuratam Imperii Germanici notitiam comparandam cumprimis necessarium est inquirere, qua via illi, qui Status Imperii vocantur, ad tantas opes pervenerint. Citra hoc enim haut quidquam perspiciemus causam, quare ista Resp. tam irregularem formam induerit. Cum autem Status isti sint vel Principes seculares & Comites, vel Episcopi, vel Urbes; igitur de singularum harum classium origine paucis investigabimus. Principes Germaniæ seculares gerunt titulum vel Ducum, vel Comitum cum aliqua adjectione in ipsorum lingua, qua audiunt Pfalzgravii, Landgravii, Marg-

Marggravii, & Burggravii. Nam quantum memini, præter novitios illos Principes, ſoli Anhaldini nudo vocabulo Principum utuntur; niſi quod nonnulli aliis ſuis titulis eundem interjectum habent. Sic Auſtriaci vocant ſe Principes Sueviæ; Duces Pomeraniæ, & nunc Reges Sueciæ, Principes Rugiæ; Landgravii Haſſiæ, Hirsfeldiæ, &c.

II. Inter priſcos ergo Germanos ante Imperium Francorum, militare erat officium Ducum, arguente id ſatis Teutonico vocabulo Heerzog, qui ut plurimum ex opinione virtutis legebantur, quando neceſſitas bellandi ingruebat. In pace qui civitates gubernabant, & per pagos vicoſque jus dicebant, ex nobilitate fere electi, Greven ſive Graven vocabantur; Latine Præſidem rectius diceres, etſi pro eo vocabulum Comitis

magis arrisit. Nam ex usu seculorum à Constantino M. Comites audiebant, qui ministeriis aulicis præerant, aut qui in provinciis milites regebant, jurive dicundo operam dabant. Franci postea, cum Alemanniam & alia Germaniæ loca sibi subjecissent, ad morem Romanorum, devictis provinciis, Duces imposuerunt, id est, Præsides, administrandis militiæ pacisque negotiis; quibus interdum Comites adjuncti dicundo juri. Quædam etiam provinciæ Comitibus solis sine Ducibus regendæ tradebantur. Omnis tamen horum potestas non alia erat, quam Magistratus propriè dicti. Successu tamen temporis factum, postquam isti Duces ad vitam constituerentur, & patribus plerumque filii surrogarentur, ut nacti tam egregiam occasionem proprias opes stabiliendi, paulatim

tim Regum ſuorum autoritatem leviorem habere, & provincias ſibi concreditas velut in patrimonio ſuo cœperint numerare. Neque vero magis exitiabilis Monarchiis error accidere poteſt, quam ſi ejuſmodi adminiſtrationes fiant hereditariæ, ubi inprimis eædem rem quoq; militarem complectuntur. Sic ut riſum vix tenere poſſem, cum legerem apud quoſdam Scriptores Germanicos, iſtud quaſi laudabiliter & prudenter factum defendi. Nam eſt quidem regia laus, bene meritos magnificis mactare præmiis; verum ſi dominus omnes ſervos ſuos libertate velit donare, ipſe deinceps ſibi puto calceos purgabit. Et magis quidem obſtringitur bono aliquo pater, quod in filium ſe tranſmiſſurum novit: ſed quo ardentius filium amat, eo magis dabit operam, ut in bonum iſtud

alteri quam minimum juris ſit. Sic majori cura ſolemus proſequi res noſtras, quam alienas. Sed non ideo bonus paterfamilias ſtatim fundum ſuum colono donat. Ut rebellionibus Præſidum obviam eatur, minus ſumptuoſa dantur remedia, quam ut provinciarum adminiſtratio hæreditario jure ipſis concedatur. Illud vero inſigniter ſtultum, imperantis majeſtatem inde æſtimare, quod multos in ſua ditione habet, qui ipſius imperium impune poſſint ſpernere. Plura addere putidum foret. Nam ad hominum iſtorum ſtuporem convincendum ſufficere illud unicum poteſt, quod Italicis, Gallicis, Hiſpanicisque Scriptoribus non erubeſcant opponere Juris ſui Publici Conſultos: quorum pleroſque civilis prudentiæ rudimenta non intellexiſſe, abortivi ipſorum libelli teſtantur.

III. Cæterum Carolus M. animadverſo majorum errore, Ducatus, lata nimis ſpatia complexos, ſuſtulit, & provincias ampliores in plures diviſit partes, eaſque Comitibus regendas tradidit. Horum aliqui ſimplex Comitum nomen retinuerunt. Aliqui dicti Pfaltzgraven ſeu Pallentzgraven, Comites Palatini, præfecti palatii regii, quique adeo in aula regia jus dicerent. Aliqui Landgravii, q. d. Comites provinciæ integræ impoſiti. Aliqui Marggravii, præfecti limitaneis locis, ad repellendas hoſtium incurſiones, ſimulq; dicundo juri. Aliqui deniq; Burggravii, q.d. præfecti arci alicui regiæ. Et iſthæc quidem munia ac dignitates Carolus haud quidquam in perpetuum aut jure hæreditario viris ſtrenuis concedebat; ſed ut revocandi & in alios conferendi libera poteſtas foret.

Post Carolum tamen ad antiquum errorem reditum, & præterquam quod in istis magistratibus filii fere patribus surrogati, etiam ex coalitione plurium Comitatuum, aut voluntate posterorum Caroli, aliquot Ducatus instituti, magna terrarum spatia amplexi. His præfecti, genio ambitionis humanæ, ignavum ducebant, occasione proprias stabiliendi opes non solerter uti, dum Francorum Imperatorum autoritas magis magisq; evilesceret, intestinis discordiis convulsa potentia. Cumprimis Dux Saxoniæ Otto, Henrici Aucupis pater, validissimam sub se habens nationem, eo usque se confirmavit, ut ad regium imperium nil præter nomen ipsi deesse videretur. Inde cum Conradus I. in ordinem redigere ejusdem filium Henricum frustra agitasset, tandem moritu-

rus autor fuit Proceribus, ut in iſtum regiam dignitatem conferrent; conſultius credens, ultro dare, quod per vim ipſe ſibi ſumere poterat, aut ne iſte à reliquo ſeſe corpore Germaniæ ſepararet. Sunt tamen etiam Principes, qui opes ſuas liberalitati Imperatorum in acceptis referunt; cujus rei exempla inprimis in hiſtoria Ottonum occurrunt. Quæ tamen an ad leges Monarchiæ fuerit attemperata, jam inquirere non vacat. Incrementa porro poteniæ ſuæ Principes debent donationibus Imperatorum, emtionibus, hereditatibus, non ſolum jure ſanguinis, ſed etiam per pacta de mutua ſucceſſione (Germani Confraternitates hereditarias vocant,) delatis. Quale pactum adhuc exſtat inter potentiſſimas domus, Saxonicam, Brandeburgicam & Haſſicam. Ex tali pacto etiam ad Saxones

ties devolutus Comitatus Hennebergicus; ad Brandeburgicum Pomerania, etsi istud non plane fuerit reciprocum. Quia tamen potestatem Imperatoris, quam in ditiones Principum, tanquam Dominus feudi, obtinet, ejusmodi conventionibus hactenus eludi, in aprico est, ut consolidatio in infinitum extrahi queat: inde neque tales citra ratificationem Imperatoris valebunt, neque tranquillis Reipubl. temporibus in easdem Imperator aut reliqui Ordines consentient. Quædam denique à nonnullis per vim occupata inter turbas Reipubl.

IV. Cæterum cum sine convulsione totius Germaniæ, & fortasse non sine exitio convellentium, parta semel Principum potentia destrui non posset, satius visum Regibus, præsertim postquam alia conditione in regnum ipsos

non

non essent adsciturі Principes, possessionem eorundem confirmare: ita ut deinceps ditiones suas tanquam feuda ab Imperatore recognoscerent, & fidem eidem atque Imperio jurarent. Et exinde factum, ut quocunque modo partæ intra complexum Imperii Germanici opes Principum, feudi titulo possideri dicerentur. Non tamen multum potentiæ & fastigio ipsis per vocabulum Vasallorum decessit. Equidem cui de meo in feudum aliquid concedo, eundem & in plenum, utut honoratiorem, subditum mihi adsciscere possum, &, quas placeat leges, ipsius possessioni præscribere. Sed qui bona jam antea parta, ab altero tanquam feuda deinceps vult recognoscere, ille nihil aliud agere est intelligendus, quam ut isti, quem Dominum feudi salutat, sese tanquam inæqualiter fœdera-

tum

tum adjungat, & ad istius Majestatem comiter colendam sese obligare, sub oneribus ei conventioni adjunctis, teneatur. Atqui extincta stirpe Carolina in plenam libertatem evaserat Germania, & jam tum complures Proceres amplas sibi ditiones quæsiverant. Postquam igitur placebat, regium nomen alicui ex Proceribus deferre, ne in antiquam iterum faciem Germania, in modicas civitates divulsa, rediret, haudquidquam credere licet, istos opes suas voluisse projicere, aut absoluto alterius dominio subjicere; sed potius validum sibi earundem protectorem quærere. Introducto semel & confirmato Principum Statu, in parem cum antiquis fortunam evehi conveniens erat, si quos deinceps ultro Imperatores eo titulo, in locum extinctarum familiarum, dignabantur. Nexum isthunc

hunc feudalem, quo Principes Imperatori adſtringuntur, nil aliud fere efficere, quam conditionem inæqualiter fœderati, facile agnoſcet, cui ſcientiæ civilis ſolidior intellectus. Nam id quidem cum perſona ſubditi conſiſtere non poteſt; in ditionis ſuæ cives jus vitæ & necis habere, in eadem magiſtratus pro lubitu conſtituere, fœdera inire, omnis generis reditus non fiſco regio inferre, ſed ſibi retinere, denique nihil præſtare, niſi in quod ultro conſenſeris: Coërceri autem per reliquos ſocium enormiter in leges fœderis peccantem poſſe, compluribus antiquis & recentibus exemplis conſtat. Sed ſolum Imperatorem cognoſcere ſuper cauſis, quibus Princeps ſua ditione ejici mereatur, uti fundamenta potentiæ Principum Germaniæ erat convulſurum; ita talia tentanti-

tantibus Imperatoribus qui acriter contradixere, per ignavam reverentiam ſua jura prodere turpe judicarunt.

V. Quod ergo in omnibus imperiis accidit, in quibus ſubjectorum potentia imperantibus eſt formidabilis, id multo manifeſtius ex eo tempore in Germania uſu venit; ut, ſi quis Imperator propriis opibus, aut eximia opinione virtutis polleret, Principibus etiam uteretur obſequentibus; debiles aut ignavi fere precario regnarent. Et qui tam profunde radicatam potentiam convellere, & ſub leges veræ Monarchiæ Germaniam revocare conati ſunt Imperatores, interdum ſibi ipſis exitium invenerunt; ſemper ſpe ſua exciderunt, & præter moleſtias ſibi aliiſque conciliatas nihil ſunt lucrati. Nec, qui aſtu graſſati ſunt, multum profecere; cum

altera

altera ex parte ſemper fuerit repertum, quo machinationes illæ eluderentur; & ſi quid ablatum, alia id via penſatum fuit. Sic quam infeliciter ceciderint ſuperiori ſeculo Caroli V. & hoc noſtro Ferdinandi II. conatus, notiſſimum eſt. Nonnullorum tamen Principum vires inſigniter imminuit ipſorum luxuria, ſocordia & prodigalitas, & quod rei augendæ aut ſervandæ nullam omnino curam haberent. Nec paucæ familiæ ideo debilitatæ, quod ditiones ſuas in plures particulas inter cognatos diviſerint. Aliquos etiam præter ſuam culpam bellorum civilium calamitas afflixit.

VI. De Epiſcopis nunc quoque aliquid addendum. Conſtat igitur, ab initio rei Chriſtianæ eos, qui Epiſcopi vocantur, à reliquo Clero & populo fidelium fuiſſe electos & conſtitutos. Poſt, circa

ſeculum quartum, cum etiam Principes Chriſto nomina dare inciperent, paſſim invaluit conſuetudo, ut, qui Reipubl. ſumma cum autoritate præeſſent, non temere paterentur aliquem ad Epiſcopatum adſpirare, niſi accedente ſuo conſenſu. Scilicet cum intelligerent, quantum ad tranquillitatem Reipubl. faceret, bonos & pacificos viros ſacra tractare. Atque idem jus etiam exercuere Reges Francorum, ut ii in ſuo Regno eſſent Epiſcopi, quos ipſi ſuo ſuffragio conſtituiſſent. Et eandem poteſtatem uſurparunt Imperatores Germanici uſque ad Henricum IV. quem Gregorius VII. & ſucceſſores ob eam cauſam miris modis exagitarunt. Donec tandem tot turbis feſſus ipſius filius Henricus V. anno 1122. in Comitiis Wormatienſibus renunciavit juri Epiſcopos conſtituendi, & inveſtien-

veſtiendi; id quod olim fiebat tradito annulo & baculo. Imperatori remanſit poteſtas electo Epiſcopo conferendi regalia & feuda Imperii, adhibito ritu tradendi ſceptri. Quo ipſo quantum detrimenti res Imperatoris ceperint, nemo non perſpicit. Nam utut in ſeculares Principes parum fuiſſet poteſtatis; horum tamen vires æquare aut ſuperare facile erat, obnoxiis Imperatori Sacerdotibus. Cæterum etſi in conventione Henrici V. cum Pontifice expreſſum foret, ut deinceps electio Epiſcoporum eſſet penes Clerum & populum; tamen Canonici ſive Capitulares Eccleſiarum Cathedralium electionem ſibi ſolis vindicare cœperunt; connivente ſine dubio Pontifice, è cujus re videbatur penes paucos potius, quam integras eccleſias, electionem eſſe. Demum eo res deve-

nit, ut à Capitulo electorum Episcoporum confirmatio Roma peteretur; cum antea illa, uti & consecratio, ad Metropolitanos spectaret. Per provisionem constitutorum à Pontifice Episcoporum rariora apud Germanos exempla. Nec crediderim taliter submissum à Capitulis agnitum iri, nisi per tumultus intestinos reluctari non liceat.

VII. Debent autem Episcopi Germaniæ opes suas amplissimas liberalitati potissimum primorum Imperatorum. Scilicet fervens eo tempore Principum animos insidebat pietas; & quo quis plura in Sacerdotes profudisset, eo arctiore sibi nexu Numen obstringi credebatur. Quæ tamen opinio jam apud multos exolevit, qui, nescio quam recte, autumant, studium excolendæ pietatis apud Sacerdotes per nimiam

opulen-

opulentiam suffocari potius, quam ali. Videtur quoque non paucis Sacerdotibus sat constantiæ fuisse, ut apud probos istos homines parum trepide procarentur, quibus professionis suæ asperitatem molliri posse apparebat. Donati ergo Episcopis & Ecclesiis non solum fundi, decimæ, aliique reditus, sed etiam integra dominia, Comitatus & Ducatus; imo & regalia jura addita; sic ut demum Secularibus exæquarentur. Etsi ad fastigium Principale plerique tempore Ottonum & deinceps evecti; nec jura regalia omnes simul & semel acceperunt, sed paulatim & diversis temporibus. Unde factum, ut quidam adhuc aliqua parte istorum jurium destituantur; aliqui cum certa restrictione eadem possideant. Ad tantam dignitatem ut ascenderent, illud quoque non parum

momenti attulit, quod nobilissimi quoque homines ad munia sacra adspirarent; quodque barbaris istis seculis soli fere qualemcunq; literarum cognitionem haberent, qui sacris sese addixissent. Inde mature Episcopi ad consilia in aulis adsciti, illisque officiis præfecti, quæ sine adminiculo literarum obiri nequeunt. Inde adhuc Cancellariorum dignitate primores Præsulum fulgent. Crediderim quoque, Episcoporum bona non parum aucta, quod multi Principes atque Nobiles bona sua, aut partem eorundem, ab Episcopis ultro tanquam feuda voluerint agnoscere, ut eo curatius ipsorum salus per Clericos Deo commendaretur. Eorum familiis extinctis, bona Episcopatibus accrescebant. Denique quantum per donationes, & testamenta Procerum juxta ac plebejorum in Clericos divi-

diviſiarum ſit collatum, quis ignorat? cum quantovis pretio redimendas judicarent Purgatorii uſtulationes, quas ſitis alioquin, & æſtus impatiens natio miris modis formidabat.

IIX. Poterat jam Sacerdotes ſuæ fortunæ non pœnitere, utut vel maxime ambitionem & avaritiam non penitus ejuraſſent. Enimvero prout id genus hominum Imperii in alios avidiſſimum, cæterorum in ſe poteſtatem ægerrime ſuevit ferre; ita hoc unum ad perfectam felicitatem deeſſe videbatur, quod in Imperatoris manu foret, tam luculenta beneficia diſtribuere, cui eam ob cauſam peculiariter obſtricti cogebantur vivere. Ni ſanctiſſimi ordinis reverentia obſtaret, improbiſſimos mortalium dicerem, qui munificentia Imperatorum, uti eventus oſtendit, valde inconſulta ad de-

ſtruendum faſtigium Imperatorium ſunt abuſi. Nec libertate dignum putaverim, qui manumiſſorem in patroni loco colere adſpernatur. Ut igitur Laicorum imperio ſeſe penitus ſubduceret Sacerdotum natio, fulmina Pontificis & turbæ per Præſules Germanos ſtrenue excitatæ demum effecerunt. Neque prius negotium faceſſere Imperatoribus deſierunt, anteſignano utplurimum Moguntino, quem reliquus grex fideliter ſequebatur, donec abs ſolo Pontifice ipſis pendere liceret. Quo ipſo graviſſimum contraxiſſe morbum Reſp. Germanorum à plurimis creditur, quod magna pars eorum, qui cives ejuſdem audiunt, ſuperiorem agnoſcant, qui extra ipſorum rempubl. eſt conſtitutus. Ni forte credere velimus, tam efflictim deperire eam nationem Pontificès, ut ipſius ſa-

lute

lute nihil antiquius ducant, meliusque Romæ perspici, quid Germaniæ ex usu sit, quam in ipsa Germania.

IX. Superest, ut de liberis quoque Urbibus aliquid addamus. Ad seculum ergo à Christo nato quintum Germania trans-Rhenana vicos duntaxat mœnibus carentes, aut dispersa habebat ædificia. Imo ad seculum usque nonum unius tantum aut alterius apud Venedos urbis mentio fit. Etsi mature urbes extiterint in partibus cis-Rhenanis, Romanorum ditioni quondam subjectis; uti & in tractu Danubio atq; Alpibus interjecto, qui deinceps Germaniæ adcrevit. Nullæ autem antiquis istis urbes, partim propter inscitiam ædificandi, quam adhuc plurima Germaniæ loca præ se ferunt; partim propter ferociam gentis, quæ ista velut claustra aversabatur, & quod

ſummam fere voluptatum venatione nobiliſſimi quiq; metirentur. Neq; vero commoda urbium ſatis intelligebant, aut valdè deſiderabant, queis ſimplex agreſtiſq; victus, vilis ſuppellex, adparatus tenuis, ſuperfluarum opum aut deliciarum nulla notitia aut cura. At vero poſtea per religionem Chriſtianam mitigati animi cultiorem vitam patientius ferre didicerunt. Subiit paulatim habendi amor, & exquiſitior luxuria aliunde invecta; quorum utrique ex urbibus multa accedunt alimenta. Principes quoque ad tantas opes provecti, oſtentatione divitiarum ſtruendis ſeſe urbibus darè, rureſtreſque aut extraneos, ut eo concederent, multis immunitatibus invitare. Inprimis cum poſt introductam religionem Chriſtianam multis in locis ſervitus exoleſceret, aut laxior redderetur,

tur, liberti, quibus nulli agri, in urbes agminatim convolarent, opificiis aut mercaturæ sese addicentes. Sed & propter irruptionem Hungarorum complures urbes in Saxonia ab Henrico Aucupe extructæ aut munitæ; qui nonum quemque ingenuorum ex agro in urbes jussit migrare. Incrementa porro urbibus addidere præcipue fœdera mutuæ defensionis gratia, aut ob commercia inita. Ex istis nobile præprimis est id, quod Anno 1255. contraxere urbes Rheno adsitæ, cui etiam Principes quidam adscribi voluerunt. Ob commercia potissimum maritima institutum fœdus Hanseaticum, cujus quondam tantæ fuere vires, ut ipsis Regibus Sueciæ, Angliæ, & Daniæ forent formidabiles. Etsi post Annum 1500. ea societas tantum non penitus corruit; tum quod minores urbes, cum lucrum vide-

viderent in solas majores redundare, passim desciscerent; tum quod Hansicorum exemplo aliæ quoque gentes, Oceanum aut Mare Balticum accolentes, commercia cœperunt frequentare, Flandri præcipue & Batavi. Sic monopolio istorum expirante vires quoque conciderunt.

X. Cæterum etsi ab initio urbes molliori conditione habitæ, quam vici; Regum tamen atque Imperatorum potestatem non minus quam hi agnoscebant, iiq; in istis jus dici curabant per Comites, aut Missos Regios, quos vocabant. Post enormi Imperatorum liberalitate multæ in Episcoporum concessere potestatem, multæ Ducum & Comitum factæ, reliquæ solis Imperatoribus immediatè subjectæ remanserunt. Circa seculum autem XII. nonnullæ earundem, prout quæque

opulentiæ suæ confidebat, laxiorem libertatem usurpare cœperunt; quod turbis intestinis agitati Imperatores, aut recens ad id fastigium evecti, in ordinem eas redigere non possent, aut ultro earundem favorem & subsidium privilegiis & immunitatibus concessis ambirent, in refractarios Episcopos & Principes firmamento. Advocatos quoq; & Præfectos Imperiales paulatim excutere, proximum fuit. Sed & sequentes Imperatores, cum viderent, Episcopos opibus suis contra ipsos abuti, effecerunt datis privilegiis, ut primariæ urbes istorum potestati subducerentur. Extincta etiam Ducum Sueviæ prosapia complures ejus Ducatus urbes, aliàs sat modicæ, libertatis usurpandæ occasionem impigre arripuerunt. Hanc tamen libertatem istæ urbes non simul obtinuerunt,
sed

ſed ſingulæ, prout occaſio aût favor Imperatorum arridebat. Inde eſt, quod non omnes æqualibus perfruantur juribus; quædam parte Jurium Regalium omnino adhuc deſtituantur. Non paucæ denique quod juris in ipſas competebat Imperatori, à Ducibus aut Epiſcopis emtione, permutatione, aut alio titulo redemere; aliis per vim jugum excuſſum, cujus tituli iniquitatem poſt ſubſecuta tranſactio purgavit. Nam infirmitate aut inopia pecuniæ conflictati complures inter ultima ſuſidia habebant, opulentis ſubjectorum libertatem venalem exponere; aut cum cernerent, eripi non poſſe, quod iſti ſibi uſurparant, modico accepto adquieſcere in lucro duxerunt.

CAPUT IV.

De Capite Imperii Germanici, Imperatore, ubi de Electione & Electoribus.

I. Imperium Romanum quomodo in Carolum collatum, & quæ tum in antiquo Regno Francorum, tum in Regno Germaniæ ad Imperium perveniendi modus fuerit.
II. Origo Principum Electorum qualis sit, diversimode scriptores tradunt.
III. Sententia super ista re Autori probata.
IV. Electores Ecclesiastici quomodo constituantur: apud Seculares qualis successionis species valeat.
V. Modus electionis ex Aurea Bulla describitur.
VI. Jus deponendi Imperatorem an Electoribus competat.
VII. Jura præcipua Electorum præ reliquis Principibus quænam sint.
IIX. De Vicariis Imperatoris tempore Interregni.
IX. De Rege Romanorum.

GErmania, utut ex tam multis componatur membris, quorum plura justarum & validarum instar

instar civitatum habent; à Caroli tamen temporibus uni Capiti, (quod antiqui simplicius Regem, sequentes ambitiosius Romanorum Imperatorem, aut Cæsarem nuncupavere,) subjecta fuit, nisi qua Interregna intercurrere; & ob istud Caput plerisque una & simplex Resp. fuit visa. Illud quomodo constituatur, deinceps dispiciendum erit. Operæ pretium autem fuerit, rem paulo altius repetere, ut simul adpareat, quantum vetus electio à recentiore discrepaverit, & quæ genuina sit Principum Electorum origo. Circa Carolum ergo M. ejusq; posteros distincte considerandum est Imperium Romanorum, & Regnum Francorum. Illud in Carolum collatum est consensu populi Romani, & Pontificis, tanquam præcipui ejus membri, vel potius, qui Imperium in eundem jam

jam non obſcure moliebatur; & quidem jure, uti adparet, hæreditario. Sic ut ſucceſſorum ipſius coronatio non habuerit vim novæ & liberæ electionis, ſed ſolennis duntaxat inaugurationis. Sanè enim Carolus filium Ludovicum, & hic Lotharium in conſortium Imperii adſumſiſſe legitur, nec tamen de requiſito prius novo Pontificis & Romanorum conſenſu mentio extat. Antiquum autem Regnum Francorum neque mere hæreditarium, neque electitium dixeris, ſed quod mixto quodam ſucceſſionis modo fuerit delatum. Sane enim Reges Francorum conſenſu & acclamatione Procerum, & totius populi conſtitutos legimus. Sed ita, ut niſi graviſſimas ob rationes à ſanguine defuncti Regis hautquidquam diſcederetur. Quale genus ſucceſſionis hactenus fere

in Polonia obſervatum novimus. Accuratius tamen inſpicienti patet, ex ſucceſſivo plus quam electitio genere traxiſſe Regnum Francorum; quippe cum in autorem ſtirpis hac cum conditione videatur Regnum collatum, ut idem etiam in poſteros tranſmitteret, niſi eo valde indigni populo adparuerint. Adeoque per adprobationem illam Procerum, & populi filiis Regum defunctorum non tam novum jus ad regnum fuit quæſitum, quam declaratum, filium juris ex prima collatione quæſiti non eſſe incapacem. Dejecta deinceps ſolio Francorum ſtirpe Carolina, Regnum Germaniæ, ſeu, uti tunc vocabant, Regnum Francorum Orientale, liberrima Procerum electione delatum fuit Ottoni Saxoni. Quo ſenium excuſante, ejuſdem conſilio electus fuit Rex Germaniæ

Con-

Conradus, Franconiæ Dux, quem aliqui ex Caroli posteris esse putant. Hujus itidem consilio per liberam electionem in Regnum evectus fuit Ottonis Saxonis filius, Henricus Auceps, qui sola contentus Germania, ne invitante quidem Pontifice, Imperatorium nomen voluit recipere. Enimvero hujus filius Otto M. subacta Italia, Romam & ditionem Ecclesiæ ita cum Germania connexuit, ut citra novam electionem Romanorum Imperator esset, qui Regno Germaniæ fuisset potitus, coronatione Pontificis non nisi solennis ritus vim habente; etsi quondam ante eandem non temere Imperatorium nomen Reges Germaniæ usurpaverint. In ipso autem Germaniæ Regno idem fere succedendi modus obtinuit, qui in antiquo Francorum Regno, ut scilicet Procerum & po-

puli consensus ab ordine sanguinis non facile discederet. Idque duravit usq; ad Henricum IV. cujus pueritiâ, & fors pravâ etiam Regni administratione, moti Proceres Germaniæ, frigidam suffundente Pontifice, in Imperatorem insurgunt, eumque demum regno dejiciunt, edita Constitutione, ut deinceps filius Regis, etsi dignus, per spontaneam electionem, non per successionis lineam, (verba sunt Constitutionis) proveniret. Et ex illo tempore hæreditaria successio paulatim exolevit.

II. Facta autem fuit antiqua illa adprobatio & electio ab universo populo; etsi Procerum, Principum scilicet, Episcoporum & Nobilium, plurimum heic valuisse autoritatem, extra dubium sit. Ab aliquot tamen jam seculis, cæteris omnibus exclusis, Imperatorem eligunt septem, & post Pacificatio-

ficationem Osnabrugensem octo primarii Principes, ab isthoc officio Electores dicti: tres Ecclesiastici, Moguntinus, Trevirensis, & Coloniensis, Archiepiscopi; & quinque Seculares, Rex Bohemiæ, Duces Bavariæ & Saxoniæ, Marchio Brandeburgicus, & Comes Palatinus Rheni. Hoc jus quando isti Principes nacti sint, non ita liquido constat.: Equidem per duo amplius secula, ab Anno circiter 1250. ad Annum 1500. recepta fuit opinio, Ottonem III. Imperatorem, & Gregorium V. Pontificem septem Electores instituisse; nisi quod alii autores heic primas partes Imperatori, alii Pontifici tribuant, prout quisque hujus aut illius studio ducitur. Hanc opinionem primus, quod novi, peculiari libello, qui inscribitur *de Comitiis Imperatoris*, oppugnavit civis noster *Onuphrius Panvinius*,

quem hodie cordatiſſimi quique Germanorum ſequuntur. Palmarium argumentum eſt, quod illa Conſtitutio, ſive Ottoniana, ſive Gregoriana, à nemine hactenus reperiri potuerit; & de eadem omnes ſcriptores ad Friderici uſq; II. tempora per Annos 240. ab Ottone III. ſileant. Nam primus Electorum mentionem facit Martinus Polonus, qui vixit ſub Friderico II. annos circiter 250. poſt Ottonem III. cujuſque adeo fides omni exceptione non eſt major in re tam longe ab ipſius memoria remota, cum liquidioribus teſtimoniis deſtituatur. Neque tamen ipſe Conſtitutionis alicujus meminit, neque tempore Ottonis cœpiſſe Electores dicit, ſed hoc tantum affirmat, poſt Ottonis tempora cœpiſſe Officiales Imperii eligere. Quod duplici ſenſu admitti poteſt, vel quia ditiones amplif-

amplissimas eo tempore sortiti sunt, qui antea præcipua munia in aula obibant: vel quia munia ista in amplissimarum ditionum Principes tunc in perpetuum sunt collata. Qui tamen uti fortasse insigni autoritate inter cæteros fuerunt conspicui; ita præter septem illos aliis quoque Principibus in Regum electione locum fuisse, nemo antiquitatum Germaniæ peritus negabit. Alii Electorum institutionem Friderico II. adscribunt. Sed nullius in eam rem sanctionis monumentum uspiam deprehenditur; nec probabile est, reliquos Principes tam subito & libenter jure suo decessisse.

III. Igitur apud peritissimos rerum patriarum Germanos hæc fere sententia obtinet, jam ante Friderici II. tempora septem illos Principes, tanquam Imperii Officiales, & opum magnitudine

pollentes in electionibus Imperatorum autoritate reliquos paulatim eminere cœpisse. Post Friderici autem tempora, rebus per Germaniam mirum in modum turbatis, cum reliquis publica negotia parum curæ essent, hos sibi solis id jus eligendi vindicasse. Hoc ubi in consuetudinem, per aliquot actus confirmatam, abiisset, Aureæ Bullæ, quam vocant, publica & solemnis sanctio accessit, in qua tota eligendi ratio, & omnis Electorum potestas continetur. Et ex isto tempore Principes illi nomini suo titulum Electorum adjicere, ampliorique quam reliqui dignatione æstimari cœperunt.

IV. Utut ergo ab initio eligendi munus isti sibi Principes videntur sumsisse, quatenus Imperii Officiales erant; postea tamen per legem Aureæ Bullæ non minus

officia iſta quam electoria dignitas certis ditionibus eſt annexa, ut, qui illas legitimo modo poſſideat, eo ipſo ſit Elector. Et quidem Eccleſiaſtici Electores, uti alii Epiſcopi Germaniæ, conſtituuntur electione, vel collatione. Ubi obſervandum, etſi aliàs Epiſcopi, ut omnes muneris ſui partes rite queant obire, opus habeant Pontificis confirmatione, & pallio non gratis redimendo: tamen ad electionem Imperatoriam eoſdem admitti, etiam ante confirmationem Pontificiam; cum ſeculares dignitates ſine charactere conſtent. Verum ſede vacante, vicem Electoris hautquidquam ſubire poteſt Capitulum. In Electoratibus ſecularibus obtinet illa ſpecies ſucceſſionis linealis, quam agnaticam vocant, & ita quidem, ut neque dignitas Electoralis, neque terræ peculiariter

Electoratibus adſignatæ diviſionem recipiant. Quod ſi autem novus ſit Electoratus inſtituendus, aut ob delictum aliquis ea dignitate exuendus, ſine dubio reliquis Imperii legibus & conſuetudinibus conforme fuerit, Imperatorem ſolum propria autoritate, citra conſenſum reliquorum Ordinum, aut ſaltem Electorum, nihil heic diſponere. Etſi ſuperiori noſtroque hoc ſeculo in contrarium extet exemplum; contra quod tamen unus atq; alter nequidquam eſt proteſtatus, facili ad ſpernanda verba Cæſare, cui Mars ſupra modum tunc videbatur favere. Aſtute tamen idem, quod dignitatem Electoralem uni ablatam in agnatum ex eadem familia contulit. Id enim non modo invidiam facti inſigniter erat molliturum; ne dominandi magis libidine, aut aliena rapiendi, quam neceſſitate

mune-

muneris, & ut sua vindicaret, in bellum ruisse videretur: sed & potentissimas familias æterna æmulatione distracturum, obnoxiis Cæsari illis partibus, quas ipse validiores reddiderat. Addendum & hoc, Electoribus minorennibus, in electione Imperatorum tutores ipsorum subire locum. Minorennes autem desinunt esse completo ætatis anno octavo decimo.

V. Modus Electionis hic fere est. Moguntinus intra mensem à primo die, quo de morte Imperatoris rescivit, Collegis id significat, eosque ad futuram Electionem vocat: qui ipsi, aut per Legatos suos, comparere tenentur. Francofurtum ingressuris certus equitum numerus, nempe ducentorum, est præscriptus; qui tamen hodie non ita accurate observatur. Dum electio fit, omnes pergrini urbe ista jubentur excesse.

Actum electionis, quæ fit in sacrario templi S. Bartholomæi, auspicatur ceremonia Missæ. Inde ad altare accedunt juraturi, quod idoneum sint electuri Imperatorem, absque omni pacto, stipendio, pretio vel promisso. Moguntinus tanquam Decanus Collegii suffragia colligit, primo loco Trevirensem interrogat, inde Coloniensem & reliquos: ipse ultimo loco sententiam dicit. Plura suffragia pro universis valent. Cum tamen hodie octo sint, nondum certi quid est constitutum, quid agendum, si fors suffragia esse æqualia contingat. Suffragio suo Elector seipsum quoq; nominare non prohibetur. Electio facta in literas solet referri, & Sigillis Electorum confirmari. Postea hi ad altare accedunt; ubi Moguntinus convocatam apud multitudinem Imperatorem electum pronunciat.

ciat. Ei mox certis ſub legibus Imperium committitur, ita tamen, ut omnibus & ſingulis Electoribus ſua jura & privilegia ſtatim teneatur confirmare. Coronationi quidem lege Aureæ Bullæ deſtinata urbs Aquiſgranum; etſi hactenus plerumque, ubi electio facta, inauguratio quoque fuerit celebrata. Et quia iſta urbs in diœceſi Colonienſi ſita, ideo ab Electore Colonienſi jam olim hæc frequenter peracta. Cui tamen Moguntinus ſuper eo jure litem intendit; quæ nuper ita compoſita eſt, ut coronatio in diœceſi Colonienſi ab Archiepiſcopo Colonienſi, in diœceſi Moguntinâ à Moguntino, extra utramque ab utroq; alternatim peragatur. Alia ceremoniarum ſolennia paſſim in Scriptoribus Germanicis invenias.

VI. Electoribus uti jus eligendi Impe-

Imperatorem, ita poteſtatem quoque, eundem, ſi mereatur, deponendi, competere, publica & expreſſa lege ſanciri, durum fortaſſe nimis & invidiæ plenum erat futurum. Eandem tamen ipſos exercuiſſe conſtat in Wenceslao, filio ipſius Caroli IV, quem, ut filio ſuo aliquando Imperium pararet, & Auream Bullam condidiſſe, & maximis largitionibus Electores mactaſſe, non obſcure fremunt, qui eminentiam Electorum ægris oculis adſpiciunt. Ad Henricum IV. Imperio dejiciendum alii quoque Principes operam contulerunt. Sane Moguntinus uni atque alteri Imperatorum, ipſi quædam parum grata molientium, jus illud deponendi Imperatores non timide occinuiſſe legitur.

VII. Habent & alia quædam præ reliquis præcipua jura Electores.

Præ-

Præterquam enim, quod exclusis reliquis Ordinibus possint conventus agitare, ac de summa rerum consilia conferre; ipsi quoq; sunt summi Officiales Imperii. Archicancellarii quidem suntMoguntinus per Germaniam, Treverensis perGalliam & Regnum Arelatense; (quibus vocabulis tamen juxta peritissimos autores non integra Gallia, sed quicquid ejus ad Regnum Burgundicum pertinuit, quod seculo XI. Germaniæ jungi cœpit, intelligitur;) Coloniensis per Italiam: Etsi hodie penes priorem res, penes posteriores inane fere nomen remansit. Rex Bohemiæ est Archipincerna, & in celebratione solemnis Curiæ Imperatori primum poculum porrigit. Bavarus hodie est Archidapifer, & in solemni processione gestat pomum Imperiale. Saxo Archimarschallus præfert, Imperato-

ratori gladium evaginatum. Brandeburgicus Archicamerarius Imperatori aquam porrigit, & in processione sceptrum præfert. Comes Palatinus Rheni Archithesaurarius in solemni deductione Regis coronati ad palatium in circumstantem populum nummos aureos atque argenteos spargit. Secularium singuli in istis officiis suos habent Vicarios, Bohemus Pincernam de Limburg, Bavarus Dapiferum de Walburg, Saxo Mareschallum de Pappenheim, Brandeburgicus Comitem de Hohenzollern, Palatinus Comitem de Sintzendorf. Sunt quoque alia privilegia Electorum in Aurea Bulla expressa, quorum tamen pleraque aliis quoque Principibus hodie competunt; præterquam quod ab ipsorum judiciis non adpellatur, & quod in renovatione feudo-

feudorum suorum sunt immunes, & si quæ forte sunt alia.

IIX. Interregno existente Vicariam in gubernando Imperio potestatem gerunt Palatinus & Saxo; ille quidem in partibus Rheni & Sueviæ, & ubi jus Franconicum in usu; hic, ubi jura Saxonica vigent. Interdictum tamen iisdem, feuda Principum, & quæ per vexillum conferri moris, cuipiam attribuere; nec minus, res Imperii alienare aut oppignorare. Cæterum quæ gessere, abs recens creato Imperatore confirmari solent. Nupero Interregno post mortem Ferdinandi III. Electori Palatino super Vicariatu controversiam movebat Bavarus. In qua id inprimis callide à Bavaro observatum, ut, quid moliretur, altissima dissimulatione premeret, ne mature ipsius destinata possent eludi. Et cum

per dispositos cursores ipsi de obitu Imperatoris nunciatum esset, idem quaquaversum confestim literas dimittit, susceptionem Vicariatus indicantes; ad quas plerique Statuum, re non satis perpensa, cum præpropera gratulatione responderunt, priusquam Palatino de morte Imperatoris fere innotesceret. Nec jus suum involari segniter tulit Palatinus, sed & ipse passim denunciavit, potestatem sese vicariam deinceps exerciturum, non sine querela super injuria Bavarica. Et satis constat, non paucos Principum doluisse, literas sese ad Bavarum retractare non posse. Verum uti fit, alienam litem in sese nemo derivare voluit. Res postea inter partes per scripta publica agitata. Ubi quamquam nemini mirum videbatur, Bavarum isthanc dignitatem ad sese conari pertrahere;

quippe

quippe qui jam tum florentibus Palatini rebus, Electoratum sibi deberi contendere non dubitaverat, ac jam potentia propria & favore Austriacorum fidebat: plerisque tamen à partium studio remotis Palatini Scriptores sat manifeste judicabantur ostendisse, Vicariatus dignitatem hautquidquam partem aut appendicem esse Archidapiferatus, sed peculiare jus Palatinatui ad Rhenum perpetuo annexum. Prout etiam Saxo, non qua Elector, sed qua Palatinus Saxoniæ, Vicarii munere gaudeat. Enimvero cum non pauci in Bavarum favore propenderent, cæteri eundem aperte offendere nollent; neque Principibus mos sit, facile de injuria sua confiteri, lis indecisa huc usque permansit.

IX. Imperatori quandoque extra ordinem adjungitur Rex Ro-

manorum, verbo quidem, ut tanquam generalis ipsius Vicarius, eodem absente aut impedito, Rempubl. moderetur, & defuncto demum sine ulteriori electione succedat; Verum necessitatem aut utilitatem Reipubl. semper prætextui sumi, tralatitium est. Genuina causa fuit, saltem circa plerosque, ut se vivis filios, fratres, proximosve agnatos faciliori negotio ad Imperium proveherent, prensante eo, penes quem summa rerum. Et arctioribus possunt legibus adstringi, qui vacante solio libere adsciscuntur.

CAPUT

CAPUT V.

De Poteſtate Imperatoris, limitata per Capitulationem, Leges atque Conſuetudines Imperii, & Jura Ordinum.

I. Capitulationes quo tempore & quâ de cauſa condi cœperint.

II. Jus præſcribendi Capitulationem an ſolis Electoribus competat; & quid inde à pace Weſtphalica eâ de re diſceptatum ſit.

III. Quænam utilitas ex hoc inſtituto condendarum Capitulationum in Imperium redundet.

IV. De effectu Capitulationum, & an ea ſumma poteſtati Imperatoris derogent, nec ne.

V. Jus conſtituendi Magiſtratus in Imperio, penes quem ſit.

VI Dignationem Principis alicui adimere; aut quempiam Ordinum ex ditionibus ſuis expellere quis poſſit.

VII. De Jure Imperatoris in bona Statuum.

IIX. Jus Belli & Pacis in Imperio quomodo ſe habeat.

IX. Indoles juris circa ſacra in Imperio quomodo mutari cœperit à tempore Reformatæ Religionis.

X. Qualiter circa bona Ecclesiastica litigatum sit, donec Pax Religiosa conderetur.
XI. De clausula Pacis Religiosæ, quam Reservatum Ecclesiasticum appellant.
XII. De dissidiis ex Pace Religiosa ortis, & qua ratione per Pacem Westphalicam eadem sint composita.
XIII. De potestate legislatoria, & quali jure Germania olim atq; hodie sit usa.
XIV. Judiciorum Germaniæ ratio quæ sub Carolo M. obtinuerit.
XV. Quomodo successu temporum mutata sit, tum circa causas Regias atq; Principum.
XVI. Tum circa causas Clericorum.
XVII. Ac denique plebejorum.
XIIX. Moderna Germaniæ judicia quomodo se habeant, & quænam ejus summa Tribunalia.
XIX. De Austregarum origine, differentia, potestate.
XX. De Cameræ Imperialis Spirensis origine & constitutione, personis, ordinatione, defectibus.
XXI. Judicij Aulici quænam sit conditio.
XXII. Quomodo circa executionem sententiarum in summis hisce Tribunalibus dictarum procedatur.
XXIII. Comitia Universalia à quo & quomodo indicentur.
XXIV. De Tempore & loco Comitiorum.
XXV. Quinam ad Comitia vocentur.
XXVI. Quomodo in Comitiis deliberanda & constituenda expediantur.
XXVII. De Reservatis

tis Imperatoris. XXIIX. *Concluditur & indicatur, quidnam Ordinibus ad summum Imperium desit.*

QUa occaſione Proceres Germaniæ enormia incrementa, & ad leges Monarchiæ hautquidquam quadrantia ceperint, jam ſupra traditum fuit. Nec minus quod, libera Regum electione ad ipſos devoluta, opes ſemel partas omnino conſervare iiſdem cordi fuerit. Quo ipſo Regibus ademptum de ſumma rerum pro lubitu diſponere; ſed neceſſitas imposita circa præcipua negotiorum conſenſum Procerum exquirere, & plura apud eoſdem autoritate, quam Imperio moliri. Quin probabile eſt, juramento, quod ab omnibus fere Regibus Chriſtianis præſtari ſolenne habetur, mature per Proceres Germaniæ hanc quoque clauſulam fuiſſe inſertam, quod Rex velit jura omnium &

ſingulorum Germaniæ civium tueri, & laudabiles atque receptas in Imperio conſuetudines obſervare. An vero ſucceſſu temporum peculiares quædam leges additæ, & ſcripto quidem comprehenſæ, non ſatis liquet. Neque enim ante Carolum V. ejuſmodi Capitulationis exemplar lucem adſpexit; & ſi qua producuntur, ſubleſtæ habentur fidei. Et quod in Aurea Bulla electus Imperator ſtatim jubetur confirmare omnia jura, privilegia, & immunitates Principum Electorum per literas & ſigilla, illud ad hos peculiariter videtur pertinere, adeoque diverſum quid notare à Capitulatione, qua totius Imperii libertati proſpicitur. Cur autem Carolum V. expreſſis iſtis, & prolixis legibus vellent adſtringere Electores, in cauſa erat iſtius Principis potentia, ætas juvenilis, altique ſpiritus,

quos

quos suum illud *plus ultra* satis arguebant; & ne patrimonii sui amplitudine abuteretur ad Germanos in ordinem redigendos; utque nosset, alio sibi modo gubernandam Germaniam, quam reliquas ditiones. Semel receptum institutum, etsi fortasse hæ rationes non æque urgerent, retinere visum, ne ampliora sibi indulta crederent successores.

II. Hæ porrò Capitulationes hactenus à solis Electoribus Imperatori fuerunt præscriptæ, inconsultis reliquis Ordinibus. Qua de re tamen hi aliquoties sunt questi, & in ipsa Pace Westphalica mentio facta, ut proximis Comitiis deliberaretur de concipienda Capitulatione perpetua. Qua formula stylo Germanorum notatur, rem in infinitum iri extractum. Audiebam tamen, cum Ratisbonæ hærerem, jam istud se-

rio agitari, & non spernendam vim chartæ consumtam. Sed peritiores judicabant, non esse quod Electores sibi metuerent. Ex re Imperatoris esse, ut Electores cæteros Principes emineant. Hos enim, utpote paucos, facilius se sibi posse conciliare, quam universos Ordines; quibus vicissim aliquid abs se indulgeri æquum fuerit. Ex ipso Principum Senatu non valde adversari, qui familiis Electoralibus sint prognati. Reliquorum petita facile posse eludi. Nec congruere moribus Germaniæ, jure aliquem suo utcunque quæsito per vim aut coitionem exturbare. Addebant, utut non inique postulent reliqui Ordines, ut in Capitulatione æque sui, quam Electorum habeatur ratio; tamen vix concipi posse formulam, quæ deinceps non aliqua correctione opus sit habitura, mu-

tata

tata temporum ratione. Et in prioribus Capitulationibus pleraque adparere adjecta, aut interpolata, prout ex usu præsentium temporum visum, & obstruendis rimis, per quas Cæsares elabi erant conati. Electores porro non difficiles futuros, ut admonitu reliquorum Ordinum Capitulationi inserant, quæ ipsorum libertati tuendæ videbuntur inservire. Denique valde absurdos esse, qui Electoribus vitio velint vertere, quod emolumentis suis plus quam cæterorum velificari sint visi; quasi isti soli communem hominum inclinationem teneantur exuere, quâ quilibet sibi proximus esse gaudet. Alii tamen susceptæ circa Capitulationem tractationis aliam suspicabantur causam: Cæsarem nimirum de cætero à Comitiis abhorrentem, ut Ordines convocaret, per bellum Turci-

cum fuiſſe motum, quod ſperaret, eo prætextu magnam ſe pecuniæ vim ab Ordinibus obtenturum. Sed iſtos loco pecuniæ milites obtuliſſe. Id cum Conſiliariis Cæſaris parum videretur quæſtuoſum, pacem deſtinato citius cum Turcis coiviſſe. Nunc hæſitare ipſos, qualis Receſſus Imperii ſit conſcribendus. Nam materiam de conferendis auxiliis ad bellum Turcicum, quæ in compluribus antiquis utramque paginam facit, jam periiſſe. Et tamen curioſos homines ſcire velle, quidnam tanta multitudo Legatorum per tot annos egerit, & cui bono horis quidem antemeridianis vinum Hiſpanicum, pomeridianis vero Rhenanum aut Moſellanum fuerit bibitum. Objectam igitur illis eſſe materiam inextricabilem, ut, cum circa eandem diu incaſſum laborarint, demum liquido

poſſint

possint jurare, se otiosos non fuisse; simulque repetitionem vanorum litigiorum cum rejectione decisionis eorundem ad alia Comitia, posse qualecunq; instar Recessus Imperii præbere.

III. Quicquid tamen hujus sit, saluberrimo videtur more introductum, potestatis Imperatoriæ leges expresso & distincto scripto comprehendi. Nam omnino ad existimationem Ordinum facit, ut, cum imperari sibi ad modum cæterorum Monarchis subjectorum non patiantur, non credantur ex contumacia, aut per meram usurpationem id facere, sed quia in tales leges Imperatorem adsciverunt. Eorundem quoque libertati consulitur, præfixis terminis, quos Cæsari transilire nefas. Præscinditur quoque hoc modo Cæsari querelarum causa, quod non ad reliquorum exemplar Monar-

charum

charum uti poſſit iis, qui ſe ipſi ſubjectiſſimos multo cum verborum honore vocant. Nam ab initio Capitulationis profitetur, ſeſe in has leges Imperium ſuſcepiſſe, inque eaſdem cum Electoribus pro ſe & reliquis Ordinibus per modum pacti conveniſſe. Atqui ſi iſtæ conditiones diſplicebant, licebat dignitatem illam recuſare, aut Electoribus oſtendere, dictas leges iniqui aliquid aut abſurdi continere; qui talia ſine dubio lubenter correcturi erant. Ubi ſemel limitatam poteſtatem acceptare placuit, Imperatori nefas, plenam & Regiam poteſtatem in Ordines affectare; aut ſi tale quid auſus fuerit, his impune non parere licebit. Nam quin Regia poteſtas certis includi limitibus queat, cordatiores Germani non dubitant. Imo & dari poteſtatem, quæ capiti corporis alicujus fœderato-

deratorum competat, quæque ſpecie à regio & pleno imperio differat, acutiores Politici puto non negabunt.

IV. Cæterum in pleriſque Germanicis ſcriptoribus, quando de Capitulatione agunt, obſervare licet fœdam adulandi libidinem, aut inſignem doctrinæ civilis inſcitiam. Imprudenter non nemo aſſerere auſus eſt, per Capitulationem poteſtati Imperatoriæ terminos non poni, ſed id tantum agi, ne Imperii vires per alienationes, oppignorationes, & ſimilia flacceſcant. Plerique agnoſcunt per eandem certis quidem limitibus circumſcribi poteſtatem Imperatoriam, adeoque abſolutam eſſe deſinere, non tamen ſummam; ſeu, uti quidam loqui amant, eandem plenitudini poteſtatis aliquid detrahere, non tamen ſummitati. Quod uti ſequenti Capite curatius

tius erit examinandum, ita illud heic obiter duntaxat monendum, falli eos, qui putant, controversiam hanc solide expediri distinctione prolata inter leges, quæ obligant ex præscripto superioris, & quæ ob placiti fidem & ex conventione stringunt. Ad quod posterius genus Capitulationem referunt. Nam ex eo tantum probatur, Imperatorem non esse subjectum Ordinibus; non autem, ipsum in eosdem obtinere imperium proprie dictum. Ut enim aliquis summum obtineat imperium, non sufficit, superiorem non habere; sed requiritur, ut jussibus ipsius citra tergiversationem aut provocationem cæteri teneantur obedire. Multo minus sufficit, ut quis sit summus in ordine ad suam Rempublicam. Quasi vero in nostra Republica Dux Venetus non foret summus, cui tamen nemo

mo ſummum imperium tribuere auſus eſt. Nam præterquam quod & in Republ. Optimatium & in Democratiis dentur Principes proprie dicti, quos recte Summos in ſua Republ. vocaveris; etiam in ſyſtematibus ſociorum dari poteſt aliquis eminentior, & cui communis cura rei peculiariter ſit commiſſa, qui in iſto quidem corpore rectè Summus & Caput audiat, utut imperio proprie dicto in ſocios deſtituatur, ſeu iiſdem ad modum ſubditorum uti nequeat. Verum ſatius opinor fuerit, in rem velut præſentem venire, & ſigillatim conſiderare, quidnam circa ſummi imperii partes Imperatori liceat. Ni quis enim iſta norit, ineptè ac temerè de Germanorum Republ. judicare inſtituit. Erit autem nobis heic ſequendus ordo, magis qui genio ejus Imperii, quam regu-
 lis

lis ſcientiæ civilis examuſſim congruat.

V. Initium ergo capiemus à conſtitutione Magiſtratuum, quæ in qualibet civitate eſt penes ſummum imperium. In quod ſi ultimo demum redundare debet imputatio eorum, quæ ab iſtis recte aut ſecus geſta fuerunt, neceſſum eſt, ut ſummo imperio competat facultas eorundem geſta examinandi, & ſi quid deliquerint, officio eoſdem dejiciendi, aut alio modo plectendi. Aſthæc poteſtas quin Cæſari in ditionibus ſuis hæreditariis illibata competat, dubium non eſt. Sed de reliquo Imperio controvertitur. Equidem ab initio Duces Comiteſque Germaniæ Magiſtratus proprie dictos fuiſſe, ſupra aſſeruimus. Id hodie vocabulum pro ſumma injuria iidem accipient. Nec ullus Principum Germaniæ concedet, quod

Cæſar

Cæſar per ipſum ditioni ſuæ ſubjectum populum gubernet, aut quod ipſius ſubditi Cæſaris ſint, ſaltim hactenus, ut plus Cæſare in ipſos juris, quam ſibi competere agnoſcant; utut multo cum verborum honore de humilimo adverſus eundem obſequio ſubinde teſtentur. Et licet hæreditarium in Regno Magiſtratum exiſtere non repugnet: ſalvum tamen, ut in miniſtrum ſuum, ſummo imperio ſemper jus manebit. Ex iis, quæ ſubjiciemus, res tota fiet clarior. Poteſt igitur Imperator conferre alicui titulum S.R.Imperii Principis, aut Comitis, verum jus ſuffragii ferendi in Comitiis dare non poteſt citra reliquorum Ordinum conſenſum. *conf. artic.* 44. *Capitul. Leopoldinæ.* Et cum fruſtra Principum titulo ſuperbiant, quibus ditiones ſuſtinendo ejus dignitatis ſplendori deſunt,

ne novitios iſtos per feuda vacantia locupletare queat Cæſar, *art.* 30. *cap. Leopold.* cautum eſt. Ubi talia bona in patrimonium Imperii jubentur redigi. *add. art.* 29. *capit. Leopold.* Ejus conſtitutionis duplex potiſſimum ratio, tum ne omnia feuda vacantia per domum Auſtriacam abſorbeantur, quæ, relicta facultate iſta denuo in alios conferendi, ſui aut ſibi obnoxiorum haut videbatur oblitura: tum ut tandem aliquando præter titulum tribuere quid poſſit Germania ſuo Cæſari, ex quo tanti faſtigii ſumtus toleret; ne in electione opum eligendi potiſſima ſit habenda ratio. Ex propriis autem ditionibus recens creato Principi dignum iſto titulo patrimonium aſſignare, & ad conditionem cæterorum Germaniæ Principatuum idem provehere, ſupra menſuram puto ſobriæ libera-

liberalitatis fuerit. Extraneum, ac abs nemine ſuperiore pendentem Principem in reliquorum Germaniæ Principum ordinem adſciſcere Imperatori fors conceſſum. Sed ſi vel maxime alicui conditionem ſuam deteriorem facere in mentem veniret, quem locum iſte in Comitiis occupabit? Nam & hunc ultimi ſubſellii pudebit, & antiqui Germaniæ Principes, niſi Regi, hautquidquam loco ceſſerint. Circa urbes extraneas in cenſum Imperialium Germaniæ urbium recipiendas minor videtur difficultas futura. Nam nec iſtas tanta ambitio, uti Principes, titillat; & facili negotio obtineri poſſet à Buchhornio, ſimiliſque ſplendoris oppido, ut præfracta loci ſui defenſione Imperii Germanici incrementa ne impediret. Sed ut libera urbs Germanis ſeſe velit adjungere, vix vi-

detur prius eventurum, quam una aut altera vicinarum Rerumpubl. dissolvatur. Ex urbibus autem Germaniæ, quæ jam alicui Ordinum subsunt, nullam in conditionem civitatum Imperialium Cæsari conceditur evehere.

VI. Multo minus autem in arbitrio Imperatoris solius est, alicui dignationem Principis adimere, aut quempiam Ordinum suis ditionibus expellere, ne quidem ob crimen aliquod in Rempubl. admissum; sed in notorio etiam facto saltem Electorum consensu opus habet, priusquam proscriptionem delinquenti intentet. *vid. art.28. capitul. Leopold.* Scilicet cavere placuit, ne, qui fors in rem privatam Imperatoris quid deliquisset, tanquam hostis Reip. statim plecteretur. Imo & circa eundem articul. 28. dum capitulatio Francofurti concipitur, qui-

dam

dam Ordinum non imprudenter monebant,ut expresse insereretur, executionem sententiæ in proscriptos debere fieri ex legibus receptis per membra Circuli,in quo isti sunt siti. Nam si Cæsar ipse sententiam exequeretur, fieri poterat, ut proscriptorum ditiones ad se traheret sub prætextu sumtuum in eam rem factorum. Et fortasse jucundum erat futurum, tam atroces ferre sententias, si istæ in emolumentum judicis cederent. De cætero, Imperatori parum curæ est, quomodo quisq; Ordinum suos subjectos tractet; & tondeat an deglubat suas oviculas. Nam inter præcipua, quæ ipse jurato promittit, est, quod cuique Ordinum sua jura ac privilegia velit conservare,atque in eorundem exercitio neminem turbare. Atqui hoc jure cumprimis sese efferunt Ordines Germaniæ,

quod ſibi ſubditos vel proprio ex arbitrio, vel prout cum ipſis pacti ſunt, poſſint regere. *vid. art.* 3. 7. 8. 9. *capitul. Leopold.* Pauciſſima quoque ſunt, quæ Imperator ſubjectis Ordinum immediate poſſit imperare. Imo ne id quidem plerique concedere volunt, ut evocare eoſdem queat teſtimonii aut litis cauſa, abſque omni ſubſidio juris, in citationibus, quas ſuo nomine emittit. Præmiis tamen & privilegiis ſubjectos Ordinum afficere non prohibetur Imperator; ita tamen, ut juri Ordinum in eoſdem nihil detrahatur. Etſi fere intra titulos Cæſarea liberalitas adverſus iſtos ſubſiſtat.

VII. Videamus porro, quidnam juris ſit Imperatori in bona Statuum, quatenus ex illis ſunt contribuenda, quibus Reſp. pacis belique tempore ſumtus tolerat. Quantum mihi conſtat, omnia

vectiga-

vectigalia extra ditiones Imperatoris, si paucissima excipias loca, ad Ordines spectant; qui, ne eadem supra modum intendendo commercia pessundent, Imperator se prohibiturum promisit. *art.* 21. 22. 23. *capitul. Leopold.* Neque nova ipsi vectigalia in ditionibus Ordinum instituere concessum. Si quæ alia ad Imperatorem ex Imperio redeunt, magni adeo non sunt momenti, aut ministris Cancellariæ cedunt, quibus inprimis renovatio feudorum quæstuosa est. *vid. art.* 17. *capit. Leopold.* Tributa ab Imperatore indici, Germanis auribus inauditum. Nec stati quid ad necessitates Reipubl. ab Ordinibus conferri suevit, nisi quod sustentandæ Cameræ Spirensi destinatur: quanquam & modicum istud sat tædiose à multis solvitur. Quondam etiam, Imperatore ad coronam Romæ

petendam proficiſcente, ab Ordinibus armanda & alenda erant IV. equitum & XX. peditum millia. Verum cum expeditiones illæ Romanæ dudum fieri deſierint, deſcriptiones eam ob cauſam conceptæ huic fini inſerviunt, ut, ſi fors extra ordinem quid conferendum ſit, ratæ partes ſingulorum Ordinum ſtatim ſciantur. Etſi & in iſtis ſuper inæquali diſtributione à multis querelæ moveantur, quorundam opibus lapſu temporum attenuatis, aliorum auctis. In Turcicum bellum Germanis maxima vis auri inſumta, cujus terror hactenus ſimplici plebeculæ alvum æq; ac crumenam ſolvere ſuevit. Sed ne heic quidem pro imperio aliquid ab Ordinibus exactum. In Comitiis aut per circummiſſos Legatos omnia impetrata, eo facilius, quod nonnullis Principibus ea res in quæ-
ſtum

ſtum vertit, dum particulam aliquam iſtius tributi extra ordinem paulo laxius impoſiti ſibi decerpſere.

IIX. Arbitrium belli & pacis jam ſat arctis incluſum legibus intelligitur, amoto rerum gerendarum nervo. Equidem poſſunt Auſtriacorum ditiones hereditariæ validum alere exercitum. Sed & eaſdem valde exhauſtum iri, ſi ſolis onus incumbat, in aprico eſt. Ni ergo Ordines tam in bellum, quam in ſumtus ad id conferendos conſenſerint, non eſt, quod auxilii quidpiam ab iiſdem ſibi polliceatur Cæſar. Cæterum uti non omnino ipſum deſtituere ſolent, ſi ab aliis invadatur; ita ultro alios armis petenti nemo temere adſiſtit, niſi peculiares ipſi cum Domo Auſtriaca rationes intercedant. Quin potius ex re Ordinum eſt, impedire, ne iſte bellum alteri

alteri inferat, non solum, quia illa occasione tota Germania turbis involvi potest; sed etiam, quia ipsa Cæsaris victoria illis parum læta est futura, gliscente nimium ejusdem potentia, quam libertati suæ prægravem fore, non injuria metuunt. *vid. art.* 13. 14. *&* 16. *capitul. Leopold.* Quomodo itidem Cæsaris potestas circa fœdera ineunda sit restricta, docet *art.* 10. ejusdem capitulationis. Ubi non injuria mirari subit, quare Imperatori quidem interdicatur bellum alicui facere quocunque prætextu, aut fœdera cum exteris inire, citra consensum saltem Electorum: cum tamen nuperrime ad nos nunciatum sit, complures Electores Principesque, coitione facta, tractoq; in partes rapacissimorum prædonum globo, Electoris Palatini ditiones invasisse, obtentu quorundam hujus juri-

um,

um, quæ parum grata ſibi fremunt. Et ſolo iſthoc belli auſpicio fuiſſe contentos, ut Cæſari obiter & non citra ferociam per literas ſignificarent, quidnam ſibi deſtinatum foret. Alium item Epiſcopum vicinis ſibi Belgis, ſeipſo autore, arma intuliſſe, quibus non difficulter magna Germaniæ pars poſſet involvi. Et hæc omnia patrata, durantibus & otioſe inſpectantibus Imperii Comitiis. Nam illud jamdudum in conſuetudinem abiit, ut quidam Principum fœdere cum Suedis Galliſque implicentur; qui tamen ex longo tempore hoſtes ſeſe aut æmulos Domus Auſtriacæ tulerunt.

IX. Videamus quid Imperatori circa ſacra poteſtatis competat. Nam ut de hac quoque ſit heic agendum, novæ Theologiæ addicti Politici faciunt, qui in partem

istius potestatis civile imperium vocare non dubitant; cum apud Catholicos cónstantissima fides sit, Sacerdotum opibus cumprimis noxium, si circa divina alius præter ipsos ullam disponendi facultatem sibi vindicet; sique Laici sola defensi & locupletati cleri gloria contenti esse nolint. Cum igitur ante per Germaniam soli ritus Catholici vigerent, nisi quod in Bohemia Joannes Hussus non paucos haberet discipulos, & Judæi passim tolerarentur; per Martinum Lutherum magna clades rebus Pontificis præter opinionem illata est; & ex levibus causis exorta rixa magnam Germaniæ partem ab obsequio sedis Romanæ avertit. Si verum dicere fas est, ut exigua scintilla in tantum incendium erumperet, causam præbuit tum inscitia eorum, qui primi sese Luthero opposuerunt,

tum Leonis X. inconsulta præcipitantia. Scilicet misellí quidam fraterculi inter se rixabantur, quorum alteri pietas magis, cæteris quæstus Sacerdotum cordi videbatur. Utrisque ab initio sancta habebatur autoritas Pontificis. Heic prudentis fuerat judicis, utrique se parti æquum præbere, aut utrique parti mature silentium imponere, ne apud vulgus ea merx suspecta fieri inciperet. Saltem non ita aperte in partes institorum erat descendendum, ne summo pastori lucrum magis, quam salus animarum curæ crederetur, aut quasi iste mallet peccata redimi, quam prohibere. Et præbebatur occasio suspicandi hominibus parum devotis, quasi eadem cum medicis & chirurgis agitarent vota Sacerdotes, queis morbi ac vulnera hominum emolumento cedunt; quousque adeo

iisdem

iiſdem bona fide indoleſcere nemini perſuadetur. Quod ſi autem ſtultum & ſacrilegum erat, ſententiam ferre in detrimentum Eccleſiæ vergentem; debebant hominem præfervidi ingenii donis aut per promiſſa delinire, ne facem iſte laicis præferret ad excutiendum Sacerdotum jugum. Et cum plurimi per ambitum aut largitiones ad dignitates Eccleſiaſticas adſpiraverint, tanti puto fuerat, monachum purpura involvere, ne tam male de Eccleſia Romana mereretur. Enimvero cum Martinus ille deprehenderet, Sacerdotum apud tribunal nihil æqui ſeſe obtenturum, Laicorum captare favorem inſtituit. Exinde Papam, qui aperte litem jam ſuam fecerat, pro judice recuſavit agnoſcere: Et ne Patronis deſtitueretur, docere cœpit, ad Principes ſeculares, aut qui his ſimilem

gerunt

gerunt poteſtatem, ſpectare curam Eccleſiæ, cumq; videant, per bona à majoribus ad pios uſus deſtinata Clericorum ignaviam & luxuriam ali, fas eſſe, otioſa pecora ſagina ſua excuti. Id à multis avide arreptum, partim quod pleraque à veritate non aliena dici viderentur, partim quod reditibus ſuis opimam inde alluvionem ſperarent. Increbuerat quoque rumor, ab noſtratibus ſimplices Germanos illudi, dum pecunia ex peccatis ipſorum redacta aleæ, luxuriæ, aut ad ſatiandam Papalium neptium avaritiam inſumitur. Redibat quoque in memoriam dictum Martini V. paſtore animarum oppido quàm dignum; ſibi eſſe in votis, ut ciconia fiat, dummodo Germani in ranas verterentur. Et qui antehac tam maſcule Romanorum arma repulerant, ingemiſcebant, ſeſe obtentu religio-

nis ab imbelli hominum genere tantum non ad fœnum edendum compelli. Sed & nescio quid momenti attulerat restauratus tunc bonarum literarum cultus, quod nova isthæc disciplina tanto cum applausu reciperetur. Habent enim id homines eruditi, ut non facile adduci queant ad credenda illa, quæ à ratione videntur adhorrere.

X. Isthac occasione magna pars rituum, & si quæ dogmata novis doctoribus superflua aut falsa judicabantur, apud multos Germaniæ populos eliminata; simul Clerici passim bonis sacris evoluti. Super istis bonis cum occupatoribus apud Cameram plurimæ lites intenderentur, & vero hæc in clericos videretur pronior, novæ religioni addicti, quos Protestantes vocari mos invaluit, jurisdictionem Cameræ

ſaltem hac in parte detrectabant agnoſcere. Etſi enim aliàs ante omnia leges jubeant ſpoliatos reſtitui; non ſine ratione tamen tergiverſabantur Proteſtantes, cauſati, prius generali concilio, eoque legitimo, aut alio conventu publico definiendum, ejectos clericos veram fovere religionem. Ni hoc probatum fuerit, id quod ipſis ſit perſuaſum, impudenter ipſos petere fruitionem bonorum, quæ à majoribus vero cultui divino ſint conſecrata. Enimvero cum ſolis rationibus & proteſtationibus parum ſeſe tutos crederent, plerique eorundem fœdere, quod Smalkaldium vocant, junguntur, ad repellendam vim ex cauſa religionis mutatæ intentatam. Ad arma inde procurſum, quæ cum infeliciter ceſſiſſent Proteſtantibus, captis Electore Saxone & Landgravio Haſſiæ, re-

ligio quoq; ipſorum non parum videbatur nutare. Donec Mauritii Saxonis armis reſtituta horum potentia Tranſactio Paſſavii iniretur, cujus capita paſſim apud autores hiſtoriæ Germanicæ invenire licet. Poſt vero in Comitiis Auguſtanis Anno 1555. habitis religioni Proteſtantium ampliſſime fuit cautum, per modum publicæ legis ſancita Pace, quam vocant, Religioſa. Ibi præcipue conventum, ne partes ſe invicem obtentu religionis invadant, lædant, aut ad eandem ejurandam vi adigant. Si quæ bona Eccleſiaſtica, quæ ad Statum aliquem immediatum non pertinuerunt, ab Ordinibus ſecularibus fuerint occupata, modo clerici tempore Tranſactionis Paſſavienſis, aut interea, iſta non poſſederint, poſſeſſoribus relinquantur, neque propter hæc Camera in occupatores jus dicat.

Jurisdictio Ecclesiastica in socios Augustanæ Confessionis suspendatur,& ipsis circa sacra sua disponendi sit facultas. Ne quis alterius subditos in suam religionem pertrahat, eorumq; defensionem obtentu religionis suscipiat. Subditis tamen, qui ceremoniis sunt addicti à superiori suo diversis, detur facultas sua bona vendendi, & alio migrandi. Si dissidium religionis per licita media non componatur, pax ista in perpetuum duret.

XI. Acerrime autem disceptatum fuit super concedenda clericis Catholicis licentia amplectendi religionem Augustanam, ita ut cum dignitate simul retinere daretur ditiones sacras. Id quod Protestantes obnixè urgebant, in magnam suæ religionis redundare infamiam, si suscepta ejus professione dignitate bonisque

ſit cedendum. Multis hac via ad puriorem doctrinam aditum obſtrui. Sibi hautquidquam in animo eſſe, ditiones ſacras in profanos uſus convertere,aut Capitulis liberam electionem adimere. Verum cum iſthac licentia jugulum religionis Catholicæ per Germaniam peti ſatis adpareret, non minus præfracteCatholiciStatus iſtis ſeſe oppoſuerunt, & favente ipſis Ferdinando obtinuerunt, ut hæc clauſula paci religioſæ inſereretur: ſi Clericus ad Proteſtantium religionem tranſeat, beneficia quæ habuit Eccleſiaſtica perdat, ſalva tamen exiſtimatione. Etſi tunc & aliquoties poſtea,cumprimis in cauſa Colonienſi, de iſta clauſula queſti ſint Proteſtantes, neque ea ſeſe teneri aſſeruerint.

XII. Enimvero iſthæc pax omnia diſcordiarum ſemina, ex diverſitate religionis oborta, tollere haut-

hautquidquam potuit. Nam & inter ipſos novæ religioni addi-ctos in partes diſceſſum, quod plerique quidem verbis Auguſtanæ confeſſionis ſimpliciter inhærerent, alii limatius quædam dogmata proponenda cenſerent. Et quanquam cordatioribus videretur, rem tanti non eſſe, ut propterea in bella velut civilia iretur; tamen animi invicem non mediocriter exacerbati fuerunt intemperie concionatorum, & artificio Catholicorum, quibus diſſenſio adverſariorum multum ad victoriam profutura erat. Cumque à pace religioſa excluſi eſſent, qui neque Catholicam, neque Auguſtanam fidem ſectarentur; callide laborabant Catholici, ut ad illos, qui politius ſeſe credere arbitrabantur, Auguſtana confeſſio nihil ſpectare à reliquis, eidem ſimplicius addictis, judicaretur.

Quanquam autem hi non ſemel publice teſtarentur, illos ob diſſenſum non capitalem à pace ſacra hautquidquam ſequeſtrandos; effecit tamen Sacerdotum fervor, ut utrique ſeorſim ſuas rationes habere inciperent, parciuſque in commune conſulerent: imo cum una pars à Catholicis premeretur, aliorum nonnulli tacite ſpectarent eos pereuntes, aut auxilia quoq; in eoſdem ſubmitterent. Extitere deinceps aliæ diſſidiorum cauſæ; & demum in Bohemia incendium exortum, quo mox univerſa Germania fuit involuta. Eo in bello cum fortuna ab initio Cæſari ſupra votum arriſiſſet, iſque magnam Germaniæ partem jam armis oppreſſam teneret, anno demum hujus ſeculi xxix. Edictum promulgat ſuper reſtituendis bonis Eccleſiaſticis, quæ poſt tranſactionem Paſſavienſem

ſcm à ſecularibus eſſent occupata. Edicti arcana ratio hæc erat, ut Cæſar ſibi conciliaret Sacerdotes, reliquoſque Ordines Catholicos, & iiſdem perſuaderet, quæ moliretur in gratiam religionis ſuſcipi, non ad opprimenda Ordinum jura. Quod ſi autem hiſce auxiliantibus, aut ſaltem non reluctantibus, Proteſtantes ſubegiſſet, in proclivi deinceps erat, reliquos etiam ad nutus ſuos componere. Sed quomodo ea deſtinata eventus deſtituerit, notiſſimum eſt. Demum in pace Oſnabrugenſi prolixe ſuper negotio religionis fuit cautum: articulo V. ubi tranſactio Paſſavienſis & pax religioſa denuo confirmata: & expreſſe eandem ad Reformatos aut Calvinianos, uti vocant, pertinere declaratum. Additum, quæ poſt Kalendas Januarias anni 1624. in Eccleſiaſticis, & eorum intuitu in Poli-

ticis mutata, in eum ſtatum reponantur, quo dicto tempore fuerunt; adeoque bona ſacra, quæ tunc à Catholicis tenebantur, & interim abs Proteſtantibus occupata fuerint, iſtis reſtituantur, & vice verſa. Bona ſacra mediata, quæ Proteſtantes dicto tempore poſſederunt, in perpetuum retineant. Jus religionem mutandi, quod antea Ordinibus libere videbatur competere, ita conſtringatur, ut ſubditi Ordinum Catholicorum Auguſtanæ Confeſſioni addicti, qui anno 1624. exercitium ſuæ religionis habuerunt, id retineant; in eodem turbati reſtituantur: qui illud dicto anno non habuerunt, libertate conſcientiæ gaudeant, cultum tamen ſuum exerceant tantum intra privatos parietes, aut in vicinis locis. Quod ſi tamen à Domino territorii migrare ſint juſſi, liberum ſit

bona

bona vendere, aut per ministros eadem administrare. Nonnulla quoque Cæsar suis subditis in gratiam Principum Protestantium indulsit. Cautum præterea, ut, si deinceps Principum aliquis religionem mutarit, id ei sit impune, suæque religionis Sacerdotes in aula secum queat habere: subditos tamen ad suam religionem vi non adigat, sed in hactenus recepta relinquat. Etsi & hisce licitum est, ultro Domini sui sacra amplecti. Observandum præterea, libertatem illam religionis esse sancitam per modum pacti, æquales inter initi, & in quo ipse Cæsar alterius partis est accessio; adeoque neque Cæsari, neque reliquis Ordinibus Catholicis, utut forte numero superantibus, aliquid hic immutare licet. Sed & illud manifestum est, Ordinum Protestantium meliorem heic conditio-

nem

nem esse, quam Catholicorum; cum hi à Pontifice dependeant, illi de suis sacris proprio jure disponant, si tamen ulla sacrorum cura ad imperium civile per decreta religionis Christianæ spectare potest: saltem Sacerdotum autoritatem hoc modo in angustum redigi, in aprico est. *add. art.* 1. *&* 19. *capitul. Leopold.*

XIII. Ad potestatem legislatoriam pergimus. Ea cui competat, planius adparebit, si intelligamus, quali jure & unde introducto Germania utatur. Ubi facem nobis prætulit *Hermannus Conringius* erudito tractatu *de Origine Juris Germanici*, quem heic fere sequimur. Operosus autem est laudatus *Conringius* circa refellendam communem opinionem, quasi jussu Lotharii Saxonis circa A.C. 1130. in scholas pariter & fora Jus Romanum sit receptum; ostenditque

ditque, ad ſeculum uſque tertium decimum judicia Germaniæ non tam ex jure ſcripto, quam ex receptis moribus, aut ex æquo & bono ſententias pronunciaſſe; judiceſque ad privatas cauſas lectos non doctrina præſtantes, ſed quos ſenilis prudentia, pietas & juſtitia commendabat, pleriſque tunc è populo laico legendi ſcribendiq; imperitis. Seculo porro tertio decimo Jus Canonicum paulatim in Germaniam irrepſit, neque ſolum ea inde peti cœpta, quæ ad cauſas ſacras faciunt, ſed & proceſſus cauſarum civilium ad idem inſtitutus. Etſi multi antiquis ſuis conſuetudinibus mordicus inhæſerint. Circa eadem quoque tempora antiquæ conſuetudines in ſcripta relatæ; quas inter præcipue celebrantur leges Lubecenſium, & jus Magdeburgicum, quod Teutonica lingua Weich-

bild

bild vocant. Item Speculum juris Saxonici, & Suevici, ut & jus feudale Saxonicum, & Suevicum. Atque his fere juribus usa est Germania per seculum decimum tertium & quartum. Seculo demum decimo quinto jus Romanum, nec minus jus feudale Longobardicum sensim invaluit, peritis ejus juris in consilia Principum adscitis, queis artificium suum omnibus modis fovere cordi fuit; idemque passim per Academias Germaniæ doceri cœptum, ad exemplum, uti adparet, scholarum nostratium, quas, uti videtur, Germanis frequentasse gloriosum habebatur. Hinc qui in scholis isti juri operam navassent, cum tribunalibus admoverentur, idem jus paulatim in forum receperunt. Et anno 1495. à Maximiliano I. constitutum, ut in Camera jus ex legibus Romanis diceretur,

tur, ſalvis tamen receptis conſuetudinibus, & particularibus ſtatutis ſingulorum locorum. Ergo jus, quo Germania hodie utitur, eſt cinnus quaſi quidam ex jure Romano, Canonico, antiquis conſuetudinibus, & ſtatutis ſingularum provinciarum atque urbium, fere inter ſe plurimum diſcrepantibus. Et id in tribunalibus regulariter obſervatur, ut, ſiquidem ſtatutum aliquod provinciale aut municipale extet, id primo loco valeat; hoc deficiente, ad jus Romanum recurritur, in quantum id communiter receptum eſt. Habent autem hoc Ordines Imperii, ut in ſuis ditionibus circa cauſas civiles poſſint leges ferre, etiam à jure communi diſcrepantes; uti & alia ſtatuta condere ad uſus ſuos facientia, inconſulto quoq; Imperatore; modo nihil contineant ſtatui totius

Imperii adverſum. Etſi multi jura ſua Provincialia per Imperatorem ratahaberi fecerint. Imo & circa criminalia leges condere poſſunt peculiares. Neque enim conſtitutio Carolina per omnia ubiq; obſervatur. Exercent etiam Ordines jus nocentibus veniam ſupplicii concedendi. Quod ſi novi quid ſtatuendum ſit, omnes obligaturum, id non niſi in Comitiis univerſorum conſenſu condi poteſt; nec minus Imperator, quam Ordines, eodem obſtringuntur. *vid. art.* 2. *capitul. Leopold.*

XIV. Judiciorum per Germaniam diverſis temporibus diverſa fuit ratio. Circa quæ cum accuratiſſime ſit traditum à laudato *Conringio*, tractatu *de Germanici Imperij Judiciis*, præcipua inde excerpta heic ſubjicere compendium laboris fuerit. Quid ergo ſub Carolo

Carolo M. obtinuerit, prius videamus. Familiæ regiæ cum inter ſe, tum adverſus alios controverſiæ in concilio Procerum & populi diſceptabantur; nec minus cauſæ Procerum, quæ quidem magni forent momenti. Minores procerum lites per Regem, aut ipſius Miſſos, (ita enim tunc vocabantur, quos hodie Commiſſarios, aut Viſitatores, vel Delegatos extraordinarios appellare poſſis) dirimebantur. Pro reliquorum controverſiis erant in ſingulis pagis ſeu diſtrictibus conſtituti à Rege Graviones ſive Judices, ſtipati Scabinis ſive Aſſeſſoribus, ex nobilitate aut honeſta plebe ſelectis. Hi ſuper civilibus & criminalibus actionibus cognoſcebant. Graviones porro propter pagorum amplitudinem paſſim per vicos ſibi ſubſtitutos habebant vicarios, ſive ipſorum lingua Sculte-

ſios; à quibus tamen ad iſtos dabatur provocatio. Sacerdotes præterea in vitioſos Chriſtianorum mores pœnis canonicis animadvertebant. Epiſcopis in Clericos & Monachos juriſdictio. Ipſos Epiſcopos apud Metropolitanum, aut in Synodo deferri moris erat; etſi paulatim ad Pontificem Romanum ob iſtius ſedis autoritatem provocationes fieri cœptæ. Imo & Laicorum cauſæ promiſcue ad Epiſcopos devolutæ, ab initio, uti videtur, ferè ex compromiſſo, propter ſanctimoniæ & integritatis opinionem. De bonis autem ſacris judicium non erat penes Clericos, ſed penes Advocatos ſive Vicedominos, peculiariter à Regibus conſtitutos: adeoque Clericorum perſonæ judicio Cleri, bona eorundem judicio Advocatorum Laicorum ſuberant. Ab hiſce judicibus pro-

provocabatur tum ad Missos Regios, qui certis temporibus Provincias circumibant, tum ad ipsum Regis palatium; ubi super provocatione cognoscebat ipse Rex, aut Comes Palatinus, cujus etiam erat, dirimere causas in ipsa Aula enatas. Provocare tamen non temere concessum, nisi ubi Graviones aut Missi justitiam administrare detrectaverant. Omnia tamen brevissimo & planissimo processu, & per paucas audientias terminata. Sic ut in hac judiciorum forma nihil possis desiderare, nisi provocationes Clericorum ad Pontificem, sanctissimum quidem illum, sed tamen extra Germanorum Rempublicam constitutum.

XV. In hisce successu temporum pleraque mutata. Causas regias post Auream Bullam ad se solos fere revocarunt Electores.

Pontifex quoque in Cæſares eouſque ſibi poteſtatem ſumſit, ut ipſos excommunicare, & ſubjectos ab obſequio liberos pronunciare non dubitaverit; Imperatorem inſuper vaſallum, & Imperium feudum ſuum jactans. Circa Principum cauſas illud ex antiquo more manſit, quod iſtæ nunquam ſolius Regis judicio fuerint permiſſæ, ſed in conventu Procerum deciſæ, proceſſu ſimplici ac brevi, & ex æquo & bono. Et ſi quando intra proximum potiſſimum ſeculum Imperatores ſibi ſolis poteſtatem ſumſere judicandi circa perſonas & feuda Principum, animoſiores Ordinum conſtanter contradixerunt. Quin, ſi alia deeſſent teſtimonia, univerſi ſtructura Imperii ſatis arguit, ſolius Cæſaris arbitrio tanti momenti cognitiones relinqui non poſſe. Sic ut adulationis manifeſti

festi sint, qui Germanis dictum das Fürstenrecht, sive Judicium Principum, inane figmentum vocare sunt ausi. Id tamen deinceps introductum, ut pleræque Principum familiæ, quos & Urbes liberæ sunt imitatæ, judicia sibi arbitraria constituerint. Teutones sua lingua Austrægas vocant; quorum origo probabiliter refertur ad extrema Friderici II. tempora & magnum illud Interregnum. Martem quoq; sæpenumero arbitrum sumsere, quibus potentia magis sua, quam causa, placuit. Id quoque à recentiore tempore, quod non ipsi Cæsares ac Principes causarum cognitionem suscepere, sed eandem in Ministros suos rejicere soleant legum peritos. Quod non potuit non evenire, postquam pro simplicibus consuetudinibus patriis intricatæ leges Pontificiæ & Romanæ subierunt, quas Prin-

cipibus addiſcere, ſummi inſtar ſupplicii futurum erat.

XVI. Circa Clericos illud mutatum, quod Epiſcoporum cauſæ perſonales paulatim omnes Romam ſint pertractæ, neglecta Metropolitanorum & Synodorum provincialium autoritate, ſic ut Clericorum perſonæ omnes judiciis ſecularium eximerentur. Id quod apud Proteſtantes mutatum Catholici adhuc retinent. Etſi Carolus V. & quidam alii, Pontifice inconſulto & ringente, circa Religionem nonnulla diſpoſuerint, & in perſonas Clericorum manus injecerint. Tempore quoque Friderici II. & deinceps plerique Clerici liberam ſuorum bonorum adminiſtrationem, excuſſis Advocatis, ſibi aſſeruerunt. Subſunt tamen Eccleſiaſtici Ordines Imperio ratione feudorum ſuorum & Regalium, quibus mul-

tari poſſunt, ſi in pacem publicam aliaſque Imperii leges atrociter deliquerint. Monachi quoad perſonalia ſeculo Caroli Magni ſub Epiſcoporum erant juriſdictione; cui deinceps antiqua quædam Monaſteria exemta, & immediate Pontifici ſubjecta. Novi Ordines circa ſeculum decimum tertium & deinceps exorti, ſuis Provincialibus & Generalibus ſubjecti, unius Papæ ſupremam agnoſcunt juriſdictionem, premendæ, uti apparet, Veterum Epiſcoporum autoritati. Bonorum adminiſtratio ab initio ut plurimum Advocatis commiſſa, à quibus ſucceſſu temporis aliqua cœnobia exemta; plura in antiquo ſtatu permanſere. Pauca quoque ab oneribus publicis immunia facta.

XVII. Cauſæ plebejorum ſecularesjam tum ſeculo Caroli M. vel

coram Epiſcopali audientia, quæ deinceps late pomœria protulit, vel in foro ſeculari agitabantur. Heic adeundi primum Scabini, qui antiquiſſimis temporibus per pagos atque vicos conſtituti. Ab his ad Graviones ſeu Comites ibatur, quorum poteſtatem pòſt multi Duces & Epiſcopi invaſere. A Comitibus dabatur provocatio ad Miſſos Regios, & demum ad ipſum Regem, qui in Aula ultimo lites decidebat. Enimvero cum ſeculo quinto decimo appellationes fieri cœpiſſent frequentiſſimæ ob introductas proceſſus ambages, & per rabularum nequitiam, iis commodius excutiendis deliberatum fuit de ampliſſimo aliquo & ſtato Tribunali conſtituendo, quod demum Spiræ fixam ſedem accepit. Sic ut illi cauſam dederit, non quod Aula Cæſaris fere ambulatoria foret, ſed quod tanta

tanta litium moles ſeparato in loco commodiſſime videretur expediri poſſe.

XIIX. Moderna per Germaniam Judicia ſic ſe habent. Privatus cum privato litigaturus, in prima inſtantia Prætorem adit ejus urbis aut vici, ubi degit, niſi alter privilegio ſit munitus. Inde in omnibus, quos novi, Principatibus eſt ſuperius aliquod Tribunal, toti provinciæ commune, (ipſi Curiam Aulicam aut Provincialem vocant,) ad quod ab iſtis provocatur. Pleræque tamen Urbes liberæ ſuam juriſdictionem unica inſtantia abſolvunt. Communia toti Imperio Judicia ſunt Camera Spirenſis, & Curia Aulica Cæſarea. Verum gaudent quidam Ordines hoc jure, ne ipſorum ſubditi omnino ad iſta ſuprema Tribunalia poſſint provocare; uti ſunt Electores. Etſi circa Eccleſiaſticos

quidam dubium voluerunt movere; magis tamen, an exerceant illud jus, quam an habeant. Item domus Austriaca, & Rex Suediæ ratione provinciarum Germanicarum: vid. *Instrumentum Pacis Westphalicæ. cap. X.* §. 12. qui Wismariæ Tribunal erexit, in quo appellationes, alias Spiram aut in Curiam Aulicam devolvi solitæ, terminentur. *add. capitul. Leopold. art.* 27. *&* 28. Hoc tamen omnibus, quantum mihi constat, Ordinibus est commune, ut ab illis provocatio non sit, nisi litis æstimatio certam pecuniæ summam excedat; quæ summa tamen alibi major, alibi minor. Criminalem autem jurisdictionem non solum Ordines Imperii, sed etiam municipia quædam ac Nobiles plurimi citra provocationem exercent.

XIX. Quod si ipsis Ordinibus inter

inter se lis sit, plerique eorum in prima instantia adeunt arbitros sive Austrægas. Eorum aliqui conventione certorum Ordinum peculiari constituti sunt, alii ex communi dispositione legum publicarum dependent. Origo prima eorundem in obscuro est. Vero quam proxime videntur accedere, qui eosdem ad Friderici II. tempora & Interregnum illud magnum referunt, uti jamjam dictum. Sic ergo istorum autor, quod quidam volunt, non est Maximilianus I. etsi iste novam ipsis formam dederit, quæ extat in Ordinatione Cameræ anno 1495. Wormatiæ conscripta. Ex variis, qui ibidem recensentur, Austrægarum modis duo potissimum frequentantur; ut vel reus tres denominet Principes, aliosque Ordines, ex quibus unus ab actore eligatur; vel ab Imperatore Commissarii,

miſſarii, unus plureſve impetrentur. Sunt tamen quædam cauſæ, quæ non ad Auſtrægas pertinent, ſed ſtatim ad Cameram aut Judicium Aulicum ſunt deferendæ, quas paſſim in vulgaribus libellis enumerari videas. Comitantur autem Auſtrægas hæc incommoda, quod ab illis provocari queat ad Cameram & Judicium Aulicum, adeoque paucæ lites ibi finiantur; quodque multi ſumtus requirantur, dum muneribus demulcendi, lauteq; tractandi Commiſſarii Principum arbitrorum. Accedit, quod ſemeſtre aut annuum ſpatium ſit præfinitum judicio Auſtrægarum, intra quod litem majoris momenti finiri, portentum in Germania foret.

XX. Supremum Germaniæ Tribunal eſt Camera, cui Spiræ ſedes fixa, quæ primum conſenſu Ordinum inſtituta à Maximiliano I.

anno

anno 1495. Hæc etsi in decretis ac sententiis suis solius Imperatoris nomen præ se fert; rectius tamen illi, qui eandem non abs solo Imperatore, sed & ab universis Ordinibus dependere, eorumque autoritate jus dicere asserunt. Præsidem huic Judicio constituit Cæsar virum Principem, aut saltem Comitem vel Baronem. In Pacificatione Osnabrugensi conventum, ut deinceps sub primario illo Præside, quem Judicem Cameræ vocant, essent quatuor Præsides inferiores à Cæsare constituendi, & in universum L. Assessores, quorum XXVI. religioni Catholicæ, XXIV. religioni Protestantium forent addicti. Scilicet ut tolleretur Protestantibus materia querendi, quasi, prævalente numero Assessorum Catholicorum, ipsi justitiam experirentur minus faventem. Quanquam hodie ne dimidia

dia quidem pars iſtius numeri ſit expleta, pleriſque Principum tardis circa ſufficiendos Aſſeſſores aut conferenda eorundem ſalaria; quod ipſorum aures imperioſas ejus Tribunalis ſententias, utut raro ultra verba procedentes, ferre averſentur. Qui accuratam ejus Judicii formam cognoſcere avet, ei omnino legenda eſt Ordinatio Cameræ, Receſſibus Imperii inſerta. Vulgo lites Spiræ dicuntur ſpirare, ſed nunquam exſpirare; cujus rei cauſa eſt tum immenſæ ambages proceſſus, tum cauſarum multitudo & paucitas Aſſeſſorum; ſed inprimis, quia deficit ut plurimum facultas exequendi ſententias. Inde qui propriæ confidunt potentiæ, ſuſque deque habent, quid Spirenſes pronuncient. Et his ipſis tantum ſalis eſt, ut, quod ſupereſt autoritatis, non temere velint prodigere, ſententias dicen-

do

do validioribus ludibrium debituras. Imbelles tamen muſcas heic,ut & in aliis Tribunalibus, irretiri mos eſt. Circa defectus Cameræ emendandos multa ſunt conſtituta in Receſſu Imperii anno 1654. A Camera non datur provocatio; ſed ſi quis gravatum ſe putat, reviſionem poteſt petere: quæ tamen, quantum mihi conſtat, alto adhuc ſomno compoſta quieſcit.

XXI. Eſt quoque in Aula Cæſarea Judicium, quod pari ſe poteſtate cum Camera Spirenſi fert, ſic ut, quæ in illo moventur lites, ad hanc non poſſint trahi, & vice verſa. Ejus leges primum Ferdinandus Cæſar promulgavit anno 1549. auxit Maximilianus II. planè innovavit Matthias anno 1614. ſed & quædam interpolata per Ferdinandum Tertium in Comitiis Ratisbonenſibus anno 1654. vid. *Inſtrumen-*

ſtrumentum Pacis art.5. §.20. & art. 41.42.43. Capitul. Leopold. Id Judicium à ſolo hactenus Imperatore dependit, utut Moguntinus, tanquam Cancellarius Imperii, in eodem reviſionis ſibi jus aſſerat. Cauſam inſtituti ejus Judicii divinando aſſequi, non ita arduum eſt. Scilicet ægre ferebant Auſtriaci, dum Spiræ ſuper Adpellationibus aliiſque graviſſimis cauſis cognoſcitur, ibique juſtitia imploratur, Aulam ſuam minus frequentari. Nam & in eo maxime reſplendet imperantium majeſtas, quod ad illos confugiant, qui ſuper jure ſuo conſequendo aut repellenda injuria laborant: & cui juſtitiæ oracula interpretari datum, facile ab eadem Diva impetrabit, ut ne aliquid reſpondeat, quod commodis ipſius adverſetur. Camera porro Spirenſis, præterquam quod ab univerſo Imperio dependeret,

conſi-

consilium erat ab Aula Cæsarea remotum; Rhenoque suo affixum, qua Danubius flueret, parum videbatur curare. Controversiæ porro Ordinum, propter mutatam juris rationem, non ita commodè, ut olim in Comitiis, expediri poterant. Eas ergo si ad se solum trahere posset Cæsar, receptis etiam privatorum provocationibus, firmum sibi gradum strui videbat ad comparandam paulatim in Ordines potestatem Regiam. Nec deerat plausibilis prætextus tali judicio instituendo. Quare namque in Capitulatione promiserat, se omnibus justitiam administraturum, si omnes ipso præterito Spiram cursum intenderent? Accedebat, quod Judicium illud Aulicum lentissimo sese processui haut adstrictum profiteretur. Unde volupe erat brevi lite posse defungi, si cui ejusdem fa-

vorem mereri contigerat. Nam Spirensibus, ne si velint quidem, etiam in liquidissimis causis, ambages illas præcidere licet. Profundius adhuc genium illius Judicii penetrabit, qui consideraverit, esse præterea secretius sive sanctius Consilium in Aula Cæsaris, in quo negotia summam Reipubl. spectantia potissimum tractari solent. Causæ igitur controversæ in Judicio Aulico prius disceptantur, & ubi adspectus quidam politici intervenerint, ad Cæsarem transmittuntur, adjuncto, quid sibi super iis videatur. Hinc causæ denuo in secretiori isto Consilio proponuntur, ubi non tam juris, quam Status rationes ponderantur, puta, num Cæsari expediat, talem sententiam ferri, an & quam commode executio possit fieri. Si circa talia scrupulus occurrat, sententiæ pronunciatio suspenditur.

tur. Illud tamen credere vix ausim, Asseſſores ejus Judicii non valde indignari, ſi partes per largitiones ipſorum gratiæ conentur adrepere. Etſi, ut hac ſeſe ſuſpicione liberarent, multis conſultum videtur, ſi litigantibus indicare erubeſcerent, cuinam ipſorum cauſam in Senatû referre ſit injunctum.

XXII. Circa executionem ſententiarum in ſummis hiſce Tribunalibus dictarum ita fere proceditur. Primo, ſententiæ ut pareatur, condemnato injungitur, ſub comminatione certæ ſummæ marcarum auri puri, partem fiſco, partem victori ſolvendarum. Si tergiverſatus iſte fuerit, multa intēditur. Si quis minas contemnere perrexerit, banno ſive proſcriptione afficitur, ac vi armata in ordinem redigitur. Et quidem ſi alicui Ordinum ſubjectus ſit, exe-

cutio eidem mandatur, cui damnatus ſubeſt. Si damnatus ex Ordinum numero fuerit, executio mandatur præfecto circuli, aut uni alterive Ordini ejuſdem circuli, cujus membrum iſte damnatus eſt. Si circulus unus parum ſit validus cogendo damnato, duobus aut tribus ea res committitur. Verum rarius contingunt ejuſmodi executiones; & magis eſt ex commodo Germaniæ, Ordinumque libertate, ut tanti momenti lites arbitrorum interventu componantur.

XXIII. Denique ſi quid incidat, quod ſummam Reipubl. ſpectat, de eo hautquidquam licet Imperatori pro lubitu ſtatuere; ſed in Comitiis, ſive univerſorum Ordinum conventu, ejuſmodi negotium eſt proponendum, & ex conſenſu eorundem definiendum, vid. *capitul. Leopold. art.* 39.

ſub

ſub fin. De his quia ſatis accurate à Scriptoribus Germanis traditur, nos ſumma tantum capita delibabimus. Indicere Comitia, ſolius quidem eſt Imperatoris, ita tamen, ut literis, vel per legatum, conſenſus Electorum ſit requirendus, etiam ſuper eorundem loco & tempore, vid. *art.17. capitul. Leopold.* Poſſunt etiam Electores Imperatorem admonere de habendis Comitiis, ſi uſus Germaniæ videatur exigere. Quia vero eadem multo Statuum ſumtu celebrantur, expreſſe Capit. Leop. d. l. cautum fuit, ne Imperator ipſos, habitis præter neceſſitatem Comitiis, gravaret. Per Interregnum Comitia indicere, penes Vicarios Imperii erit, & abſente Imperatore penes Regem Romanorum, ſi quis tunc extiterit. Indictio non fit publico & generali aliquo edicto, ſed per literas manu

exaratas, aut impressas, singulis Ordinibus insinuandas, quæ concipiuntur verbis blandam potius invitationem, quam imperiosam citationem præ se ferentibus. Et isthæc indictio fere per semestre spatium antecedit Comitia, ut per otium de rebus ibi tractandis meditari possint Ordines.

XXIV. Priscis temporibus per singulos annos Comitia fuisse habita, nec ultrà mensem durasse, antiquitatum Germanicarum peritis probabile videtur. Hodie quoties & quamdiu eadem celebranda, nihil certi constitutum, sed ista omnia necessitatibus Reipubl. definiuntur; saltem ita fieri debebat. Judicant tamen aliqui, expedire Ordinum libertati, si certum intra tempus, puta singulis trienniis, omnino Comitia essent celebranda, ubi tamen necessarium foret, tarda negotiorum molimina,

limina, nec minus ingentes sumtus, in compendium redigere. Etsi suspicantur nonnulli, moras istas & impensas è re Cæsaris esse, ut earundem tædio fessi Ordines à Comitiis abhorrere incipiant; quæ alias libertatis servandæ efficacissima media creduntur. Circa locum Comitiorum in Aurea Bulla quidem dispositum, ut prima Comitia Noribergæ habeantur. Id quod tamen hactenus ita religiose non fuit observatum. Et in Capitulationibus de commodo duntaxat loco fit mentio, qui non sit situs extra Germaniam, & in quem Electores consenserint. Jamdudum Urbs aliqua Imperii libera Comitiis sedem præbuit, cujus rei ratio non est in obscuro. Et ægrè crediderim comparituros Principes, si v.g. Viennam eosdem Imperator convocaverit.

XXV. Vócantur ad Comitia

omnes Imperii Status, & quidem inter Ecclesiasticos etiam illi, qui nondum à Pontifice sunt confirmati, aut pallio armati. Sede vacante vocatur Capitulum. Possessores Episcopatuum, qui religionem Augustanam fuerant amplexi, cum antea neque vocarentur neque admitterentur, in pace demum Osnabrugensi peculiarem locum accepere. Circa Principes seculares observandum, quod pro minorennibus ipsorum Tutores vocentur. Majorennes etiam ante petitam & obtentam investituram vocari & admitti debere, verius est, utut ea super re in Comitiis Ratisbonensibus Anno 1608. Joanni Friderico Duci Würtebergico controversia mota fuerit. Si qua in domo jus primogenituræ receptum, solus primogenitus vocatur. Ubi divisioni ditionum locus est, singuli vocan-

tur, qui de portione sua peculiariter sunt investiti. Qui ditiones suas indivisim possident, universi quidem vocantur, sed suffragium duntaxat unum obtinent. Vocati ad Comitia comparere tenentur, vel ipsi, vel, si hoc incommodum fuerit, per legatos, mandatis sufficientibus instructos. Qui venire neglexerint, nihilo secius obstringuntur eo, quod à majori parte conclusum. Ex peculiari privilegio Rex Bohemiæ non tenetur venire ad Comitia, nisi ea Norimbergæ aut Bambergæ habeantur. Domui Austriacæ Statibusque circuli Burgundici, venire an emanere velint, liberum est. Inania rituum recensere, non est nostrum.

XXVI. Quæ in Comitiis deliberanda & constituenda sunt, ab Imperatore aut ejus Commissariis proponuntur. Inde ad deliberationes proceditur. Ubi quæstio

movetur, an idem ſit ordo tenendus in deliberando & conſtituendo, qui fuit obſervatus in propoſitione? ſeu, an ad aliud caput rerum propoſitarum ſit tranſgrediendum, prioribus nondum deciſis? Heic Status quidem ſæpe contenderunt, non ita religioſe inhærendum ordini propoſitionis. Enimvero ſemper Cæſareani ſunt obnixi; quibus de cauſis, naſutioribus facile ſubolet. Scilicet primum ſemper locum obtinuere, quæ Cæſaris ex re fuerant: Reip. univerſæ commoda poſt principia ſtare juſſa. Igitur ſi de his quoque aliquid cogitare vellent Ordines, neceſſario prius Cæſari gratificandum erat. Qui, poſtquam ſcopo ſuo fuit potitus, de negotiis Ordinum non adeo anxius fere deprehenſus eſt. Ubi ad deliberationes deſcenditur, in tria Collegia Ordines ſeparantur; Electorum,

rum, Principum, & Urbium; quæ ſeparatio creditur cœpiſſe anno 1589. in Comitiis Francofurtenſibus. In primo directorium, quod vocant, gerunt Moguntinus, in altero Auſtriaci & Saliſburgenſis, alternis vicibus, in tertio Urbs illa libera, in qua Comitia celebrantur. Principes viritim ſuffragia ferunt, Comites Prælatique minores curiatim. Major pars pauciores quoque obligat; niſi circa negotium religionis, & ubi Ordines non tanquam unum corpus, ſed tanquam partes invicem diſceptantes, conſiderantur. An idem in materia collectarum debeat obtinere, nondum eſt deciſum. vid. *Inſtrument. Pacis art.5. n.19.* Ego putaverim, diſtinctione rem poſſe commodiſſime expediri, an, quæ conferuntur, ad totius Reipubl. ſalutem ſpectent, an vero in gratiam duntaxat & peculia-

rem

rem usum Imperatoris tendant. Ista nemo bonus civis defugerit: circa hæc suæ quemq; liberalitati modum statuere, par fuerit. Modus deliberandi hic fere est. Quod collegio Electorali visum fuit, collegio Principum communicatur. Hoc illi vicissim suam mentem aperit, (referre & correferre vocant) idque tamdiu, quousque inter ipsos convenerit. Id ubi factum, sententiam suam collegio Urbium exponunt. Ubi & hoc conspiraverit, Imperatori aut ejus Commissariis unanimis Statuum sententia proponitur. Qui si eam adprobaverit, res confecta est. Si collegiis inter se convenire non possit; discrepantia suffragia Imperatori proponuntur, qui amica tractatione, non autem pro imperio, componere disceptantes laborat. Similiter si & ipsi quid secus videatur, eousque res amice

agitatur, donec & ipſe cum Ordinibus aut hi cum illo conſpirent. Inde ſolennis in Receſſibus Imperii formula: hæc inter Imperatorem & Ordines per modum contractus conſtitui. Circa collegium Urbium obſervandum, quod, etſi in *Inſtrumento Pacis art.* 8. §. 4. votum deciſivum illi ſit aſſignatum, cum antea cæteri ad deliberationes duntaxat idem admittendum contenderent; non tamen prius duo ſuperiora collegia cum hoc communicent, quam ipſis inter ſe convenerit. Ita tamen, ut illa huic ſua decreta pro imperio, aut tanquam major pars, invito nequeant obtrudere. Sed ubi diſſenſerit, res ad Imperatorem defertur, quouſque & heic concordia fuerit inventa. Quæ componi nequeunt, in alium conventum differri moris eſt. Quæ ſic univerſis placuere, à Moguntino

directo-

directorio in justam Recessus formam rediguntur, denuo expenduntur, & post subscriptionem & sigillationem promulgantur.

XXVII. Quid igitur circa præcipuas summæ potestatis partes Imperatori sit relictum, satis puto adparet. Sunt tamen quædam jura, quæ soli Imperatori per Germaniam exercere datur. Inter quæ referunt 1. jus primariarum precum, cujus vi electus Imperator in quolibet collegio Clericorum unam potest personam ad beneficium Ecclesiasticum præsentare. Cujus tamen juris non tam ipsum Imperatorem, quam Clericos, pudere debebat, qui, cum pleraque sua veterum liberalitati Imperatorum in acceptis referant, non nisi unius beneficii collationem in singulis Collegiis ipsi reliquerint, & quidem per modum precum valituram. 2. Quod cujusvis generis

neris & gradus dignitates confert. vid. *tamen artic*.43. *&* 44. *Capitul. Leopold*. 3. Quod ab ipſo ſolo obtinetur inveſtitura, & collatio feudorum principalium, & quæ per vexillum notari moris eſt. 4. Quod Scholas publicas ſive Academias conſtituit. 5. Quod facultatem indulget condendæ Urbis, & ſi quæ minoris ſortis ſunt alia.

XXIIX. Sed & exinde non difficile eſt colligere, quidnam Ordinibus ad ſummum imperium deſit. Scilicet habent iſti, ſaltem plerique, jus vitæ & necis in ſibi ſubjectos. Leges condunt, etiam juri communi repugnantes. Religionis libertate gaudent. Omnes reditus ex ditionibus ſuis ſibi capiunt. Tributa indicunt. Fœdera inter ſe & cum exteris feriunt, modo non ſpectent contra Imperatorem aut Imperium. vid. *Inſtrument. Pacis art*.8. §.2. *& capitul. Leopold*.

*Leopold. art.*6. & 8. Quod jus mediatis Imperii civibus expresse ademtum, *artic.*9. *capitul. Leopold.* Armis se defendunt, aut injurias sibi illatas vi exequuntur, inprimis contra exteros. Munimenta in suis ditionibus extruunt. Monetam cudunt; & quæ sunt alia ad gubernationem civitatis necessaria. *add. artic.*33.34. *capitul. Leopold.* & *Instrument. Pacis artic.*8. §.2. Ad dignitatem Electorum peculiarem facit *articul.*5. *capitul. Leopold.* Et ista quidem omnino suo jure, non Imperatoris loco, exercent. Neque tam ipsorum potestatem, quam habendi modum, afficit, quod ditiones suas tanquam feuda ab Imperatore & Imperio recognoscant. Nam cum eadem jam hereditario jure ad posteros transmittant, quicquid de primæva eorundem adquisitione sit, ritus potius solennis, quam

veræ

veræ collationis vim inveſtitura habet; cum nemini denegari poſſit, qui intra legitimum eam tempus petat. Juramentum fidelitatis intelligitur ſalvis cujuſque juribus; & ſocios quoque invicem juramenti vinculo adſtringi, tralatitium eſt. Neque illud tantum onus eſt, aut ſubjectionem arguit, quod in Comitiis propriis ſumtibus teneantur comparere. Nam id in omnibus ſociorum conventibus fieri ſuevit. Uti nec illud, quod ad Imperii neceſſitates quædam conferunt. Denique quod duriſſimum videtur, Statum Imperii in ſupremis Tribunalib9 poſſe in jus vocari, & ubi in Rempubl. graviter deliquerit, proſcribi & ditionibus ſuis exui; ne id quidem ſocietatum natura penitus reſpuit. Nam & apud antiquos talia exempla occurrunt in ſocietate Amphictyonum, & Achæorum; &

 noſtro

noſtro ſeculo vidimus Fœderatos Belgas Groningam ad tempus caſtello coërcere. Statibus tamen Germaniæ abunde cautum *art.* 28. *capitul. Leopold.* Ut autem, qui reliquis proterve ac pertinaciter inſultaverit, à cæteris compeſcatur, etiam in æquali ſocietate fieri ſuevit. Heic enim cognitio delicti ſuſcipitur, non velut ex imperio in delinquentem, ſed tanquam ex ultroneo ejuſdem conſenſu, & quodam compromiſſo. Executio autem fit non tanquam in ſubjectum, legis civilis violatæ damnatum, ſed per modum belli ut in violatorem fœderis.

CAPUT

CAPUT VI.

De Forma Imperii Germanici.

I. Circa formam Imperij Germanici definiendam Scriptores cur erraverint.

II. Quantum ad Territoria singula, in Principatibus & Comitatibus, Monarchiæ instar; in Urbibus liberis interdum Aristocratiæ, interdum Democratiæ simile, regimen obtinet.

III. Forma totius Imperij an Democratica dici possit.

IV. Qui pro vera & mera Aristocratia Germaniam venditent, quibus argumentis utantur.

V. Imperium Germanicum non esse Aristocratiam, ostenditur.

VI. Rationes illorum proferuntur refutanturq;, qui absolutam Monarchiam heic statuunt.

VII. Expenditur sententia eorum, qui Imperatori tribuunt potestatem Regiam & summam, non tamen absolutam, verum certis legibus circumscriptam.

IIX. Nec non illorum, qui potestatem Imperatori Regiam, & Ordinibus libertatem sub temperamento aliquo tribui posse autumant.

IX. Autoris sententia, Germaniam esse irregulare aliquod corpus & monstro simile, si ad regulas scientiæ civilis exigatur.

QUemadmodum corporum, naturalium juxta atque artificialium, ſanitas & habilitas ex apta partium inter ſe harmonia & connexione reſultat: ita quoque corpora moralia, ſeu ſocietates ſanæ ac firmæ aut invalidæ judicantur, prout earundem partes inter ſe bene aut ſecus invicem connexæ deprehenduntur; adeoque prout concinnam formam, aut irregulare quid & monſtroſum præ ſe ferunt. Satis autem ex ſuperioribus apparuit, in Germanorum Republ. latitare neſcio quid, quod eandem ad ſimplices Rerumpubl. formas referri, prout paſſim à Politicis illæ deſcribuntur, non patiatur. Eo curatius nobis in genuinam ejus Imperii formam erit inquirendum; quo craſſius pleriq; ejus nationis Scriptores heic erraverunt, ignorantiâ civilis ſcientiæ, & quia pleriſq;

apud

apud iſtos, complurium ſententias citra judicium compilaſſe, novus liber vocatur. Sed & eo faciliorem mihi veniam polliceor, ob admixtas paulo uberius, quam pro delicatis auribus, ſubtilitates ſcholaſticas, quo difficilius eſt citra hæc ſolidum de Germaniæ ſtatu judicium ferre. Etſi paucis apud cordatos verbis liceret defungi, ni aliorum ineptiæ plurimis probatæ operoſius viderentur convellendæ.

II. Circa ſingulas ergo partes, ſeu Ordines Imperii ſeparatim ſpectatos, parum eſt difficultatis. Nam omnes Principatus, Seculares & Eccleſiaſtici, (quorum illi hereditate, hi per electionem conferuntur,) nec non Comitatus, Monarchiarum inſtar gerunt. Cum hoc tamen diſcrimine, quod alicubi Principum poteſtas ſit abſoluta, alicubi limitata per certa

pacta cum Statibus, quos vocant, seu Ordinibus Provincialibus, eorumque privilegia. Urbium autem liberarum nonnullæ Aristocratico utuntur regimine; in quibus nempe penes Senatum est summa rerum, in quem primarii cives ipsorum Senatorum suffragiis adoptantur; & ubi Senatus neque à plebe in ordinem potest redigi, neque rationibus administrationis suæ reddendis est obnoxius. Alicubi Democratia viget, ubi tribuum suffragio Senatus suppletur, illisque in hunc inquirendi est potestas.

III. Quæ autem toti corpori Germaniæ forma Reipubl. sit assignanda, inter scriptores ejus nationis non convenit; certissimo argumento Reipubl. valde irregularis, & à tritis Politicæ inter istos receptæ dogmatibus longissime abeuntis; nec minus inscitiæ scriptorum,

ptorum, qui fere nulla rerum civilium, aut valde tenui, ſcientia inſtructi, ad commentandum de Jure Publico, ut ipſi vocant, provolarunt. Qui Democraticam Imperio iſti formam attribuerit, nondum vidiſſe memini. Sunt tamen, qui illos tantum civium Imperii Germanici nomine velint dignari, quibus jus ſuffragii in Comitiis competit; ſecuti ſine dubio Ariſtotelem, cui Civis dicitur, qui jus deliberandi & ſuffragium ferendi de Republ. habet. Hoc ſi adſumamus, ſane Democratia erit Imperium Germanicum, quippe cujus cives ſoli ſint Ordines, qui omnes & ſinguli utique jus de Republ. deliberandi & ſtatuendi in Comitiis obtinent; Imperator autem inſtar Principis propriè dicti habebit. Enimvero qui definitionem illam Ariſtotelicam ulterius, quam ad

cives in Democratiis Græcanicis degentes velit extendere, valde absurdus sit. Quis enim liberis hominibus, & patribusfamilias in Regno aut Aristocratia viventibus, civium nomen denegabit, utut isti ad nullam Reipubl. partem admittantur? Aut quis in Regno unum esse civem Regem, in Aristocratia solos Senatores dicet?

IV. Plerique, queis exquisitam rerum civilium scientiam & erectum libertatis studium ostentare placet, pro vera & mera Aristocratia Germaniam venditant. Hi, ut sententiam suam defendant, solicite inculcant: 1. Non esse, quod quis externa rerum facie, superbo adparatu titulorum, & formularum, non nisi Monarchicum quid redolentium, moveatur; quorum pars magna ex genio linguæ Teutonicæ, inanibus

honorum verbis luxuriantis, ortum trahat, nonnulla ex antiquissima Republica, abs qua moderna multum discessit, remanserint. Penes illos enim revera summam esse potestatem, quibus competit jus de summa rerum proprio ex arbitrio statuendi, quocunque demum vocabulo insigniantur. 2. Non repugnare naturæ Aristocratiarum, habere unum caput paulo eminentius, & autoritate reliquos antecedens, quod velut Directoris & Præsidis in concilio Optimatium vices obeat. 3. Distinctionem esse faciendam inter ipsam formam Reipubl. & modum administrationis. Quæ distinctio ita est explicanda, quod interdum contingat, ut una Resp. modum administrationis ex alterius formæ Republ. proxime resultantem videatur æmulari, aut saltem ejusdem aliquod signum

præferre. Sic si Rex aliquis de summis Reipubl. negotiis ad concionem populi aut Senatum referat, modus administrationis illic quidem videbitur habere aliquid Democraticum, heic vero quid Aristocraticum: & tamen revera forma Reipubl. erit Monarchica, siquidem concilium populi & Senatus tanquam consiliarii adhibeantur, nec ab iisdem Rex necessario dependeat. Ex adverso, si in Democratia vel Aristocratia extet Magistratus aliquis eminentior, aut Princeps propriè dictus, cui jus referendi de negotiis publicis, atque exequendi leges & decreta, soli aut præcipuè competat, & cujus nomen acta & decreta publica præ se ferant; erit quidem aliquod simulacrum Monarchiæ in administratione Reip. summa tamen potestas revera penes populum aut concilium Optimatium

matium reſidebit. Sunt equidem, qui hanc diſtinctionem oppugnant, eo potiſſimum argumento, quod cum forma ſit principium operationum, has utiq; non alias eſſe poſſe, quam prout iſtius velut efficientia permittit. Jam autem formam Reipubl. eſſe illum velut fontem, ex quo operationes circa eandem adminiſtrandam profluunt. Fieri ergo non poſſe, ut ab ipſa forma adminiſtratio diſcrepet. Ad hoc ita nonnulli reſpondent, diſtinguendo adminiſtrationem in eam, quæ fit nomine proprio, & quæ fit alieno. Illam quidem concedunt non poſſe diſcrepare à forma Reipubl. hæc autem quo minus diſparem faciem oſtentet, nihil obſtare. Et ita res eſt. Diverſæ Rerumpubl. formæ reſultant ex ſubjecto, cui ſumma poteſtas inhæret, prout illud eſt vel unica perſona, vel concilium

ex universis aut paucis constans. Quibus autem ministris aut executoribus ista summa potestas utatur, nihil interest. Ne dicam, quod axioma illud, cui argumentum innititur, in naturalibus duntaxat procedat; non autem ad illa recte applicetur, queis actionum suarum libera competit gubernatio.

V. Enimvero utut hæc fortassis sat subtiliter in scholis disputari possunt; tamen, Imperium Germanicum esse Aristocratiam, nemini persuadebitur, cui rerum civilium profundior paulo intellectus. Nam ad Aristocratiam requiritur, ut summa potestas sit penes Statum aliquem & perpetuum Senatum; cujus sit, deliberare & statuere de omnibus negotiis ad Rempubl. spectantibus, executione rerum quotidianarum aut singularium Magistratibus certis

tis delegata, qui Senatui rationem geſtorum teneantur reddere. Atqui talis Senatus in Germania hautquidquam datur. Camera enim & Judicium Aulicum ſuper appellationibus & certis duntaxat litibus cognoſcunt. Comitia autem nullo modo ſtati & perpetui Senatus inſtar habent, cui de omnibus negotiis totam Rempubl. concernentibus diſponendi ſit poteſtas; quæ peculiares duntaxat ob cauſas convocari moris eſt. Credere autem, Comitia, & quod in illis ſuffragiorum pars major prævalet, eſſe infallibile indicium Status Ariſtocratici, valde ſimplex eſt. Nam & in compluribus Regnis Comitia haberi, in quibus ſuffragia numerantur, notiſſimum eſt; & exempli loco ſufficere poſſunt Regna Angliæ, Suediæ, Scotiæ. Quid autem frequentius, quam inter

ſocios,

ſocios, arctiori fœdere in unius velut ſyſtematis compagem combinatos, conventus ſeu Comitia celebrari? quorum in ſocios non minor autoritas, quam Comitiorum Germanicorum in Status Imperii. Exempli loco eſſe poſſunt ex antiquis ſocietas Amphictyonum & Achæorum; ex modernis Helvetii & Belgæ Fœderati. Deinde habent id veræ Ariſtocratiæ, ut univerſo quidem Senatu nemo ſit ſuperior; ſinguli tamen Senatores non minus addicte univerſo Senatui pareant, quam alii cives; & in illos æque atque in hos jus vitæ & necis exerceatur. Id quod longiſſime à libertate Ordinum Germaniæ abeſt. Sic & in Ariſtocratiis privatum ſibi patrimonium habent Optimates, cæterorum civium fortunam ſæpe plurimum excedens; non minus tamen illud Senatorum patrimoni-

monium, quam quod extra idem reliqua civitas bonorum comprehendit, universi Senatus summo imperio subjicitur, ejusdemque legibus est obnoxium. At in Germania, si removeas, quæ ad singulos pertinent Ordines, nihil remanet, quod ad universos pertineat. Et magnum habebit malum, si quis apud istos asserere audeat, universis Ordinibus in singulorum bona tantum competere potestatis, quantum in Serenissima Republ. Veneta toti Senatui in bona singulorum Senatorum. Nam quod adducunt dictum Alberti Moguntini, prolatum, quando de electione Caroli V. præ Francisco agebatur; hunc ad Monarchiam inclinare, Germaniæ autem Principibus Aristocratiam esse retinendam; facilem habet responsionem. Nam abs tali Præsule, ut ad exquisitæ illius scientiæ

civilis

civilis regulas dictionem ita solicite formet, requirere, putidum foret; & sensus, utut incommodis vocabulis expressus, in se perspicuus est; scilicet si præsentem suam conditionem & libertatem ament Germaniæ Principes, cavendum sibi esse ab imperio Galli, qui, cum in proprio Regno Procerum conditionem ad exquisitæ leges Monarchiæ redigere laboret, Germanos in Principes sine dubio similia sit tentaturus.

VI. Restat, ut videamus, an Monarchiarum in censum Resp. Germanorum referri queat. Earum sunt duæ classes: quædam absolutæ, aliæ limitatæ vocantur. In illis penes solum Regem, aut quocunque nomine insigniatur, est potestas de negotiis summam rerum spectantibus proprio ex judicio statuendi. In his autem Rex circa exercendos actus summæ pote-

poteſtatis certis legibus eſt adſtrictus. Hanc Monarchiarum differentiam qui non exacte conſiderarunt, in materia hac vehementer ſunt hallucinati; dum rationibus, quibus Imperatori abſoluta poteſtas denegatur, ne limitatam quidem relinqui crediderunt. Etſi abſolutam in Imperatore poteſtatem per univerſum Imperium exercendam qui agnoſcat, vervecum in patria natum oportet eſſe. Et quæ afferuntur argumenta, ſibilo magis, quam ſeria refutatione, digna ſunt. Æque abſurdum, ex viſione Danielis, quam ex libris Juris Romani, Imperatoris Germanici poteſtatem velle definire. Quod Imperator neminem, niſi Deum & enſem, ſuperiorem recognoſcit, id ipſi in Principes Germaniæ non magis abſolutum imperium tribuit, quam provinciæ Hollandiæ in reliquas ſex, cui

utique idem elogium recte tribui potest. Inania titulorum, (puta quod ab omnibus Ordinibus nuncupatur Dominus clementissimus, quod in subscriptionibus literarum, alibique, de obsequio suo prolixissime pollicentur,) genius seculi, stylusque Curiæ produxit, non plus fere efficaciæ habentia, quam alia verba honoris, in quæ ignavissimus quisq; operum solet esse effusissimus. Vanus quoque verborum strepitus, illa plenitudo potestatis & perfectio, qua literas interdum & decretorum carmina scribæ solent adornare. Denique jurant Ordines Imperatori fidelitatem, sed salva sua libertate, suisq; juribus, quæ quantum isti potestatis relinquant, jam supra satis apparuit. Sed plura heic verba facere, putidum fuerit.

VII. Probabilissimam plerisque visi sunt sententiam fovisse, qui

Impe-

Imperatori tribuunt potestatem Regiam & summam; non tamen absolutam, verum certis legibus circumscriptam. Quam sententiam passim quoq; in Scholis apud istos defendi audias. Hanc, quantum nobis constat, primus oppugnandam sibi in Germania sumsit personatus quidam *Hippolithus à Lapide*, quo tempore quàm maxime bellum inter Cæsarem & Suedos fervebat. Qui utut plurima habeat, quæ nemo possit abnuere, nisi omnem pudorem ejuraverit; in multis tamen eundem falli, & per implacabile odium adversus Domum Austriacam in transversum rapi, non minus in aprico est. Etsi prohibitione libri nihil aliud effectum, quam ut eidem pretium doctisque legendi ardor accederet. Cujus tamen mentionem non fecissemus, nisi ille plerisq; quantivis pretii vide-

retur; & qui eum impugnarunt, nugari potius aut adulari, quam ipſius rationes deſtruere ſint deprehenſi. Hic igitur uti rectè ſummam ac Regiam poteſtatem Imperatori in Ordines detrahit; ita in eo valde abſurdus eſt, quod eundem Ordinibus ſubjicit, & nudi Magiſtratus dignationem velut precariò tot titulis ſuperbienti concedit. Quaſi vero neceſſarium ſit, Ariſtocratiam exiſtere, ubi Monarchia abſoluta non datur; aut omnino cum quis ſuperiorem cogatur agnoſcere, cui pro lubitu non poteſt imperare. Et iſthæc duntaxat qui obſervaverit, nullo negotio pleraſque ipſius rationes elumbes dabit. Etſi & paſſim multa ſat futilia immiſcet, quorum paucula duntaxat, velut per ſaturam, recenſebimus. Dicit alicubi, Majeſtatem ſive ſummam poteſtatem eſſe penes Ordines,

ui eam etiam tunc habent, quan-
o nullus est Imperator. At quis
gnorat, in omnibus Regnis tem-
ore Interregni summam potesta-
em redire ad populum, aut, qui
um repræsentant, Ordines? quam
amen, novo Rege constituto,
ion amplius retinent. Non sta-
im etiam superiorem agnoscit
uis illum, cui quis ad rationes
eddendas sese offert. Aliter ra-
io redditur ei, abs quo pœna me-
uitur, nisi illa sibi constiterit; ali-
er isti, cui ex pacto duntaxat te-
ieor; aliter denique, cujus existi-
nationem vereor. Sic Reges bel-
a moturi publicis scriptis ratio-
iem toti orbi satagunt reddere.
Sic socius socio, tutor pupillo ra-
ionem negotiorum gestorum
eddit. Præterea non statim al-
ero est superior, aut imperium in
psum habet, qui munere suo eun-
lem dimovere potest. Nam potest

quis eo pacto duntaxat plurium communibus negotiis gerendis esse præpositus, ut neutri in alterum imperium proprie dictum competat; qui ubi displicuerit, officio evolvitur, non alio modo, atque contractus cum eo initus abrumpitur, qui ejusdem legibus non satisfecerit. Etsi saltem circa Henricum IV. & Adolphum Nassovium omnia ad juris normam fuisse gesta, merito dubites, nisi Reverendissimos Præsules præcipuas in eo negotio partes egisse constaret. Quæ de Comitiis prolixe disputat, vera quidem sunt, sed frustra adducuntur ad probandum, quod ipse intendit. Nam uti Imperator invitis Ordinibus nihil potest injungere; ita, quod hi isti invito aliquid pro imperio queant injungere, puto, inauditum est. Equidem præscribunt Electores in Capitulatione, quid Cæsari

Cæsari faciendum, quid omittendum; verum non velut ex vi alicujus imperii in ipsum, sed per modum contractus; cujus ea est efficacia, ut, si contra conventa quid Ordinibus velit injungere Imperator, impune possint ipsi non parere. Enimvero & hoc est ex communi pactorum natura, non ex aliqua potestate, quæ Ordinibus in Cæsarem competat. Probabilius urgeri posset, quod ex antiqua consuetudine introductum, & post per Auream Bullam confirmatum est, ut Imperator, si quibus super causis fuerit impetitus, coram Comite Palatino respondere teneatur. Et notum est, quomodo tres Electores Ecclesiastici Alberto I. Imperatori denunciarint, ut coram Rudolpho Comite Palatino causam diceret. Etsi tanto reo arma magis in actores judicemque arriserunt. Post

Auream tamen Bullam nullum ejuſmodi judicii coram Palatino peracti exemplum legiſſe meminimus. Origo ejus juris Palatino competentis ſine dubio profluxit ex officio, quod antiquiſſimis temporibus tanquam Major domus in aula Regia geſſit. Hic enim uti in alios aulicos exercebat juriſdictionem; ita, ſi quis ab ipſo Rege quid poſtularet, de quo ambigebatur, Comitis Palatini erat cognitio. Cujus ſententiâ ſtabat Rex, non tanquam iſtum agnoſceret ſuperiorem; ſed quod cognitò petitoris jure non poſſit non obligationem ſuam explere. Sicut multos novimus Principes in Germania, & alibi, qui ſuper debitis aliiſque ipſos ſpectantibus cauſis, dubii quid habentibus, in propriis tribunalibus conveniri ſolent; quæ tamen tribunalia Principem hautquidquam cogere

poſſunt,

poſſunt,aut multa coërcere,ſiquidem juris ac conſcientiæ, publicæque exiſtimationis reverentia eundem ad debitum exolvendum non adegerit. Sed puto, Ordines ipſos contentos eſſe, quod à Cæſare nihil poſſit ſibi imperari,quod diſpliceat. Tam invidioſam libertatem,ut Imperatori ſuo ipſi queant imperare, cordatiſſimus quiſque ultro adſpernabitur.

IIX. Sed cum *Hippolitho* quidem facile tranſegerit Imperator, ne ab eodem in ſubjectorum claſſem conjiciatur. Magis urgent iſti, qui & Imperatori poteſtatem Regiam, & Ordinibus libertatem ſub temperamento aliquo tribui poſſe autumant,dum inter Regna limitata Germaniam referunt. Nam qui de mixtis Rerumpubl. formis garriunt,nullo modo expedire ſe poſſunt. Præterquam enim, quod qualiſcunq; mixtura

non nisi monstrum aliquod civitatis producere apta sit, nulla ejusdem species ad Rempubl. Germanicam accommodari potest; in qua neque universa potestas summa est penes plures indivisim, neque ejusdem potestatis partes inter diversas personas aut collegia sunt distributæ. Cæterum priores differunt, illa omnia, quæ Imperatori per Capitulationes præscribuntur, stare posse cum Regno limitato; puta, quod teneatur ad leges fundamentales Rempubl. administrare, & super negotiis summam rerum spectantibus consensum Ordinum requirere; quod leges novas iisdem inconsultis ferre non possit, in sacris nihil immutare, pacem, bellum, fœdera ex arbitrio Ordinum sumere, controversias subjectorum non nisi per certa tribunalia dirimere. Sic quod Ordines Imperio simul
&

& Imperatori fidem jurant, id hoc modo posse explicari, quod Imperatori velint obsequium præstare, quatenus ipsorum opera bonisq; uti vult ad bonum publicum, & prout legib⁹ Regni est expressum; simulque quod adversus reliqua Imperii membra commodos sese & fideles concives velint exhibere. Enimvero quo minus Germaniam pro Regno limitato possimus habere, duo potissimum obstant. Primò, in vero aliquo Regno, utut in ejusdem administratione certas sequi leges Rex teneatur; revera tamen eousque omnes cives ille eminet, ut suam libertatem suaque jura cum Regis potestate nemo comparare audeat; utque adeo omnes Proceres ab arbitrio Regis dependeant, eique ad rationem reddendam sint obstricti. Id quod in Germania secus esse, cuilibet notum. Nam nemo ex Germaniæ

maniæ Ordinibus admiserit, ditiones sibi subjectas magis ad Imperatorem, quam ad se, pertinere, aut sibi istius magis quam proprium commodum in iisdem gubernandis esse respiciendum. Quin eousque sibi quisque tendit, ut bellum in alios Status aut exteros sumere, fœdera cum aliis Statibus aut exteris inire non dubitent, inconsulto Imperatore, quicunque viribus suis sociorumque confidunt; istius reverentia inter inania fere simulacra habeatur. Deinde quilibet Rex, quamvis limitatus, id habet, ut virium totius regni directio atque adplicatio demum ultimo ad ipsum redeat, utque sub ipso eædem vires velut uniantur ad commune bonum ita procurandum, ut ab una quasi anima cuncta videantur gubernari. Hoc qui in Germania videre possit, lynceus sit oportet;

ubi

ubi qui caput & Rex cluet, ex Imperio nullos reditus percipit, ſed proprio ſucco vivere cogitur; ubi nullum commune ærarium, nullus miles publicus eſt, ſed quilibet Ordinum ſuis viris, ſuarumque ditionum reditibus pro arbitrio utitur; collato in publicum non niſi exiguo quopiam, idque poſt ambitioſas demum ſolicitationes. Quæ ſingula ſuperiori capite latius deducta, & in ipſo rerum actu manifeſtiſſime deprehenduntur.

IX. Nihil ergo aliud reſtat, quam ut dicamus, Germaniam eſſe irregulare aliquod corpus, & tantum non monſtro ſimile, ſiquidem ad regulas ſcientiæ civilis exigatur; quod lapſu temporum per ſocordem facilitatem Cæſarum, ambitionem Principum, turbulentiam Sacerdotum, ex Regno regulari in tam male concinnatam formam eſt provolutum,

ut neque Regnum, etiam limitatum, amplius ſit, licet exteriora ſimulacra tale quid præ ſe ferant, neque exacte corpus aliquod aut ſyſtema plurium civitatum fœdere nexarum, ſed potius aliquid inter hæc duo fluctuans. Quod ipſum exitiabili morbo interniſque convulſionibus perpetuum præbet fomitem: hinc ad Regni leges retrahere Imperium nitente Cæſare, inde in plenam libertatem tendentibus Ordinibus. Quemadmodum autem hæc eſt natura omnium degenerationum, ut, quando à principio ſuo longe diſceſſerunt, prono lapſu, & velut ultro, ad extremum ſuum tendant, ad priſtinam autem formam ægerrime poſſint retrahi; & lapidem ad clivum montis ſemel impulſum facillime ad planum uſque devolveris, ad verticem non niſi inſano labore revocaveris: ita

Germa-

Germania ſine maximis motibus ſummaque rerum confuſione, ad juſti Regni leges reformari nequit; ad fœderatorum aliquod ſyſtema ultro vergit. Imo ſi tollas mutuam illam inter Imperatorem & Ordines renitentiam, jam erit revera Germania corpus aliquod ſeu ſyſtema ſociorum inæquali fœdere nexorum, ideo quod, Ordines qui vocantur, comiter colere & reverentia proſequi Cæſarem teneantur. Exempli loco poteſt eſſe in ſocietate Civitatum liberarum fœdus inter populum Romanum & populos Latinos, antequam hi ab iſto ad ſubditorum conditionem redigerentur, aut demum civitate Romana donarentur. Item in ſocietate bellica ducatus Agamemnonis in exercitu Græcorum ad Trojam. Etſi fere contingere ſoleat, ut, ubi, qui fœdere ſuperior eſt, potentia multum

tum eminuerit, inferiores socii paulatim velut subjecti tractentur. Ergo commodissime Statum Germaniæ possemus designare, quod proxime accedat ad systema aliquod plurium civitatum, in quo unus velut Princeps aut Dux fœderis emineat, simulacris Regiis vestitus; quod tamen corpus quam atrocibus morbis agitetur, sequenti capite dispiciendum erit.

CAPUT VII.

De viribus & morbis Imperii Germanici.

I. Vires Germaniæ, in se consideratæ, quantæ sint: tum in Viris.
II. Tum in rebus & affluentia regionis.
III. Germania quibus mediis aliorum opes ad se trahere queat.
IV. Vires Germaniæ quomodo ad Vicinos se habeant; & quidem respectu Turciæ.
V. Quomodo adversus Italiam, Poloniam, Daniam, Angliam, Belgium Fœderatum, Hispaniam, Suediam, denique Galliam, sigillatim consideratas.
VI. Comparatio virium

um Germaniæ cum aliis, ubi plura Regna junctis viribus eam invaserint.
VII. Vitia ac morbi, quibuscum Germania conflictatur: quæq; prima illorum causa.
IIX. Specimina hujus mali plura recensentur.
IX. Adduntur alia ex dissidio Religionis; fœderum abusu: judiciorum, ærarij, militis communis defectu.
X. Prætensiones ac controversiæ Ordinum inter se invicem.

VIres alicujus Reipubl. considerari possunt vel in se, vel prout per concinnam Reipubl. formam commode possunt usurpari. In se consideratæ vires consistunt in Viris, & in Rebus. Viros quod attinet, parum habet Germania, quod de eorundem multitudine aut ingenio queratur. Primariæ nobilitatis tanta multitudo, tantusque splendor, quantus nullibi per universum orbem. Inferior nobilitas non supra laxitatem regionis, nec præ nimia turba ad sordidas artes descendere coacta. Eorum, qui literis ope-

ram dant, major fortaſſe, quam expediebat, copia, utut inter multos laurigeros pauci Phœbi deprehendantur. Mercatorum & opificum affatim. Ruricolarum tamen alicubi hodie pauciores ſunt, quam pro latitudine agrorum. Cujus rei cauſa eſt partim tricennale bellum, quo Germania miſere fuit vaſtata, partim quod ruſtici eo ſunt ingenio, ut, ſtatim atq; in re paulo laxiore cœperunt eſſe, filios ſuos ad opificium aliquod gaudeant admovere, fortunatos præ ſe judicantes, qui in urbibus habitant. Etſi autem vix putem eſſe, qui numerum urbium ac pagorum per Germaniam iniverit, non tamen vanitatis arguetur à peritis ejus Regionis, qui dixerit, facile exercitum ducentorum millium poſſe conflari, ſi modo ex ſingulis urbibus quini, & ex ſingulis pagis ſinguli, aut bini milites

lites scribantur. Speciminis loco hæc esse possunt. In decem Circulis certi autores enumerant Urbes, oppida atque arces MDCCCCCLVII, excepto Regno Bohemiæ, in quo juxta Hagecium Ferdinandi I. ætate fuerunt Urbes CII. oppida CCCVIII. arces spectatiores CCLVIII. monasteria CLXXI. pagorum millia triginta CCCLXIII. In Silesia numerant Urbes 411. oppida 863. pagorum 51112. In Moravia Urbes 100. oppida minora 410 pagorum 30360: Abbatiarum & Cœnobiorum quondam, antequam à Protestantibus tanta ipsorum multitudo destrueretur, numerant 11024. Sic Ferdinandi II. zelo ad Ecclesiam Catholicam revocata scribunt centies centena millia hominum, nî Sacerdotum adulatio numerum in majus auxit. Ipsa natio ab omni memoria bello in-

ſignis, & in militiam avida, per totam fere Europam venalem ſanguinem circumferens. Cui ut nimius fervor abeſt, ita plurimum conſtantiæ ſuppetit, animique egregiæ diſciplinæ capaces. Nec minus eadem ad omne genus artium manuariarum ſolertiſſima. Et quod plurimum ad firmitatem civitatum facit, ad res novas hautquidquam proclivis, & imperii non nimis rigidi bene patiens.

II. Inter Res primum obtinet locum ipſa Regio. Cujus quanta ſit amplitudo, facile intelliget, qui ex Caſſubia Mumpelgardam, aut ex Holſatia extrema in fines Carniolæ, aut Leodio in ultimas oras Sileſiæ iter fecerit. In tam vaſta Regione, ſi Alpium juga excipias, pauca ſunt loca, quæ nihil producant ad vitæ humanæ cultum facientia; is porro rerum ad vitam neceſſariarum proventus, ut eadem

em extraneorum rebus haut-
uidquam indigeat, nisi ad lu-
um & superfluas voluptates.
uri quidem parum mineræ aut
umina quædam præbent; &
uas Germania gignit gemmas,
quioris pretii habentur. Cæte-
um magna copia compluribus
locis effoditur argentum, cu-
rum, stannum, plumbum, fer-
um, argentum vivum, aliaque
ineralia vilioris pretii. Salis,
uantum sufficit, fontes suppedi-
nt; etsi loca, quibus mare aut
umina navigabilia favent, im-
ortato ex Gallia, Lusitania aut
atavia jam frequenter utantur.
rumenti, & fructuum varii gene-
s, lignorum, eorum quæ ad rem
estiariam faciunt, affatim, ut &
quorum, armentorum, peco-
um, & ferarum. Nec, qui ebrie-
ti generandæ inserviunt, liquo-
es Germania desiderat. Sic ut

in universum Germania opulenta possit æstimari Regio. Nam præterquam quod materiam nummorum ipsa generat, omnia fere producit, quæ ad necessitatem aut delicias vitæ humanæ faciunt, ut non incolis solum sufficiant, sed & exteris communicari possint. Et quibus aliunde importatis utitur, vel eorum, quæ exportantur, copiam non excedunt, vel talia sunt, ut facile iis carere possent Germani, si luxuriam compescere, aut socordiam ineptiamque nossent exuere. Quam facile enim erat contentis vino & cerevisia sua, aut, si hæc ad ebrietatem nondum sufficiebant, adjunctis vini adusti tartareis ardoribus, ignorare Hispanica aut Gallica vina? Quam facile item, vestiri pannis ex propria lana confectis, suosque relinquere Hispanis, Anglis & Batavis? Aut si horum elegan-

tia

tia arridebat, debuerant artem illam melius excoluiſſe indigenæ opifices. Neque vero ſerico noſtro carere Germanis grave erat. Aut ſi omnino nitidius veſtiri ſedebat, ſaltem tractus ad Rhenum uberrime morum ferebat, ſi à ſocordia ſua iſti populi poſſent impetrare, ut præter vineas aliquid magnopere colendum ſibi ſumerent. Suppetente bombycibus pabulo, licebat à noſtratibus modum tractandi ſerici addiſcere. Porro uti illud ſimplicitati gentis fortaſſe ignoſcendum, quod imitando Gallicas veſtium formas politiorem ſeſe reddi credit; ita craſſiſſima eſt ſtultitia, etiam à Gallis telas levidenſes ſæpe aut abſurdas petere. Nam nauci etiam rebus Gallici nominis admiratio apud iſtos pretium addit. Quod autem Galli artifices tam ſæpe pannorum & telarum genera va-

rient, non tam levitas eſt, quam aſtutiſſima ſolertia. Hoc modo enim prohibent,ne Germani artifices apud ſe quoque iſta opera imitentur. Quanquam pleriſque horum ea eſt ſtoliditas, ut ſibi tantum non nefas eſſe putent, à modo operum ſemel recepto diſcedere; nec ſibi politius quid putent faciendum, quia majoribus ſuis id fuit ignoratum. Denique aromatibus, ſaccharo, aliiſque ex utraque India petitis longe parcius uti poſſet Germania, ſi luxuriæ frena ponere noſſet.

III. Sed nec Germania deficitur mediis, quibus aliorum opes ad ſeſe queat trahere opera commerciorum. Ad ea, præter ſolertiam indigenarum, requiritur & ſitus opportunus ad exteros commeandi, eoſque recipiendi, & ut ſuperſit indigenarum uſibus,quod ad exteros poſſit exportari. Situs

ercendis commerciis valde op-
ortunus eſt iis urbibus, quæ mari
ceano aut Baltico alluuntur;
ediocris, quas navigabilia flu-
ina perſtringunt, propter vecti-
lium importunitatem. Terre-
i merces via tranſvehere, parum
croſum. Quæ ex Germania ex-
rtantur, hæc fere ſunt. Ferrum
varia ex eo confecta inſtrumen-
plumbum, argentum vivum,
ıum, cerevifia, vinum aduſtum,
imentum, lana, panni lanei filo
aſſiore, variæ telæ laneæ atque
eæ; equi, oves, & ſi quæ ſunt
a. Non tamen diffiteor, in qui-
ſdam Regionibus Europæ ma-
em, quam in Germania, pecu-
æ copiam apparere. Cujus rei
on una videtur cauſa. Quid enim
irum eſt, exhauſtam ex parte eſſe
egionem, in qua triginta per an-
os Mars eſt graſſatus; quæque
on inteſtino tantum militi, ſed

etiam exteris in prædam patuit. Deinde ſunt Regiones Europæ, quæ ad commercia cum exteris exercenda longe commodiorem obtinent ſitum, quam Germania. Nam maris opportunitate paucæ duntaxat urbes Germaniæ gaudent; cum contra vehementer faveat mare Angliæ, Italiæ, Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Galliæ, Belgio. Dantur præterea Regiones, quæ alias ſibi terras habent ſubjectas, quæque adeo omnes earundem opes velut in anguſtum conſtipatas uno obtutu repræſentant, uti eſt Hiſpania, Luſitania, Anglia, Belgium. Germania extra ſe nihil poſſidet. Solet quoque exterorum oculos perſtringere ſplendor & amplitudo primariarum urbium in quibuſdam Regnis, intra quas maxima vis opum confluxit. Sic multi imperiti ex Lutetia de tota Gallia, aut ex Londino ſolo &

llyſſipone de Anglia & Luſitania
ıdicant. Germaniæ autem opes
ı tam vaſta Regione diſperſæ te-
uiores eaſdem apparere faciunt.
lec modica pecuniæ vis ad exte-
os transfertur per ſtultitiam Ger-
ıanorum, dum ab iſtis merces
etunt, quas vel apud ſe produce-
:,aut quibus omnino caruiſſe in
roclivi erat. Neſcio, an & hoc
ddi debeat, per diſcurſationes ju-
entutis Germanicæ ad exteros
on parum argenti extra natale
olum trahi. Nam etſi craſſitiem
enii Teutonici converſatione
xterorum temperari fors non in-
tile fuerit; tamen merito ludi-
rium, an miſerationem, meren-
ur, qui ex Italia noſtra nil niſi de-
icias quaſdam vitiorum Tranſal-
inis inuſitatorum, & formulas
laſphemandi rariores domum
eportant. Neque vero Gallia ple-
oſque peregrinatores aliis inſtru-
ctos

ctos artibus dimittit, quam ut sordidius tuburcinari deinceps norint, gradusque Venereæ scabiei ex propriis utplurimum experimentis recensere. Nonnullis tamen lucro habetur, Italiam & Galliam vidisse, quos in patria tot per ambages ad inania titulorum scholasticorum tædet adspirare. Nam apud nos minori cum pudore & sumtu domum licet reportare titulum Doctoratus & inscitiam. Etsi apud istos quoque sat rudi ex ligno tales Mercurii effigiantur.

IV. Enimvero cum nemo robustus aut debilis possit pronunciari, nisi cum aliiis comparetur, dispiciendum porro est, quomodo vires Germaniæ ad vicinos sese habeant. Contingit igitur Germania unâ ex parte Imperium Turcicum in Stiria, & quæ tanquam istius propugnacula possunt haberi,

beri, in Hungaria & Croatia;
ias salvas manere, istius maxime
terest. Ubi manifestum est, ut-
Turcæ ex latissimis suis ditio-
bus longe gravius auri pondus
deat; ac fortasse ampliore homi-
im turba campos possit inunda-
; eundem tamen Germaniæ pa-
m videri metuendum. Nam
ingit iste Germaniam extrema
ntaxat & modica ora sui Impe-
qua illud velut in cuneum te-
atur, & quidem procul à sede
gni primaria. Sic, ut non sine
xima molestia Turcis bella
ngarica gerantur. Præterquam
im quod Turcicus miles, si
ætorianum Turcæ militem ex-
ias, Germanis bene exercitatis
utquidquam par sit, magno
olimine ex Asia copiæ sunt
nsferendæ; cœlo asperiori pa-
n assuetæ, & hyemis impatien-
. Et postquam omnes vires in
extre-

extremam Imperii oram ſunt col-
lectæ, oppoſitæ partes in Perſidem
vergentes intumeſcere ſolent.
Cumque vicinæ Regiones, Servia,
Bulgaria, & ipſa Hungaria Turci-
ca non ſufficiant alendæ diu tan-
tæ multitudini, terreſtri itinere
difficili & longinquo commea-
tus eſt ſubvehendus; poſtquam
magno Germaniæ bono verſus
Orientem Danubius evolvitur.
Et vix unquam ultra quartam ſua-
rum virium partem adverſus Tur-
cam vertit Germania, eamq; ple-
rumque inter Ducum ignaviam
aut diſcordiam, pecuniæque &
diſciplinæ defectum deſtitutam.
Et tamen plura Germanorum de
Turcis, quam horum de illis, tro-
pæa extant. In vulgus autem Tur-
carum nomen factum eſt formi-
dabile, tum propter truculentos
ipſorum mores; tum per aſtu-
tiam Auſtriacorum, iſto terricula-
mento

ento crumenas exenterantium;
cedentibus Sacerdotum clamo-
ɔus, & vaticinandi prurigine.
am & horum intereſt, plebis
imos pavoribus agitari.

V. Italia & viris & opibus Ger-
aniâ longe inferior, ac in plures
rticulas diſcerpta ad vim aliis fa-
endam fere eſt inhabilis. Quin
is habemus, quod Germani Im-
ratores antiquum in Italiam jus
on eant renovatum; præſertim
m per impietatem ſeculi reve-
ntia fulminis Pontificii, quod
pe iſtos in terrorem quondam
derat, nunc penitus videatur
olevisse. Helvetio vicino ni-
l commodius, cui ſua duntaxat
eri, alieni nihil affectare; & pro-
eſſe potius quam nocere lex eſt.
ec Polonia ulla in parte Germa-
æ ſeſe audet comparare. Et cum
tiones Reipubl. Polonicæ poſtu-
nt, ſua potius ſervare, quam alie-
na

na concupiſcere, quam modeſtiam Germanos quoque ſuæ Reip. conditio docet, vix adparet occaſio, quæ duas illas nationes bello poſſit committere; niſi forte aliquis Germaniæ Principum Pólonorum ſeſe inteſtinis diſcordiis miſcuerit. Danis hactenus ne ad Hamburgum quidem ſubjugandam vires fuere; nedum ut contra univerſam Germaniam ſperare quidquam poſſint, ad omnes vicinorum Suedorum motus trepidi. Anglia quouſque inſultet Oceano ſuo, Germanis parum curæ eſt. Et uti illa continentem tentare fruſtra præſumſerit: ita his nullæ vires maritimæ, quæ cum Anglicis comparatæ momentum poſſint habere. Belgis fœderatis nec voluntas eſt nec facultas, in Germaniam aliquid moliendi. Nam nec ipſi ad militiam terreſtrem fere idonei, aquatiles animantes;

antes; & utut pecunia supersit,
utquidquam libertati ipsorum
pedit, numerosum terra alere
ercitum. Igitur satis habent,
Germani per vim non eant re-
titum urbes, quas ipsi præsidiis
sedere, muniendis contra Hi-
anos suis finibus. Hispanici
rtes Imperii, quæ Germaniam
ntingunt, cum hac nulla parte
mparari possunt. Ipsa porro
ispania longe remota & viris
hausta, nec Lusitaniæ, tantillo
gno, subjugandæ sufficiens.
uin Carolus V. tunc florenti
iam maxime Hispaniæ impe-
ns, & ditionibus Austriacis at-
ie autoritate Cæsarea subnixus,
equidquam opprimere reli-
iam Germaniam tentavit. Sue-
a, utut ei annumeres provincias
ermanicas nuper partas, reliqua
ermania & numero virorum &
ibus multis partibus est infe-
R rior.

rior. Nam quod ſimplices aliqui de viris dubitavere, moti partim obſoleto vocabulo vaginæ gentium, partim progreſſibus Suedorum nupero in bello; id quale ſit, cordatioribus ſatis conſtat. Scilicet ſpatio XVIII. annorum, ex ipſa Suedia non ſupra ſeptuaginta militum millia ſunt emiſſa, quorum multi in patriam iterum reverterunt: cum tamen, durante iſto bello, vix unquam infra centum millia Germanorum, ſæpe ſupra, in armis fuerint. Cauſa vero tantorum progreſſuum erat Germanorum diſcordia & occaſionis opportunitas, & quod Proteſtantes ab Auſtriacis preſſi velut cœlitus demiſſum præſidium Regem Guſtavum ſuſciperent. Circa florentiſſimũ hodie Galliæ Regnum probabilius dubitari poteſt. Sed tamen, ſi utriuſq; vires in ſe ſpectentur citra commoda aut morbos,

quo-

uorum illa Galliæ ex regulari ſua
Ionarchia, hi Germaniæ ex diſſo-
ıta Reipubl. forma ſurgunt; pro
ermania fuerit pronunciandum.
Iam & longe amplior eſt Germa-
ia, quam Gallia; & utut fertili-
ıs utriuſque par ſit, ſubterraneæ
amen Germaniæ opes longe ſu-
ra ſunt. Nec Gallia virorum nu-
ıero excellit; & Germanum mi-
tem Gallo non concedere, mul-
s ſpeciminibus fuit oſtenſum.
Circa vim pecuniæ non ita liqui-
o pronunciari poteſt. Nam ſane
uantum auri paucis annis mo-
ernus Rex congeſſerit, præcipue
um veteres illas ſpongias expri-
nit; & quid in annuis reditibus
abeat, non ſine admiratione per-
epimus. Conſiderari tamen ſi-
nul debet, plebem in Gallia lon-
ge aſperius tributis & vectigalibus
xhauriri, quã in Germania; & ibi
omnes opes Regni in unum vel-

ut alveum confluere, qui tamen non parum attenuandus fuerit, si extranei merces Gallicas, quibus facile carere possunt, petere desierint; Germaniæ autem reditus, inter tot Principes divisi, quanti sint, ita liquido apparere non possunt.

VI. Sed utut singula regna præponderet Germania, quid tamen fiet, si multa junctis viribus eandem invaserint? Heic initio observandum est, quorundam rationes non ferre, ut simul in Germaniam conspirent. Quorundam etiam vires tantas non esse, ut ad Germaniam aliquid momenti habeant. Deinde non concessuros cæteros, ut unus aut alter, oppressa Germania, tanta opum accessione gaudeat, quibus suffulto facile sit, toti Europæ leges præscribere. Adeoque nunquam defuturos, qui ad Germaniam servandam sint connisuri. Tres igitur

tur ſunt, qui velut Principes aut capita fœderum ſeſe videntur ferre poſſe ad invadendam Germaniam; Turca, Domus Auſtriaca, & Gallus. Cum Turca, non eſt probabile, ullum Chriſtianorum Principum in Germaniam aperte conſpiraturum, ne ipſum Gallum quidem. Nam fœdera, quæ ſuperiori ſeculo Gallo cum Turcis intercedebant, hoc ſpectabant, ut vires Caroli per hos diſtinerentur, quæ tunc Gallis erant prægraves. Sed tale fœdus, in quo de Germania junctim invadenda & ſubigenda conveniatur, non erit metuendum; cum & impium & ſtolidum ſit futurum, barbari iſtius incrementis tantopere velificari, qui pari odio in omne Chriſtianum nomen fertur. Quin, uti Galliæ magis expedit, Germaniam in præſenti ſtatu relinqui, quam inſignem ejuſdem partem

in Turcarum manus cadere; ita & ipsis Turcis optabilius est, Germaniæ statum informem & ad alios invadendos inhabilem relinqui, quam cum Gallia conjunctam ad leges Monarchiæ reformari. Nam si duo ista Imperia in unam massam bona fide coaluissent, haberet Turca, quare Constantinopoli suæ metueret. Domus Austriaca ut reliquam Germaniam Regio complectatur imperio, nulli vicinorum optandum fuerit; nec puto ullum fore tam dementem, ut conatibus istis subsidii quid velit afferre. Imo, uti Hispaniæ quidem vires pro Austriacis sunt; ita aperte hisce se opponent Galli, Suedi & Belgæ foederati, eo promtius, quod istis nunquam sine præmio fuit, Germanorum libertati suppetias tulisse. Quin nec Pontifex nimium videtur Austriacis heic fauturus.

Nam

ſam utut, tot myriades ovicula-
rum errantium ad Eccleſiam revo-
caſſe, ſummo Paſtori glorioſum
foret; ita quantovis animarum
detrimento redimendum videtur,
ne Germanus aut Hiſpanus nimia
subnixus potentia in res Italiæ ſibi
arbitrium ſumat. Quod ſi deni-
que Gallo Germaniam invadere
in mentem venerit, apertos iti-
dem adverſarios experietur, Hiſpa-
nos, Anglos, Italos, Belgaſque fœ-
deratos; quorum hi neſcio quam
ſuperſtitioſe memores videntur
antiqui dicterii: Francum ami-
cum habueris, vicinum non ha-
bueris. Dani fortaſſe non adeo
ſint formidaturi clientelam Galli-
cam ſubire, dummodo per iſtam
perpetuus metus ab inviſiſſimis ſi-
bi Suedis diſpelli poſſet. In Suedo-
rum ſocietate plurimum videtur
momenti poſitum, cumprimis
ſi bellicoſus ipſis Rex contigerit.

Dudum tamen prudentioribus animadversum, Gallos quidem velle uti Suedorum opera non gratuita; verum ita, ut, quod inde partum fuit, solius Galliæ incrementis accedat. Id vero nequidquam Gallis ad palatum, quod Suedi Gallico auro propriam potentiam eousq; eant promotum, ut facile deinceps Gallorum amicitiam possint negligere. Ex adverso Suedi stultum putant, pro Gallorum magis utilitate, quam propria, contendere. Neque sunt tam hebetes, quin perspiciant, ubi Gallus rerum in Germania fuerit potitus, ipsum non minus Suedis, quam aliis vicinis, leges dictaturum. Et inde etiam aliquandiu inter populos istos amicitia tepidius culta; Galloque compendiosior via fuit visa, nonnullos Germaniæ Principes, inprimis Rheno vicinos, fœdere, & uti fama

fert,

fert, annuis ſtipendiis ſibi illigare, in univerſum ſeſe ſolicitum pro Germania oſtentare, controverſiis Principum componendis ſe dare, in pecunia & milite petentibus ſubmittendo alacrem ſe exhibere, id denique agere, ut, quibus auxilio aliquo opus eſt, intelligant, certius ſibi præſidium in amicitia Gallica, quam in Cæſare legibuſque Imperii, poſitum. Hoc modo planiſſimum ſterni aditum ſubruendæ Germanicæ libertati, ſtupidus ſit, qui non animadvertat; præſertim ſi ſtirpem maſculam Auſtriacam deficere contigerit.

VII. Enimvero iſthæc Germanici Imperii moles, quæ in juſti Regni formam redacta toti Europæ futura erat formidabilis, per inteſtinos morbos & convulſiones ita debilitatur, ut ægre ſibi ipſi defendendæ ſufficiat. Cauſa pri-

maria mali eſt ex inconcinna maleque digeſtâ Reipubl. compage. Quantumvis magna hominum multitudo uno homine robuſtior non eſt, quamdiu quilibet ſibi ſoli tendit. Omne ex conjunctione robur eſt. Et quatenus plures in unum corpus naturale non poſſunt coaleſcere, multorum vires uniuntur, dum uno conſilio velut una anima reguntur. Iſta unio quo arctior & concinnior, eo validior exiſtit ſocietas; laxitatem pravamque membrorum combinationem neceſſario debilitas, morbique comitantur. Perfectiſſima unio, & ad diuturnitatem cumprimis apta, in Regno rite compoſito cernitur. Nam Ariſtocratiæ, præterquam quod vix commode poſſint ſubſiſtere, niſi ubi Reipubl. alicujus vires præcipuæ in unam urbem colliguntur, Monarchiis ſua natura fragiliores

liores ſunt. Sereniſſimæ enim Reipubl. Venetæ inter miracula duntaxat eſt locus. Ex pluribus civitatibus per fœdus coagmentata ſyſtemata longe laxius cohærent, & facilius turbari aut diſſolvi poſſunt. Ut tamen qualiſcunque firmitas iſtis ſyſtematibus conſtet, neceſſarium cumprimis eſt, ut ſociæ civitates eandem habeant Reipubl. formam, nec viribus inter ſe multum ſint diſpares, utque ex iſta conjunctione in ſingulas par utilitas redundet. Deinde ut maturo conſilio, legibus prius rite conceptis, in ſocietatem coiverint. Nam qui temere & velut impetu quodam in ſocietatem ruunt, futuro ſtatu prius non curate penſiculato & digeſto, non magis concinnum aliquod corpus deinceps formare poſſunt, quam elegantem formabit veſtem ſartor, qui pannum prius in fruſta

frusta secuerit, quam constiterit, muliebris an virilis sit vestis facienda. Est & illud dudum observatum, vix unquam Monarchias cum Civitatibus liberis in fœdera, etiam temporaria, bona fide coalescere, nedum ut perpetuo jungi sint idoneæ; Principibus plebejam libertatem aversantibus, plebe Principum fastum horrente. Illa porro est humani perversitas ingenii, ut vix æquo animo pari secum jure degentem adspicere possit, quem viribus inferiorem videt. Et communia onera ferre detrectat, qui nullam aut exiguam partem communium commodorum sibi relinqui animadvertit.

IIX. Cæterum Germania eo est habenda ægrior, quod in eadem junctim reperiantur morbi, tam qui ex regno male formato, quam qui ex systemate sociarum civitatum indigesto redundant. Imo

inter

inter præcipuos hicce morbus eſt; quod ad neutram harum ſpecierum Reſp. Germanica exacte quadret. Exterior facies & inania ſimulacra Regnum aliquod præ ſe ferunt; antiquiſſimis quoque temporibus Rex erat revera id, quod audiebat. Poſt hujus autoritas deminuta, & gliſcentibus Ordinum opibus & libertate, vix umbra quædam Regii imperii remanſit; qualis fere cernitur in iis, qui corpori alicui ſociorum velut duces præſunt. Inde perniciofiſſima convulſio corpus Imperii diſtrahit, in diverſa tendentibus Imperatore & Ordinibus; dum ille ad Regiam poteſtatem velut poſtliminio quibuſvis artibus graſſatur; hi vero partas ſemel opes obnixe defendere ſatagunt. Ex quo non poſſunt non perpetuæ ſuſpiciones, diffidentia, occultæque machinationes oriri; præpediendis

dis alterius incrementis, aut infringendæ cæterorum potentiæ. Quod & ipſum efficit, ut tam robuſtum cætera corpus, ad exteros invadendos aliquidq; adquirendum velut enerve deprehendatur; cum nova incrementa Cæſari nolint accedere Ordines, neque tamen eadem inter omnes æqualiter poſſint diſtribui. Quam monſtroſum igitur vel hoc ſolum, quod caput adverſus membra velut in partes deſcenderit. Inter ipſos porro Ordines variæ diſtractiones diverſis ex cauſis proveniunt; quæ efficiunt, ut ne concinnum quidem ſociorum ſyſtema Germania præ ſe ferat. Ipſi Ordines diſpari Reipubl. forma utentes male inter ſe compoſiti; dum intermixtæ paſſim Principibus degunt liberæ civitates. Urbes, cum plerumque commerciis floreant, opulentia ſua Principum invi-

invidiam accendunt, præsertim cum ejusdem pars ex ditionibus horum eo confluxerit. Neque negari potest, quasdam urbes ad lienis instar intumuisse, vicinorum Principum terris ad maciem redactis. Est quoque proprium Nobilitati, plebejos contemnere, qui tamen sæpe suis sibi nummis non minus placent, quam isti suis imaginibus aut exhaustis ditionibus. Denique nonnulli istas urbes velut dominatum sibi exprobrantes adspiciunt, subjectorumque conditionem comparatione vicinæ libertatis impatientius ferri deprehendunt. Hinc invidia, contemtus, insultationes, suspiciones, insidiæ. Quæ omnia tamen acrius & manifestius existunt inter Episcopos, illasque urbes, in quibus isti cathedrales suas Ecclesias habent. Quanquam & in ipsis Comitiis Principes universi

versi non leve fastidium adversus Collegium Urbium ostentent, Imperatore contra Urbes fovente, quippe apud quas majoris fere suam autoritatem fieri, quam alios apud Ordines, sentit. Sed nec usquequaque propitiis sese oculis invicem adspiciunt Principes Seculares & Ecclesiastici. His in eadem classe præ istis priorem locum assignat sanctimonia muneris, & quia sine dubio per calvitium largius sese Numen infundit, quam per intonsos vertices. Unde & eorundem maxima quondam in Republ. seculis barbaris autoritas. Secularibus autem nescio quam molestum videtur, istos ex inferiori utplurimum Nobilitate tam repente in pari aut eminentiori fastigio collocatos, & Dei gratiam præscribentes, adspicere: Præsertim cum illam dignitatem ad posteros suos continuare

tinuare non liceat, & familia ipsorum intra priorem conditionem subsistat; nisi quod multi Episcopi, sanctissimi Patris nostri exemplo, suis agnatis per beneficia Ecclesiastica & donationes sat laute soleant prospicere. Contra habent Ecclesiastici quare merito Secularibus irascantur, quippe per quos multi eorum abdomina cœperunt gerere multo pressiora; qua de re infra plura. Illud quoque non parum ad distractionem Ordinum facit, quod inter multos magna sit opum inæqualitas. Hinc enim, vitio humani ingenii, potentioribus oritur contemtus adversus imbecilliores, & libido eosdem opprimendi; his contra in suspiciones & querelas pronis, ac libertatis æqualitatem quandoque importunius crepantibus. Sed & eminentia Electorum præ reliquis Principibus non levis

S dissidii

diſſidii cauſa, his tantum ſplendorem ægre ferentibus, ac nonnulla præter jus uſurpari jactantibus; illis pro jure atque autoritate ſua ſtrenue nitentibus.

IX. Nondum morborum ſat erat, ni efficaciſſimum alias animorum velut coagulum Religio Germaniam in partes diſtractam aſperrime collideret. Neque ſola odiorum cauſa ex opinionum diverſitate, & quod Sacerdotibus ſolenne ſit, diverſa ſentientibus cœlo interdicere; ſed quod per Proteſtantes Catholici Sacerdotes magna opum ſuarum parte ſint exturbati, quarum deſiderium ad eaſdem recuperandas noctes dieſque ipſis ſtimulos ſubdit. Cum iſti, ſemel invaſa dimittere, ignavum judicent. Imo ſunt, qui in univerſum nimias Sacerdotum opes Reipubl. prægraves judicent; Præſertim cum Sacerdotes & Monachi

nachi ab alio dependeant capite, extra Rempubl. Germanicam constituto, cui nunquam in Germanos sincerus amor; & cui Seculares omnes perire votum sit, modo asseclæ sui rebus gaudeant quam florentissimis. Hoc enim modo peculiarem velut statum in media Republ. fundari, adeoque bicipitem fieri Rempubl. in propatulo est. Id quod plurimi, queis major patriæ quam Ecclesiæ Romanæ amor, pessimo publico contingere judicant. Nec minus illud perniciosum, quod Ordinum Germaniæ quidam non inter se modo, sed & cum exteris peculiaria inire fœdera gaudent, eo securius, quod Pace Osnabrugensi id expresse permissum. Quæ res non solum Principes Germaniæ in factiones distrahit, sed etiam exteris fœderi innexis facultatem præbet Germaniam pro lubi-

tu ſuo temperandi, & demum occaſione data ſociorum ope contra univerſos invaleſcendi; præſertim cum talia fœdera cum exteris non modo contra alios exteros, (id quod aliquo modo ferri poſſet,) ſed etiam contra ejuſdem Imperii membra quærantur. Sed & Aſtrææ veſtigia per Germaniam fere evanuerunt. Ubi enim Ordinibus inter ſe aliquid litium oritur, (id quod in tanto ipſorum numero, & interſcindentibus ſe mutuo territoriis, frequenter contingit,) ſi Camera aditur, poſt ſeculum demum controverſiæ finis eſt expectandus. Apud Judicium Aulicum gratiæ & corruptionibus aditum non ſatis anxie interclusum metuitur. Nec deſunt, qui ſuſpicentur, Tribunal illud nimium meminiſſe loci, in quo ſedem fixit. Inde per Germaniam jus fere in armis, & qui viribus
polleт,

pollet, causa quoque prævalet, sibique ipsi facere executionem non veretur. Denique quam elumbem hoc arguit societatem, quod neque commune ærarium, neque communis miles Germaniæ est, repellendis quorumvis exterorum insultibus, aut comparanda una vel altera provincia, ex cujus reditibus communes Reipubl. sumtus tolerarentur. Et quanto satius fuerat, Germaniam in proprios usus consumere illos homines pacis impatientes, qui per omnem fere Europam venalem sanguinem circumferunt.

X. Intercedunt quoque singulis Ordinibus non paucæ invicem æmulationes & controversiæ, quæ & ipsæ totius corporis vires non parum convellunt. Nobis præcipuas tantum attigisse heic sufficiat. Est adversus domum Austriacam omnium Principum,

invidia, aut ſuſpicio propter diuturnam Cæſarei faſtigii poſſeſſionem & nimiam potentiam. Inter domum Palatinam & Bavaricam, præter antiquum odium, controverſia ſuper Vicariatu Imperii agitatur, neſcio quomodo finienda, cum illa jure, hæc potentia nitatur. In domo Saxonica linea Erneſtina invidet Albertinæ, ob translatum ab hac in illam Electoratum. Elector Brandeburgicus nunquam bona fide digerere poteſt interceptam per Suedos Pomeraniæ partem præcipuam. Electori Palatino dudum ſuccenſuerunt vicini quidam propter jus unum aut alterum, quod ipſe in eorum ditionibus habet, quamobrem nuper ab iſtis ad arma provolatum. Vix quoque penitus evanuiſſe putem memoriam controverſiarum, quæ circa ditionem Marpurgenſem familiam Haſſicam

cam

cam quondam commiſere. Nec fida ſatis pax inter Electorem Brandeburgicum & Palatinum Neoburgicum, propter hereditatem Juliacenſem. Minoris momenti lites quis enumeraverit? Quin & inanes ſuper præcedentia controverſiæ nonnullorum Principum animos odiis diſtinent. Tanta morborum colluvies efficit, ut inter minores nævos referendus ſit tædioſiſſimus proceſſus in cauſis potiſſimum civilibus, per quem etiam liquidiſſimum jus in plura luſtra eludi poteſt. Nec minus monetæ varietas per Germaniam commerciis privatorumque patrimoniis multum incommodi affert; etſi ipſorum nummorum commendari mereatur modeſtia, quod tenuitatis ſuæ verecundiam ipſo colore non obſcure præ ſe ferant. Quod enim aliqui Principes luxuriæ

duntaxat venationique sint dediti, nulla aut exigua publicæ privatæque rei habita cura, id hominum vitium est, non Reipubl. nec ab isthoc malo aliæ civitates immunes conspiciuntur.

CAPUT IIX.

De Ratione Status Imperii Germanici.

I. Propositum Autoris.
II. Recensentur sex leges seu Rationes Status, quas in Statu Germaniæ observandas censet Hippolithus à Lapide.
III. Remedia sex, qualia idem curandis Germaniæ morbis præscribit, expenduntur.
IV. Autoris sententia circa media, quibus Germania sanari possit aut conservari.
V. Religionis diversitas, quare magis Germaniæ nocuerit, quam provinciis aliis.
VI. Ex conditione rerum humanarum repetitur altius.
VII. Specialius indagatur, qualis sit velut genius triplicis Religionis, in Germania receptæ, & quomodo dogmata Theologica ad rationes politicas quadrent; primo Lutheranorum: deinde Calvinianorum.
IIX. Ab his discrepat indoles Religionis Catho-

Catholica, & quomodo.

IX. De abusibus circa Monasteria, bona Ecclesiastica, Canonicatus occurrentibus differitur.

X. Quomodo Protestantes in suis terris emendaverint, & cur apud Catholicos Principes idem factum non sit. Cum conclusione operis.

QUid morborum in visceribus Germaniæ lateat, clare credo apparuit. De remediis non paulo operosior disquisitio, & quæ à persona extranei & peregrinatoris aliena videri possit, ni ea gentis Teutonicæ humanitas foret, ut extranea potius quam sua gauderet admirari. Et facilem, spero, dabunt cordati veniam innoxiæ libertati hominis à studio partium remoti, cui post patriæ incolumitatem nihil magis in votis, quam ut florentissimo statu gaudeat integerrima nationum. Antequam autem nostram mentem explicem, operæ pretium puto fuerit, paucis discussisse medicamen-

 ta,

ta, quæ ſupra citatus *Hippolithus à Lapide* ægrotanti Germaniæ propinat. Iſta enim etſi non pauci fuerint admirati; tamen ſemper nobis neſcio quam male temperata viſa fuerunt.

II. Primo igitur iſte promulgat ſex leges, quas ipſi Rationes Status vocari placuit, quæ obſervandæ ſint in tali Reipubl. forma, qualem ipſe Germaniæ affingit; in Ariſtocratia nimirum, ubi ſumma rerum eſt penes Optimates, ſimulacra poteſtatis Regiæ in Principe. Dictitat ergo I. ſtudendum eſſe concordiæ, & à factionibus abſtinendum. II. Ne diutius Imperatoria dignitas in eadem familia continuetur, ne ſcilicet per diuturnam ſimulacrorum uſurpationem ſolidum dominatum invadendi libido ſubeat. III. Licet in unum conferatur Principatus, cum poteſtate dirigendi & moderandi

derandi functionem singulorum ad commune bonum & Reipubl. unionem; Proceribus tamen clavum Reipubl. semper in manu retinendum, ac potestatem de summa rerum decernendi in Comitiis exercendam; quæ hanc ob causam frequenter habenda, saltem Senatum aliquem perpetuum constituendum, qualis superioris seculi initio erat Regimentum. IV. Ut simulacra duntaxat Majestatis Principi relinquantur; ipsa vero jura & potestas Reipubl. reservetur. V. Ne Ordinum Imperii vita, fortuna ac fama solius Imperatoris arbitrio subjaceant. VI. Ne militia & loca munita ejusdem solius potestati committantur. Multus deinde in eo est, ut ostendat, variis modis contra istas leges tam à Cæsare, quam à nonnullis Ordinum fuisse peccatum, non sine acerrima insectatione

tione domus Austriacæ & quorundam Electorum. Enimvero utut istæ leges omnino spernendæ non sint; cum tamen, Aristocratiam non esse Germaniam supra sit ostensum, solis hisce legibus salutem Germaniæ contineri frustra creditur.

III. Inde sex remedia idem præscribit curandis Germaniæ morbis. Primo loco commendat studium concordiæ, & generalem amnestiam, ac abolitionem omnium gravaminum, queis odia invicem aluntur: ac ne ob Religionis diversitatem in partes discedatur, eamque ob causam publica salus negligatur. Hoc remedium declamationi Scholasticæ copiosum potest præbere argumentum; in usum autem Reip. Germanicæ tunc demum adplicari poterit, quando omnes Germaniæ Proceres sapere incipient,

&

& animi motus ad leges Philoſophicas exacte attemperare. Deinde jubet extirpari domum Auſtriacam, & bona ejus in fiſcum redigi. Hoc vero eſt, carnificem, non medicum, agere. Quaſi vero excidium ſtatim mereatur, cui opes mediocritatem excedentes contigere. Sed pareamus tam duro decreto: Quis vero ſecurim admovebit extirpandæ potentiæ, tanta terrarum ſpatia complexæ, & quam uni aut duobus non accreſcere totius Europæ intereſt? Germaniæ procerum pars in eam domum affectu prona; multi extra odium; cæteri tantæ moli ſubvertendæ hautquidquam pares. Adſciſcendi ergo ſocii, & quinam alii, quam Galli & Suedi? Nam hi, cum talia Hippolithus ſcriberet, omnibus modis hoc agebant; magno apud imperitos adplauſu jactantes, abs ſeſe libertatem Germaniæ

maniæ vindicari, per Austriacos oppressam. Ast incivile fuerat, tantum ab istis laborem gratis postulare. Nec adparebat quæstor, qui prædam tam religiose in fiscum redigeret. Quin potius augurantur homines non absurdi, siquidem conatibus hostium domus Austriacæ eventus respondeat, fore, ut Ordines Imperii antiquam illam ranarum querimoniam instaurent, quæ pro trabe ciconiam Regem erant sortitæ. Post sublatam domum Austriacam, capite tamen non vult destitutam esse Germaniam. Jubet igitur, alium eligi Imperatorem, cui ex locis suis communibus splendidum virtutum satellitium circumponit; sed ut inani tantum titulo fulgeat, & potestate regia destitutus, directoris & magistratus vice fungatur. Atqui talis præses aut director usum potest habere in ali-

qua

qua civitate Ariſtocratica, ubi proceres in una urbe domicilium obtinent. Quod ſi nihil præterea poteſtatis ipſi foret committendum, non video, quorſum omnino Imperatore Germania opus habitura ſit, ubi ad puram Ariſtocratiam ea fuerit redacta. Quantum tamen poteſtati ſui Cæſaris Hippolithus ſubtrahit, tantum reditibus ejuſdem videtur velle adjicere. Eſurire tantum Principem, turpe foret. Igitur in patrimonium Imperii deſtinantur ditiones Auſtriacorum; & ubi hæ forte non ſuffecerint, Electores jubentur reſtituere, quæ abs Carolo IV. ipſis donata aut confirmata. Atqui videtur humanæ indolem animæ ignorare, qui tantis opibus ſubnixum in tantillæ poteſtatis gyrum æquo animo redigi credit. Sed nec poſt exequias domus Auſtriacæ tam faci-
les

les erunt Electores, ut restituant, quæ per tria & amplius secula quiete possederunt. Præterquam enim, quod longe hebetiori sunt ingenio Principes, quam ut capere queant, quæ super restitutione bonorum minus recte partorum Confessionarii crepant; non deest Electoribus, quod cæteris Ordinibus reponant. Nam, credo, non paucis ad tenues satis casas foret redeundum, si de quibuslibet accessionibus tam superstitiosa ratio esset reddenda. [1] Ergo æquissimum fuerit, ut quilibet, quæ diu possedit, deinceps quoq; retineat. Quarto loco monet Hippolithus, confidentiam mutuam inter Ordines restituendam, diffidentiam eradicandam. Id quod futurum, si gravamina utrinq; amica compositione è medio removeantur, quorum pleraque ex dissidio Religionis ortum habent. Atqui cum eadem

eadem in primo remedio fuerint comprehenſa, quid opus erat, peculiarem inde pixidem implere? De conſtituendo Regimento, Comitiis ob gravia negotiorum convocandis; de tollendo Conſilio Aulico; de alendo item exercitu perpetuo & conſtituendo ærario militari, cui alendo adhibendæ ſint Annatæ, quid judicandum ſit, quæ paulo poſt ſubjiciemus, indicabunt.

IV. Supererat, ut & nos myrothecia noſtra explicaremus, num in iſtis deprehenderetur aliquid, quod febricitanti Germaniæ ad palatum foret. Verum merces ultroneas putere, certum eſt; ac ſine dubio cordatiores non ſuaſerint, aliorum ſeſe morbis ultro offerre; cum ſalutaria etiam ſuadentibus medicis ac mercede conductis iracundi ægroti conviciorum affatim ſoleant ingerere. Quin

& ludibrium nafutioribus debent, qui in privata vita conftituti ambitiofe leges præfcribere non dubitant iis, qui ad Reip. clavum fedent. Sed in proclivi eft civilis prudentiæ peritis, cognito Reip. morbo, remedia perfpicere. Ne tamen truncum fine videatur opufculum, paucula duntaxat fubjeciffe fuffecerit. Judicaverim ergo, fundamenti loco fupponendum, pravitatem ftatus Germaniæ ita velut induruiffe, ut fine everfione totius Reipubl. ad leges jufti Regni non poffit reformari. Cum autem ftatus ifte quam proxime accedat ad fyftema aliquod plurium Rerumpubl. fœderatarum, tutiffime eidem fervandæ adhiberi talia media, quæ à politicis ejufmodi fociis obfervanda præfcribuntur; quos ante omnia non tam alienis adquirendis, quam tuendis propriis, invigilare oportet.

tet. Circa internam heic concordiam retinendam maximus labor. Ad hanc ſumme neceſſarium eſt, ut cuique ſua jura maneant; ac nulli concedatur, ut imbecilliorem poſſit opprimere; utque adeo inter diſpares licet opes par ſit omnium libertas atque ſecuritas. Exoletæ prætenſiones æterno ſilentio damnentur, & uti quiſque poſſidet, ita deinceps retineat. Recentes lites arbitrio Ordinum, extra gratiam aut odium poſitorum, componantur. Horum ſententiâ qui ſtare detrectaverit, à cæteris fuerit coërcendus. Quod ſi ſyſtemati Ordinum Principem ſibi placeat adſciſcere, magna præcautione opus eſt, ne dominatum iſte poſſit affectare. Ei fini cumprimis inſervit, militem & loca munita ab ipſius arbitrio non dependere. Quin non legibus ſolummodo certis & accuratis eſt

circumſcribendus; ſed & perpetuum aliquod Conſilium eidem circumponendum, quod Ordines repræſentet; cui res quotidianæ totam Rempubl. concernentes exequendæ committantur, ſuper quibus prius ab univerſis Ordinibus fuit definitum. Ad idem referenda fuerint omnia, quæ exteris cum Republ. intercedunt, ubi prius examinentur, inde ad ſingulos Ordines referantur, ac demum generalis concluſio colligatur. Abs eodem denique arduis negotiis emergentibus conventus ſociorum extra ordinem indicendi, quod ut citra magnos ſumtus fieri, brevioríque via, res expediri queant, certa ratio fuerit præſcribenda. Enimvero ut tale Conſilium ſibi patiantur circumponi Auſtriaci, vix credibile videtur, potentia ipſorum ad civilem redigi modum adſpernante. Neque tamen

tamen res Germanicæ tulerint,ut, quamdiu ſtirps maſcula ejus domus ſupereſt, dignitas Cæſarea ad alium transferatur. Ergo exoranda erit ipſorum modeſtia, velint opibus partis contenti agere, dominatum in Ordines ne affectent. Ordinum autem erit, maſcule & conjunctis animis reſiſtere, ſi quæ in ipſorum præjudicium tentantur. Cumprimis cavendum, ne pauci quidam vel inter ſe, vel cum extraneis, fœdera ineant, contra quodcunque Germaniæ membrum valitura. Quod ſi illa adverſus alios tendant, proſpiciendum, ne iſta occaſione Germania bello involvatur. Inprimis autem providendum, ne exteri ſeſe negotiis Germaniæ immiſceant,neve ullam amplius particulam eidem decerpant. Quin & obſtandum, ne unam atque alteram vicinarum Regionum po-

tentior, & dilatandorum finium avidus hoſtis abſorbeat, ex quibus in ipſam Germaniam ſerpere contagio poſſet. Si tale quid tentari adparuerit, mature defenſio adornanda, quærendaque ſocietas eorum, quorum itidem intereſt, ne certa Regna in nimiam potentiam inſurgant. Cæterum quamdiu ſua tantum defendere ſatis habet Germania, militum alere perpetuum, præſertim numeroſum, non adeo neceſſarium fuerit; deſcriptio tamen mature facienda, quantum quiſque mittere debeat, ubi opus fuerit. Quis autem modus ſit, etiam pacis tempore ſumtibus valde modicis militem alendi, qui ſtatim, ubi res popoſcerit, in exercitum coire poſſit, optime, ni fallor, ex vicina Suedia diſcere poterant Germani.

V. Enimvero iſthæc omnia, & quæ alia ſalus Germaniæ requirit

rit, perſpicere atq; in uſum tranſferre facillimum fuerat, modo bonam mentem experirentur propitiam, qui ad clavum Reipubl. ſedent. Sed cum plerique inter præcipuas cauſas diſtractæ in partes Germaniæ collocent Religionis diverſitatem, puto, non alienum à libertate opuſculi fuerit, paucis recitaſſe, quidnam ſuper iſto negotio abs cordatis quibuſdam viris, me præſente, diſputatum fuerit. Nam neque illa rerum Theologicarum mihi eſt facultas, ut ſuper talibus proprio Marte judicium ferre queam: & minus puto piaculum fuerit, aliorum ſententiam retuliſſe, quam propriam exponere; præſertim cum me Sanctiſſimæ Matris Eccleſiæ Catholicæ judicio humillime ſubjiciam. Cum ergo ipſe Coloniæ Agrippinæ apud Reverendiſſimum atque Illuſtriſſimum Nun-

cium Apoſtolicum, quem cum aliis quibuſdam obſequii teſtandi cauſa inviſeram, inter varios ſermones ſubjeciſſem, me nondum ſatis capere cauſas, quare tanta per Germaniam diſſidia Religio excitarit, cum in Belgio fœderato, quo non ita pridem excurreram, tale quid non deprehendatur; ubi tamen credendi, & non credendi, quæcunque placuerit, ſumma ſit licentia. Nam quæſtui negotiiſque ſuis ibi quemque intentum, de alterius Religione parum eſſe ſolicitum. Heic illuſtris Vir, qui multum temporis in Aulis conſumſerat, ſed tunc in penitiſſimum ſeſe otium abdiderat, petita à Nuncio venia: Quoniam, inquit, iſte peregrinator mentionem injecit rei, quæ diu cogitationes meas exercuit, quid demum mihi probabiliſſimum fuerit viſum, jam exponam, poſtquam

quam & otium omnibus allubeſcit, & vix mea putem adprobaturum me, niſi tam politis animabus, quales veſtras deprehendi. Inde altius ingreſſus recenſuit, quam multis hæreſibus ab initio res Chriſtiana fuerit diſtracta, quarum pleræque ſucceſſu temporis ultro evanuerint. Sed vix ullum dari ſchiſma, quod gravius Eccleſiam diſtraxerit, & quod non privatos duntaxat aliquos, ſed integra Regna, corripuerit, quam cui ſuperiori ſeculo pauci quidam in Germania Doctores occaſionem dederunt. Magna ingeniorum vi, ſed & truculentiſſimis odiis invicem certatum, necdum apparere ſpem componendi tam horrendi diſſidii. Abditas fatorum cauſas ſcrutari, noſtrum jam non eſſe. Quid tamen rerum humanarum conditio rationis ſuggerat, inve-

ſtigare, magis ex decoro ſui Ordinis fore.

VI. Apparet igitur, ait, duabus potiſſimum rebus homines vehementer irritari, contemtu, & interceptis utilitatibus. Neque de illo contemtu loquimur, quo alicujus exiſtimatio & fama directe proculcatur, ſed quem ſibi cerebroſiſſimus quiſque ex diſſenſione alterius fingit. Hac enim labe ingenia humana utplurimum laborant. Non modo contra contendere, ſed & hoc ipſum, non conſentire, odioſum eſt. Qui enim non conſentit alicui, putatur eum tacite erroris accuſare; qui in multis valde diſſentit, pro ſtulto eundem habere videtur. Iſte porro morbus quam maxime vexat homines umbraticos, in ſcholarum pulvere enutritos, & ſolitariis ſuis ſpeculationibus vacantes. Horum hoſtis ſtatim

tim capitalis eſt, qui pro oraculis habenda non putat, quæ ipſi ſibi perſuaſerunt. Nec majori quondam ardore inter Romanos atque Pœnos ſuper imperio orbis certatum; quam inter literatos ſæpe ſuper ſyllabis aut minutiis aliis depugnatum vidimus. Par, ſi non acrior, intemperies agitat Sacerdotum nationem, (nam libertatem ſibi ſtipulanti Nuncius placide annuerat,) quorum cum ſinguli ſibi peculiariter Numen credant favere, ſi quis ab ipſorum placitis abeat, præter injuriam ſpretæ autoritatis, impietatis quoque arguitur, tanquam qui contemtu veritatis cœleſtis, aut ex profana pertinacia, ne quid ab aliis videatur didiciſſe, manifeſtum licet errorem exuere dedignetur. Et vero mirum eſt, eos, qui placidiſſimam Religionis Chriſtianæ manſuetudinem aliis in-

inculcant, tam horridis ſcatentes affectibus geſtare animos. Aut oſtendat mihi aliquis, in quo hominum genere plus reperiatur ambitionis, avaritiæ, invidiæ, iracundiæ, contumaciæ, & ubi quilibet ſe ſuaque tanti facit, ut, qui diverſa ſentire auſus fuerit, continuo æternis flammis addicatur, ne Deo quidem tam ſeveras ſententias reſcindendi facultate relicta. Cæterum quod ægre quis ferat, ſi ſua commoda per alios intercipiantur, id à ratione non uſque adeo abit.

VII. Enimvero ad penitius intelligendas diſſidiorum cauſas conſiderandum quoque, qualis ſit velut genius triplicis illius Religionis, cui publica libertas per Germaniam indulgetur. Equidem quam adpoſite quælibet iſtarum ſua decreta ex ſacris literis probet, noſtrum non eſt inveſti-

gare,

gare, quibus talia in uſum privatæ duntaxat pietatis tractantur. Et abſit, tantam ſanctiſſimæ Matri Eccleſiæ malignitatem tribuere, ut exitiabilem errorem velit propinare nobis, qui tanto ipſam obſequio veneramur. Fas tamen eſt nobis, diſpicere, quatenus dogmata Theologica, per quæ homines ad ſalutem æternam deducere Sacerdotes laborant, ad rationes noſtras politicas quadrent. Neq; enim crediderim, Optimum Numen per cultum ſui civilis vitæ tranquillitatem voluiſſe perturbare. Ut ergo ab illis initium faciam, qui à noſtra Eccleſia Catholica ſeceſſionem fecerunt, ſane in Lutheranorum Religione nihil licuit animadvertere, quod principiis doctrinæ civilis repugnaret. Poteſtas circa ſacra Principibus aſſerta; opes Sacerdotum ad tenuitatem magno Reipubl.

bono,

bono (quidquid vos torvum intueamini,) redactæ; plebi inculcatum, ut Magistratus tanquam DEI vicem in terris gerentes vereri meminissent; deniq; bonorum operum summa officio boni viri definita. Neque displicent inania quædam ceremoniarum, ad aliquem publici cultus adparatum relicta, divertendis simpliciorum animis, quorum captum nudæ pietatis meditatio fere superat. Jam mysteria Religionis uti non ad portentosæ superstitionis horrorem adornata; ita decorum videtur, abs humani subtilitate ingenii tantam impetrare sapientiam & potentiam divinam, ut sublimius quiddam ab hac præstari posse credatur, quam quo isti penetrare concessum. Quin ipsa crassities, quam nonnulli exagitant, ad ingenuitatis opinionem conciliandam facit. Hinc uti nulla Religio de

de Principibus Germaniæ melius mereri poterat; ita in universum Monarchico statui vix ulla magis idonea videtur. Et vero, ni respectus cæterarum ditionum Carolum V. inhibuisset, magnæ simplicitatis argui mereretur Imperator Teutonicus, quod, initio à Principibus & urbibus nonnullis facto, occasionem istam ex bonis sacris locupletandi patrimonium Imperii neglexerit; Principibus haut difficulter ipsum in prædæ partem admissuris,& plebe in novos illos Doctores valde prona. Quod attinet Calvinianam Religionem, quam vocant, illa à priori parum abit, nisi quod omnes Catholici ritus reliquias cum pulvisculo voluit ejicere,atque recentia dogmata subtilius,quam à Lutherianis factum, elimare. Quorum utrumque parum ad plebis animos accommodum. Nam & ob-

obtorpescunt fere isti, universo cultu divino intra declamationem exiguumq; hymni fragmentum redacto. Et ubi virtus habetur, circa res sacras curiositatem exercere, distortissimo cuique ingenio plurima novandi suboritur prurigo, quam inexpugnabilis comitatur pertinacia propugnandi, quod opinionis semel arreptum fuit. Quin & ad ineptias à quibusdam itum est, & comam paulo ornatiorem aut prolixiorem nutrire, pro piaculo habitum. Cæterum illud prudentibus dudum observatum, genium ejus Religionis fere in libertatem democraticam inclinare. Nam plebe circa res sacras, censuramque morum semel ad suffragium admissa, iniquum videbatur, unum Principem de summa rerum civilium posse statuere. Isthæc porro novæ Religiones magnam Germaniæ partem

partem amplexæ, quare per mutua diſſidia communium adverſariorum vires reddiderint validiores, nullam cordati aliam perſpiciunt cauſam, præter illam, de qua modo dicebamus, Sacerdotum pervicaciam in tuenda non tam doctrina, quam exiſtimatione ſua; cui plurimum decedere exiſtimant, ſi planiora docentibus aut moderatiora ſuadentibus pauliſper concedant. Nam de utilitate aliqua inter ipſos non litigátur, cum æque utrorumque interſit, ne in Eccleſiæ Romanæ ditionem redigantur. Ergo quia à Sacerdotibus impetrari non poteſt, ut ſuam obſtinationem poſt commoda Reipubl. ducant, Principum fuerat, iſtud diſſidium paulatim extinxiſſe, non quidem violenta per remedia, queis irritantur magis diſſenſiones, quam

ſopiuntur, ſed molliori via & velut per obliquum. Nam ſi Principes in adſciſcendis miniſtris non amplius vocabula ſectarum, ſed animi atque ingenii dotes ſpectent, ſi pari modo utrique Religionum addicti cives habeantur, ſi Sacerdotibus interdicatur controverſias illas in concionibus agitare, & aſperis nominibus alteram partem perſtringere, ſi denique in Scholis publicis non ferantur Doctores, niſi viri moderati atque prudentes; non dubito, quin paucos intra annos illæ lites ultro ſint expiraturæ. Verum male, credo, de ſanctiſſima Eccleſia Romana meretur, qui ſana conſilia iſta hominibus ſuggeſſerit.

IIX. Enimvero alia prorſus indoles eſt Religionis noſtræ Catholicæ, quam novarum iſtarum. Nam hæ quidem Sacerdotes volunt

ſunt eſſe miniſtros Magiſtratus & populi, ut heic imbutæ ſalutaribus circa divina ſententiis ac bonis moribus animæ ad æternam ſalutem poſt mortem deducantur. Catholicæ Religioni non tam curæ eſt, ut animi ad probitatem formentur, quam ut Sacerdotum opes, potentia & autoritas immenſum gliſcat. Et ſane dudum miratus ſum ineptias noſtrorum Sacerdotum, quod controverſias, quæ ſibi cum hæreticis, (ut ipſi vocant,) intercedunt, ex ſacris literis decidendas ſuſceperint; cum longe planior atque evidentior modus ſuppetat ad certitudinem demonſtrationum Mathematicarum omnia definiendi. Stabilito enim atque admiſſo principio illo, quod innui, Religionis Catholicæ finem eſſe, ut Sacerdotum opes atque autoritas magnæ ſint, veſani forent adverſarii, ſi vel ver-

bulo ſibi ultra cenſerent oppugnanda dogmata, circa quæ tanta vis chartarum hactenus fruſtra fuit conſumta. Exempli cauſa unum duntaxat atque alterum ſubjiciemus. Scripturis ſacris tribuitur obſcuritas, eiſdemque legendis arcentur Laici; ut ſoli Sacerdotes earundem interpretandarum jus retineant, neque Laici ex iiſdem quædam eruant, quæ non ex re Sacerdotum forent. Iiſdem jubentur ſuccenturiari Traditiones, ut, ſi quid forte in ſacris literis omiſſum eſſet ad illum finem faciens, commode ſuppleri poſſet. Jam tota Religio tot ceremoniis adornata, ut earum ſplendore atq; numero plebs obruta, & velut attonita, de ſolida pietate rimanda cogitationem ſuſcipere nequeat. Peccatorum remiſſionem ſoli DEO relinquere, lucroſum non erat. Ergo illas poteſtas Sacerdotibus

tibus afferta; queis hautquaquam placebat tam proficuo jure dissolute uti, nec generali confessione, & munusculo aliquo à liberalitate confitentis dependente adquiescere. Exactissima enumeratio singulorum peccatorum requiritur, taxatione eorundem in Sacerdotis arbitrio posita. Heic, si dives est reus, paratissimum est lucrum, etiam ubi gratis peccata fuerunt remissa. Quis enim adversus tam benignum Patrem liberalitatis quid non exhibeat? In pauperes securius licet autoritatem exercere. Et quanti est, omnium hominum arcana nosse? aut quis non revereatur pectoris sui arbitrum? Missa porro nihil accommodatius ad lucrum atque autoritatem Sacerdotum promovendum. Nam quis tam salutarem operam navanti præmium negare velit? Aut quis non adoret ho-

mines tam venerabilem victimam murmure suo producere valentes? Laicis usum calicis recte ademtũ, mordicus est defendendum, ne in ulla re Sacerdotes erraſſe videantur. Nec fruſtra numerus Sacramentorum auctus, ut eo frequentius Sacerdotibus egerent homines. Et quantum lucri vel id solum Tribunalibus Eccleſiaſticis adfert, quod ad illa omnes cauſæ matrimoniales trahuntur, eo duntaxat prætextu, quod matrimonium ſacramentum ſit? Citra hoc enim uxorati videbantur æq; dextre naturam matrimonii poſſe intelligere. Vis meritoria bonis operibus adſcripta, uti ambitioſam hominum pietatem inſigniter ſtimulat; ita, dum eadem iis fere rebus definiuntur, quæ Sacerdotes locupletant, cum reliquo Theologiæ ſyſtemate optime quadrat. Quin nec alio fine inceſſum crediderim

iderim Purgatorium, quam ut
ributo possent onerari, quos
mors alias rebus humanis exeme-
rat. Sanctorum invocatio uti
splendorem Religionis non pa-
rum auget; ita autoritatem Sacer-
dotum suspicere necessum est, qui
cogitant, istorum decreto divinæ
aulæ proceres creari. Accedit,
quod, quo plures sunt, qui tem-
plis & aris coluntur, eo magis nu-
merum Sacerdotum atque emo-
lumenta gliscere necessum sit. Et
si quis penitus considerare velit,
quales ex recentioribus cumpri-
mis isti fastigio admoti sint, faci-
le deprehendet, Sacerdotes hic sui
commodi nequidquam fuisse ob-
litos. Plura addere apud callen-
tissimos putidum foret; & cui
accuratius ista scrutari vacaverit,
ad eum gustum cætera deprehen-
det. Ipsa porro Sacerdotum Resp.
quam artificiose compaginata,

quam presse omnia inter se connexa! ut vere dicere liceat, nullum ab orbe condito fuisse corpus tam bene dispositum, aut tam validis subnixum radicibus. Jam primo ad correctissimæ instar Monarchiæ Resp. concinnata. Ipsi Principi Sacerdotum divinæ par autoritas circumdata. Dei Vicarius, errare nescius, ætheris Erebique claves citra provocationem aut intercessionem dispensans. Nam quod melioribus seculis credebatur, Regnorum omnium arbiter, Reges solo dejicere aut locare pollens, novi Doctores tanquam invidiosum nimis infamarunt. Et quia majestas istius Principatus sanctimoniæ potissimum opinione stat, per electionem idem defertur, ut, quia sæpius Regia soboles degenerat, non nisi dignissimo & juveniles extra affectus constituto locus patefiat;

simul

ſimul ut magis in Eccleſiæ, quam familiæ, bonum foret intentus. Ob eaſdem rationes omnibus ejus Reipubl. membris cœlibatus indictus, ut ne privati reſpectus alio curas averterent. Quanta porro Ordinum multitudo, quanta varietas! ut eo plures forent, qui Eccleſiæ rebus invigilarent, & attrahendis Laicorum bonis hamos jacerent. Neque vero ullus Principum tam addictum civium ſuorum experitur obſequium; & cum inter ipſos non deſint æmulationes, eas tamen, ne in Reipubl. detrimentum erumpant, ſapientiſſime novit temperare Pontifex. Nam antiquos Ordines recentiori Societati Jeſu parum propitios eſſe conſtat, quod per hanc illis non parum exiſtimationis deceſſiſſe credatur. Poſtquam enim veterum Monachorum ſimplex ſanctimonia laſciviam recentioris ſe-
 culi

culi parum videbatur frenare posse, maximo Ecclesiæ bono subiit sanctissima illa Societas, quæ labentes res felicissime restituit, suscepta juventutis informatione, & per confessionem simulque polita conversatione exploratis omnium hominum arcanis. Sic ut multi putent, pleraque ad Rempubl. sacram posse adplicari, quæ apud Jobum de Leviathane sensu mystico traduntur. Sine dubio autem optimam illam judicaveris Religionem, quæ & cultores suos maximis divitiis atq; honoribus cumulavit, & efficacissimis instructa est mediis ad tondendas simul & in obsequio retinendas oviculas. Puto tamen, ex hisce adparere, stolido plane modo controversias Religionis hactenus inter Catholicos recentesque Doctores fuisse disceptatas. Nam nostri quidem hosce in hæretico-

rum numerum conjectos, igne ferroque delendos clamitarunt, injecta sinceræ reconciliationis desperatione. Inde non potuerunt non iidem acerrime salutem suam procurare; & postquam semel Laicos sinistra opinione de Catholicorum Sacerdotum sanctimonia imbuerant, facile erat, ostentatis horum bonis, istos sibi defensores comparare. At si ab initio mens non læva fuisset, non deerant media deliniendi Laicos, diversas partes amplexos: & citius in gratiam cum Pontifice Maximo erat rediturus fraterculus Saxo, oblato pingui aliquo beneficio, quam petitus fulmine, cujus vis tam longo itinere & per cœli asperitatem intepuerat. Ex adverso mirari subit recentium Doctorum simplicitatem, quod suadere nostratibus non erubescant, relicta sua conditione & eju-

ejuratis tantis opibus ad ipsorum partes transire, ut ibi vile vulgus sint, cum fame acriter luctaturi. Nam ut populum obtentu libertatis, ac Principes illecebra lucri, ad sese invitarent, majoris rationis erat. Etsi, postquam semel primus ille impetus deferbuit, & nostri post improvisam cladem copias suas curatius instruxere, satis adparuit, melius rerum suarum sategisse nostrates, quam alteros illos. Nam, quantum memini, præsenti seculo nemo Principum amplius ad istos transiit; nonnullos tamen intra sinum suum Ecclesia Catholica recepit. Plura parantem addere Nuncius interpellavit; & satis, inquit, peritiam tuam in rebus Theologis nobis adprobasti; nec auditores defuturi essent, si publice talia docere instituer es. Etsi fateor, eadem non adeo ad captum novitiorum esse: nec tibi fas

s fuerit, (me respiciebat,) intra orulam admitti in mysteria, abs uorum cognitione tot millia erſutiſſimorum hominum magna ſolicitudine plebem arcere laorant.

IX. Iſthæc præſente Nuncio Apoſtolico ſat libere prolata, nec ine candoris laude, animum mihi addiderunt, ut deinceps apertioris pectoris hominibus aurem accommodare minus trepidarem. Nec multo poſt in aliquem incidi virum, patriæ ſuæ rerum peritiſſimum, ſed qui à nova Religione non magnopere videretur abhorrere. Eo curatius venia mihi petenda eſt talia referenti, ne quis iſta omnia abs me probari putet. Ille igitur, mentione nuperi ſermonis à me injecta, paulo altius exorſus, quod in Republ. bene conſtituta omnino, deceat certas eſſe perſonas, cultui divino publice exercendo

cendo vacantes, quos honeste sustentari necessarium sit; sed & conveniens esse, ædes sacras publice exstrui, quarum decor externam quandam majestatem Religioni conciliet, ad plebem devotione accedendam non inutilem. Sed neque illud quenquam cordatum, inquit, negaturum arbitror, quæcunq; personæ ad cultum Religionis nihil conferunt, sacras jure vocari non posse; & quæ ad tales alendos insumuntur bona, sanctimoniæ nihil habere. In Germania porro tum liberalitate Imperatorum ac Principum, tum devotione privatorum tantis opibus cumulatus fuit Sacerdotum ordo, ut saltem dimidia, si non major, pars Germaniæ ad ipsos spectaverit, inaudito apud omnes gentes exemplo. Ad istorum autem bonorum fructus devorandos immensa vis otiosorum homi-

hominum ſeſe adplicuit. Id quod neque Theologiæ neque decretis civilis prudentiæ ſatis congruit. Divinæ literæ jubent Sacerdotes honeſte ali, neque obturari os bobus triturantibus. Neque Sacerdotum nomen attribuunt illis, qui nullam Miniſterii ſacri partem attingunt. Quin & eædem neque perſonas neque bona ſacra eximunt ab inſpectione ſummæ poteſtatis civilis, quo minus ab eadem ad ſalutem Reipubl. debeant temperari. Nimiam autem molem bonorum ſacrorum non eſſe ex uſu Reipubl. ſatis perſpexerunt Veneti veſtri, qui eorundem incrementis obicem poſuere, nequidquam ringente Pontifice. Scilicet in tabem velut attenuari civitates neceſſum eſt, ubi tantas divitias ad ſeſe trahunt homines, aliud extra Remp. caput agnoſcentes, & ab oneribus publicis exem-

tos

tos ſeſe divino jure ferentes. Equidem de numero Epiſcoporum non habet Germania quod queratur. Quin longe anguſtior ille eſt, quam pro latitudine regionis, ſi munus ſacrum ipſis obire placeret. Sed quo tantæ ipſorum opes? Dicis, eſſe eoſdem ſimul Principes Imperii, & partem capeſſere de cura Reipubl. Ergo abſtineant ſacro nomine Epiſcoporum, quod officium ipſos obire non ſinit ſecularium negotiorum moles; & nihil aliud velint audire, quam quod ſunt. Nam puto, nihil detrimenti capiet Religio Chriſtiana, ſi vel maxime Epiſcoporum aliquis Germaniæ per annum unam vel alteram miſſam non celebraverit, ſuperbo ſtipatus ſatellitio, & primis Chriſtianæ Religionis diſſeminatoribus paupertatem ſuam exprobrans. Sic gaudeat ſane Moguntinus ſua ditione, ut poſſit ſuſti-

ſuſtinere dignationem Cancellarii Germaniæ. At cur ſancta ipſi Sedes ſit attribuenda, cum alii Principes, queis æque reſp. cordi eſt, vulgari ſint contenti, cauſa non adparet. Jam de Canonicis quid dicam lignis, ex quibus dolantur Epiſcopi? Eorum opera quod in rebus ſacris nihil ſit, ipſi non erubeſcunt profiteri, dum irregulares ſeſe Canonicos ferunt, & parcendo gutturi Vicariorum opera templorum fornices clamore laceſſunt. Ex his qui nullam partem negotiorum profanorum attingunt, inutilia terræ pondera ſunt, ventri atq; inguini ſervientes. Qui profana tractant, cur ſacri audiunt, aut cur ſacris bonis abutuntur? Jam quid de immenſis opibus monaſteriorum dicam, & de infinitis examinibus raſorum, quibus illa obſidentur? Equidem dari collegia, in quibus juventus Eccleſiæ ac Reip. formetur, omnino expe-

diebat. Neque abnuerim, eadem posse inservire hominibus ad profundas duntaxat speculationes idoneis; ex quorum ingeniis qui Reip. provenire poterant fructus, per vitæ civilis turbulentiam intercipiuntur. Ast ubi hisce de tranquillo secessu fuit prospectũ, neq; ipsi teneritatem ingenii in pœnã sibi datam possunt queri, & sæpe largo cum fœnore reponunt, quod in ipsos à Rep. fuerit impensum. Utrumque tamen genus sobriis impensis optime alitur; exuberans pinguedo vigorem & industriam velut oblimat. De cætero nulla apparet ratio, quare desperati homines, aut qui tædio laborum cucullo deformes incedere amant, absurdis boatibus templa impleturi, aut frigidissimo affectu repetitas preculas Deo ad globulos annumeraturi, publice saginari debeant. Illud pro mole bonorum sacrorum quidam palmarium ducunt

cunt argumentum, quod per iſta conſulatur illuſtribus & nobilibus familiis. Dum enim ad beneficia Eccleſiaſtica promoventur, qui familiam videbantur gravaturi, adeoq; diviſio patrimonii prohibetur, opes ſplendorq; familiarum conſervari melius poteſt; quin & augeri, ad dignitates ampliſſimas provectis, queis alias domi cum paupertate fuerat luctandum. Et fateor, vel per ſolam hanc rationem illuſtrium favorem familiarum ſibi pignerari poteſt Eccleſia Romana. Enimvero uti familiarum nobilium ſplendorem ſervari fors egregium fuerit; ita ſine dubio illi, abs quibus bona ſacra ſunt profecti, de iſthoc per eadem procurando ne per ſomnium quidem cogitarunt; nec in eo fini ſacri quidquam aut ſaluti animarum profuturum poſſumus deprehendere. Quin ſi poſtgenitis honeſtus eſt animus, ſuppetunt bello ac pace media, quibus & rem & fa-

mam poſſint quærere. Sin neque domi neque militiæ ulli ſint uſui, noſſe debebant, invidendũ nimis ignaviæ præmium eſſe, victum publice velut in prytaneo accipere. Quod ſi repoſuerint, ſaltem hoc modo impediri, ne gliſcens nimium numerus nobilium ob paupertatem demum deſpectui habeatur; reſpondemus, ſi digna nomine ſuo germinet nobilitas, multitudinem ipſorum ordini reique publicæ nihil obeſſe; cum virtuti nunquam ſtatio aut præmium ſint defutura. Quod ſi metuant, ne ipſi, quos tulit ætas parentum pejor avis, dent progeniem vitioſiorem, recte quidem, dum matrimonio abſtinent, orbem ignavis fucis opplere parcunt. Sed & extra ſacros ordines licet fœminis abſtinere. Aut ſi citra ſcorta libidinem retundere non datur, neſcio quam miſerandum videtur, bonos iſtos antiquos, dum Reip. aut heredibus ſuis aliquid
ſub-

ſubtrahendo animæ ſe ſuæ conſulturos crediderunt, atratis admiſſariis pabulum ſuggeſſiſſe.

X. Quæ cum ita ſint, facile puto cauſam ſuam Deo cordatiſque omnibus adprobabunt Principes Proteſtantes, quod, cum reliquas ſummi imperii partes in ditionibus ſuis exercerent, curam quoq; ſacrorum ſibi vindicaverint; ſaltem qui id temperamentum obſervarunt, ut, quæ antea fere ad lardum generandum inſumebantur, deinceps cederent in uſum eorum, qui re ipſa Eccleſiæ operam aliquam navant, aut juventutem pietati boniſque literis formant; quæ ſupererant Reip. deſtinatis. Quod ſi iſtos Cæſar cæteriq; Principes Catholici fuiſſent imitati, magnus morborum fomes ex corpore Germaniæ ſimul expurgabatur. Neq; magnopere poterat indignari ſanctiſſimus Pater, niſi aperte ſe Patronum vitiorum oſtendere vellet. Et nulla neceſſi-

tas ſubigebat fidem Catholicam ejurare, utut Sacerdotes eorumq; bona paulo preſſius ad bonum Reip forent reformata. Nam & antiqui Chriſtiani, paupertatem adhuc ſociam pietatis habentes, & antequam de privilegiis ſedis Romanæ innotuiſſet, in fide cum eadem Eccleſia Romana conſpirabant. Maxima difficultas nonnullis circa Epiſcopatus adhuc ſuperſtites viſa fuit, quos neque Cæſari neque Principibus aliis accreſcere rationes Reip. Germanicæ ferunt. Verum quid morbidus Germaniæ ſtatus patiatur, facile adparet, quē omnis mutatio magnis concutere motibus poteſt. Ergo maneant ſane iſti Epiſcopi, & tam opimis ditionibus fruantur; dummodo meminerint, ſe eaſdem Germaniæ debere, & ſe Germaniæ Principes eſſe; quibuſq; adeo Germania magis quam Roma ſit amanda. Sed & eorum, quæ ſemel perierunt, & deſiderium bona fide exuant, ne,
dum

dum iſta recuperare nituntur, fors præſentia quoq; ſimul amittant; ſaltem turbis patriam involvere amplius parcant. Equidem ſuperiori ſeculo non adeo difficile videtur fuiſſe, Epiſcopatus in aliam reformare faciem, ni Colonienſis Electoris conatus incaſſum cecidiſſent, aut ſi alios quoq; Epiſcopos ſimilia tentandi lubido ſubiiſſet. Et ſane, excuſſa ſemel Sedis Romanæ reverentia, licebat Epiſcopatus illos in Principatus hereditarios convertere, tranſcriptis itidem in Capitulares præbendis. Aut, ſi hoc diſplicebat, per electionem deinceps quoq; dignitates iſtæ conferri poterant. Neq; enim adeo obtuſo ſunt ingenio Proteſtantes, ut bona iſta non in eoſdem queant uſus impendere, quibus à Catholicis deſtinantur. Et quieti Germaniæ expediebat, novæ iſti Religioni univerſos nomen dediſſe, quam per diverſitatem fidei in partes diſtrahi. Iſtud autem igna-

vum pecus Monachos & prave ſolertes Jeſu Sodales ſi qua poſſet expurgare Germania, callidiſſimos ſimul exploratores abs ſeſe amoliretur, & quæ iſti tuburcinantur bona, vel ſola ſufficerent alendo exercitui, qui vicinis omnibus eſſet formidabilis. Talia dum diſſerentem audio, jamdudum fortunis Eccleſiæ Catholicæ per Germaniam metuere ſubibat; ni ſuccurriſſet, fruſtra privatos & ſpecioſa conſilia fingere, & magnos animos ſumere intra parietum ſuorum umbracula, quamdiu bona ſua ignorant illi, quos ad clavum Reip. naſcendi ſors, opes magis præter meritum quam ſapientiam largiri prona, admovit. Iſthæc ſuper Imperio Germanico inter peregrinandum mihi obſervata viſum fuit commentari, quæ profeſſione candoris apud cordatos ſi minus laudem, ſaltem excuſationem merebuntur.

FINIS.

ULRICI OBRECHTI

In

SEVERINI DE MONZAMBANO

De

STATU IMPERII GERMANICI

LIBRUM,

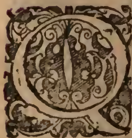
EXERCITATIONUM ACADEMICARUM

Specimen.

AD CAP. I.

De
Origine Imperij Germanici.

§. I.

Illi nomine *Imperij Germanici* propriè utuntur, illi *originem* ejus repetunt ab Ottone M. Imperatore: neque ratione tamen destituuntur, qui altius adscendunt, & antecedentem quoque Originum Germanicarum periodum sub Francis adjungunt: ob multiplicem utriusque Imperii connexionem. Quæ longius remota sunt, parum quidem pertinent ad præsentem statum, notitiam tamen eorum non esse infructuosam, ostendit *Conringius* in *præfatione Taciti Germaniæ* præfixa.

Fines antiquæ Germaniæ & situm, è Veteribus multi tradiderunt; quorum interpretationi diligenter incubuêre, quos *Tom.* I. *Rerum Germanicarum, Schardius* edidit.

Extant

Extant & *Beati Rhenani, Christophori Coleri,* aliorumque luculentæ Commentationes: inprimis autem totum hunc locum opere laboriosissimo excoluit *Philippus Cluverius*; ut inexploratum in hoc argumento vix quicquam superſit, quod quidem idoneis Scriptorum teſtimoniis aut probabili conjectura poſſit ad liquidum deduci. quo magis inſtitutum *Severini* mireris, cur hic ſibi quicquam ſumpſerit innovandum: loco, ſi uſpiam, minimè neceſſario. nam *Germania* utique *Magna quondam ad Orientem* non *Danubio*, ſed confinio gentium Sarmaticarum; *Rheno* autem ad occaſum *finiebatur*. *Fennos* verò cæteraſque gentes dextrum Suevici maris latus habitantes, Sarmatis plerique Veterum; nec *Tacitus* Germanis

Germ. Antiq. l.5. adſeveranter accenſet. *Cluverius* tamen *lingua Finnorum imperitos* pronuntiat, *qui Germanicam negant*: ſed & *mores* illis eoſdem, quos

III, 45. tribuit *Tacitus*, poſteà quoque probat ab aliis adſcriptos: quanquam hodiernis Lapponibus magis congruant: ad quos pridem *Jodocus Willichius* maluit referre. Ex *Jornande* denique, *Caſſiodoro, Eginhardo*, qui poſt *Tacitum*, *Æſtiorum* meminerunt, erui nihil poteſt, quo vel *Tacitus parum diſtinctè circa illas gentes tradidiſſe*, vel erràſſe illi convincantur, qui Boruſſos, Pomeranos, Livonos hodie finibus Æſtiorum conſediſſe docent: in quibus *Eſtenſis provinciæ* nomen ad hæc uſ-

que

que tempora inde durâsse, etiam *Brietius* observat *Parallel. Geogr. Tom.II. part.1. lib.4. cap.2.*

Ad §. II.

Quæ de *Statu Germaniæ Veteris* in summam hic consignantur, benè se habent: firmatque amplius *Conring. de Civ. Imp. §.14. & seqq.* Operæ tamen pretium fuerit, ex *Cluverio* distinctius *modum regiminis* repetere, qualis in singulis gentibus Germanicis obtinuit: neque enim eadem libertatis ubique ratio, vel Regum æque adstricta potestas fuit. Digna quoque notatu exhibet *Grotius Batav. Antiq. cap.2.* *G. A. I, 37.*

Ad §. III. & IV.

Bodini & aliorum quorundam commenta de *Francorum Origine* refutare, pene superfluum est; postquàm Doctissimi quique Gallorum ea sponte abjecêre. *Hadrianus Valesius* antiquas Francorum gentes enumerat, Attuarios, Bructeros, Chamavos, Salios, Frisios, Caucos, Amsivarios, Cattos; eisque fines assignat ab Oriente Toringiam & Saxoniam; ab Occidente Rhenum & Gallias; à Septentrione Oceanum Germanicum, à Meridie Alamanniam & Sueviam.. hacque regione etiam à plerisque aliis collocantur: quorum ingentem catalogum exhibent *Notæ ad monumenta Paderbor-* *Meth. Histor. c.9.* *Præfat. ad Gest. Vet. Franc.*

derbornensia pag. 84. *Hunibaldi* vel *Trithemij* potius, aliorumque fabulæ, de Francis Trojâ, vel ex Mæoticis paludibus, vel Pannoniâ denique profectis, exploduntur passim: quibus tamen aliquid subesse veritatis, haud abs re *Gottefridus Wendelinus* asseruit in *Solo Natali Legum Salicarum cap.* 1.

Ad §. V.

Quo loco *Rhenum transgressi* sint, primumque consederint Franci, quando *Gal-*
A.C. 475. *lias*, ut *Sigebertus Gemblacensis* loquitur, *non tantum ut eas haberent direptioni*, quod anteà sæpè fecerant, à Romanis subinde repulsi; *sed ut sibi essent perpetuæ habitationi, incesserunt*, non est adeò expeditum: sicut apparebit, si quis *Chifletij in Anastas. Childerici cap.* 1. *pag.* 6. & *Wendelini in Natal. Sol. LL. Salic. cap.* 14. tum *Hadriani Valesii Gest. Vet. Franc. lib.* 3. *pag.* 129. *& seqq.* eruditas disputationes inter se, & cum iis quæ vulgo traduntur, contendat. Add. *Monum. Paderborn. pag.* 156.

Quod verò de ista migratione, ita hic & in sequentibus disseritur, ac si *desertis penitus vel amissis pristinis sedibus, Franci, id quod trans Rhenum postea regno Francico adscriptum est, subacta demum maxima Galliarum parte, armis recepissent, eoq; accessorij duntaxat loco, nec sub Franciæ vocabulo usq; ad Caroli M. posteros tenuissent*, ex conjectura desumptum est; cui vera rerum Francicarum fides haud pa-

rum

rum refragatur. ſiquidem conſtat, Tranſ-Rhenanas illas regiones, ex quibus Franciam Veterem compoſitam diximus, præcipuâ ſui parte, inde à primis initiis, pro regni Francici portione, haud minus quam Cisrhenanas, ſemper habitas fuiſſe, nec alio jure aut nomine cenſeri unquam conſuevisſe, niſi quatenus ſpecialibus pagorum appellationibus diſtinguebantur: donec ſub ultimis ex Merovæa ſtirpe Regibus, illi populi, qui exteriores partes incolebant, ſe in libertatem adſerere ſunt conati. Quin & Regibus propriis, è Merovingis paruerunt; donec Chlodovæus I. ſublatis quaquaverſum adgnatis ſuis, univerſam ſibi Franciam ſolus vindicavit. De hujus ſucceſſoribus minus dubii ſupereſt. ſub quibus Auſtriaſiæ regno comprehenſæ, eandem cum illo conditionem æſtimationemque obtinuerunt. Inde *Sidonio*, *Sulpitio*, *Gregorio Turonenſi*, *Aimoino*, aliiſque primariis in hoc argumento Scriptoribus, Thuringos & Saxones *Francorum finitimos*, Angrivarios verò, Bructeros, Cattos, ipſorum Francorum nomine promiſcuè deſignari, perpetuo quodam obſervationis tenore colligere licet. Nobis actum agere propoſitum non eſt: Videatur *Hadr. Valeſ. Geſt. Vet. Franc. lib. IV. pag.* 179. 189. *lib. V. pag.* 219. *& ſeq.* 236. 240. *lib. VI. pag.* 306. *lib. VIII. pag.* 435. 473. unde inter alia etiam apparebit,

bit, non ex ſui demum ævi ſtylo *Poëtam Anonymum Reineccij* eſſe locutum, quando ad *A. C. DCCLXXIV.* ſcripſit:

Saxones ſibi contiguos invadere fines
Auſi, Frantorum pagum, qui dicitur Haſſi.

Bajoaria quoque, antea pridem, quam Taſſilonem, qui fiduciario jure adminiſtrandam à Pipino acceperat, Carolus M. Ducatu privaret, ſub ditione Francorum fuit.
Prolog. LL. Bajuvar. Nam & Theodoricus Clodovæi I. filius Bajoariis, tanquam *populo ſub poteſtate ſua* conſtituto, leges jam præſcripſit; & con-
Ann. Metenſ. A. C. 688. temtu Merovingorum poſtremorum rebelles, Pipinus, Caroli Martelli Pater, crebris expeditionibus ad obſequium reduxit; denique Carolomannus & Pipinus Minor cruentiſſimo ad Licum prælio fractis, moxque totius gentis excidio intentato territis, omnem recuperandæ impoſterum libertatis ſpem ademêre. Unde & *Eginhardus* à provinciis, quibus Carolus M. acceptum à Majoribus Francorum Regnum auxit, *Bajoariám* diſertè diſtinguit. Neque Carolus Taſſilonem, ut hoſtem bello victum; ſed tanquam ſubditum, læſæ Majeſtatis judicio condemnatum, coercuit.

Ad §. VI.

De Patria Caroli M. quæ vulgò controvertantur, videri poteſt apud *Limnæum in Notit.*

Notit. Regn. Franc. lib. I. cap. 2. & *utroq; Additionum Tomo ad J. P. 1,5,5.* Nobis pro instituti ratione pauca annotasse suffecerit. I. Discrepantiam Scriptorum, qui *Thuringiam*, quique *Ingelhemium* natale Caroli solum tradunt, ita conciliat *Chifletius*, ut ibi conceptum Carolum, hic natum contendat, *Vindic. Hispan. c. 9. p. 86.* II. Tametsi *Francos in Gallia consedisse in confesso sit*; si tamen de nomine contentio oriatur, Gallos utique nemo dixerit, quamdiu patrium vivendi loquendique usum retinuerunt: à quo denotari discernique nationes obtinuit, quacunque regione terrarumque tractu consideant: cui de se potius ipsæ conciliant nomen: ut totius Cis-rhenanæ Germaniæ exemplo est manifestum. Diversa penitus ratio est, quando aliqui singillatim emigrantes in alterius populi ditione sedem fortunarum constituunt: cujus quippe non in leges duntaxat, sed ritus atque instituta transeunt: ut aliâ patriâ liberi eorum censeri non possint. III. Neque *solo nativitatis loco* nituntur, qui Carolum Germanis accensent. In quo confluunt multa, quæ seorsim etiam ad ferendum de nationum ac gentium distinctione judicium adhibentur. Recentiora tempora illustre specimen habuerunt in electione Caroli V. cui non obfuit, patrem habuisse Hispaniæ Regem, quanquam Imperii leges alium

quam Germanum prohiberent ad Imperatorium faſtigium evehi. IV. De partibus Germaniæ Transrhenanæ ad regnum Francorum pertinentibus, ex *annotatis* ad *praced.* §. poteſt judicium ferri: è quibus illæ, quæ de Francia veteri ſupererant, etiam antequam Caroli poſteri regnum diviſiſſent, vix alio nomine quam *Francia Orientalis*, aut *Antiqua*, cum Cisrhenanis Auſtraſiæ provinciis notatæ in vetuſtioribus monumentis reperiuntur. In quibus & illud frequentiſſimum eſt, ut *Franci Orientales* ab *Alemannis*, *Bajoariis*, *Turingis*, nomine iſthoc abſolutè uſurpato diſtinguantur. Univerſam autem *Germaniam Transrhenanam*, *Orientalem Franciam* nominare, illis Scriptoribus uſitatius eſt, qui poſt Ottonum tempora floruêre. vid. *Otto Friſing. Chron. VI*, 11. V. Qui à lingua Caroli argumentantur, non id dicunt: *Carolum potuiſſe noſſe linguam Teutonicam*, ſed, *linguam Teutonicam, Caroli linguam vernaculam & patriam* fuiſſe: quod *Eginhardus* diſertè teſtatur. Cæterum cinnus ille linguarum in Gallia, pauciſſima de ſermone Francico admixta habuit: quæ poſteà demum videntur acceſſiſſe: cùm Romana lingua in Gallia pridem, antequam Franci in ea conſediſſent, perinde ut in cæteris provinciis Romanis, ipſaque etiam Italia, à Gothis aliiſque gentibus Barbaris fuiſſet corrupta. Qua quidem

dem plebem in Aquitania, aliisque provinciis Galliæ, usam, etiam post tempora Caroli M. apparet ex *fœdere Argentoratensi* Ludovici Germanici & Caroli Calvi fratrum; quo *Ludovicum*, ut scil. ab exercitu Caroli intelligeretur, *ipsosq; Caroli subditos Romano*, scilicet Provinciali *sermone usos* scribit *Nithardus*. Sed alia planè lingua fuit, quam antiquissimi rerum Francicarum Scriptores *rusticam* vocant; non quod eâ rustici uterentur: sed quod incondita esset, nec ad regulas Grammaticæ constructionis exacta: verbis de cætero constabat merè Latinis: perinde ut carmina rustica: hoc est, neglectis metri legibus concinnata. Differentiam facilè deprehendet, qui specimina utriusque linguæ contulerit apud *Andream* & *Franciscum du Chesne Corpor. Scriptor. Franc.* passim: inprimis *Tom. 2. p.* 382. ubi fœdus, quod memoravi, extat, eruditis *Freheri* notis illustratum: *Tom. I. p.* 370. ubi ex *vita S. Faronis* hæc habentur: *ex victoria Chlotarii carmen publicum juxta rusticitatem, per omnium pene volitabat ora ita canentium, fœminaq; choros inde plaudendo componebant:* *Lib. 3.*

De Chlotario est canere Rege Francorum,
Qui ivit pugnare in gentem Saxonum.
Quam graviter provenisset missis Saxonum,
Si non fuisset inclytus Faro de gente Burgundionum.

mox subjicitur; *Hoc enim rustico carmine placuit*

cuit ostendere, quantum ab omnibus celeberrimus habebatur. Addatur memorabilis descriptio sermonis rustici ex *Gregorio Turonensi* à *Bignonio* producta in *præfat. ad Marculfi formulas.* VI. Distinctio inter originem stirpis, & patriam, in suo genere optima est: Sed si quis in Germanico solo conceptus natusque, originem suam referat ad gentem, non ortu duntaxat, sed institutis adhuc dum moribusque Germanicam; non puto solum hunc respectum esse prædominaturum, quod gens illa sedem regni in Gallico solo constituerit.

Ad §. VII. & VIII.

Sub Carolina stirpe *successivum fuisse regnum Francorum,* rectè hic asseritur: contra *Hottomannum,* qui in *Franco-Gallia* sua *cap.9.* diversum docuit. Sed irrefragabilia sunt in hanc rem Veterum testimonia. In *carmine antiquo,* quod ex *Libro Evangeliorum A.C.* 788. scripto produxit *Andr. du Chesne* appellatur Carolus M.

Tom. 2. p.186.

Laude triumphator, dudum super æthera notus,
Jure Patrum solio feliciter inditus hæres.

& in coronatione Caroli Calvi ita præfatur apud *eundem* Adventius Episcopus Metensis: *quia videmus hunc regni hujus hæredem esse legitimum, cui nos spontè commisimus, Dominum videlicet præsentem Regem ac Principem nostrum Karolum*

Karolum, ut nobis præsit & prosit; videtur nobis, ut signo certissimo demonstremus, quiá illum à Deo electum, & nobis datum Principem credimus.

Quosdam ultro sub imperium Caroli concessisse, Avarorum præcipuè & Frisiorum exemplo clarum est. De illis memorat *Rhegino* & plerique *Annales Francorum* ad *An. Chr. DCCXCVI. Thudonem cum magna parte Avarorum ad Regem venisse, seque & populum suum & patriam Regi tradidisse.* De his refertur *in vita S. Ludgeri: Orientalis Frisiæ quinq; pagos, cum una insula, quæ dicitur Bant, Francorum Regno se subdidisse.* *ap. Franc. du Chesn. Tom 3. p. 381.*

Saxonum libertatem sub Carolo M. adstruit & explicat *Conring. de Urb. Germ. th.63.* Ejus insigne hoc quoque specimen fuit, quod *Saxonici generis Comites* illis præpositi, ut *Annales Francorum à Chesneo* patre editi testantur. *Jus* tamen *conventuum publicorum instituendorum, nisi ex authoritate Missorum Regiorum* iis ademptum, *& ne quis aliter quam in suo ministerio placita & justitias faceret, Sacerdotibus considerandum* datum est, in *Capitulatione de partibus Saxoniæ,* quam ex Bibliotheca Vaticana *Lucas Holstenius* & *Monumentorum Paderbornensium Editor* publicaverunt. *A. C. 782. Tom. 2. p. 22.*

Ad §. *IX.*

Regni Lothariani terminos, & quâ vicissitudine illud cum Germania coaluerit, explicat *Conring. de Fin. Imp. I, 6.* *Carolinum*

verò *sanguinem* in ſtirpe maſculina pridem
cap.3. extinctum, aſſerenti in *Vindiciis Hiſpan. Chifletio*, concedit acerrimus ejus Antagoniſta *Blondellus in Aſſert. Geneal. Franc. p.* 217. per feminas autem in plures Illuſtres familias ad noſtra uſque tempora propagatum, Iidem demonſtrant.

Ad §. *X. XI. XII. XIII.*

Cum de *modo* quæritur, quo titulum Romani Imperii primum Germania nacta ſit; vetuſtiora illa perſequi, vel paſſim inculcata huc repetere, ab inſtituto noſtro alienius eſt. Cùm præſertim quid vel *jure armorum*, vel *acclamatione populi Romani*, vel denique *inauguratione Papali* Carolo M. quæſitum ſit, poſt prolixas *Illyrici, Bellarmini, Junij, Arniſæi* aliorumque concertationes, ſatis jam ſit ad liquidum deductum. Præcipua difficultas in eo ſupereſſe videtur, *quid alteruter horum titulorum valere adverſus Græcos Imperatores potuerit, antequam illis bellum cum Carolo vel pactio interceſſiſſet?* Quanquam enim Leoni Iſauro quidem ob cauſas hic memoratas anathema intentaſſet Gregorius Pontifex: Et id quidem maximâ quoque Græcorum parte approbante, ut ex *Zonara* poteſt intelligi: non tamen ſe vel populum Romanum Græcorum Imperio in univerſum ſubtrahere auſus eſt. Quin conſilium Romanorum, alium ſibi

Impe-

Imperatorem eligere molientium, palam reprobavit, *Anastasio in Vita ejus*, & exinde *Sigonio* teste, neque voluntati eorum de Imperio Leoni abrogando est assensus. Majore licentia usi sunt Gregorii Successores, affectato palam Urbis dominatu. Sed non defuerunt postea, qui valdè infirmum Caroli jus pronunciarent, quod Pontificiâ usurpatione niteretur. *Gervasius* certè *Tilbertensis*, Marescallus Regni Arelatensis, in *Otiis Imperialibus*, quæ in Bibliotheca Wolfenbütelana MSC. extare *Conring.* tradit, quæque *tertio Francicorum Scriptorum Tomo Chesneus* Filius edidit, sub Ottone IV. scribere non dubitavit: *Pontificem non debuisse usurpare dominationem à Constantinopolitanis Imperatoribus acceptam, ut alij conferret Augusti appellationem. Et,* subjicit, *nisi os viderer in cœlum ponere, constanter dicerem, aut Imperium Romanum non posse cujusvis Imperatoris largitione exuere, aut si potuit jus Imperij in Pontificem mutare, non potuit in donatoris præjudicium donatarius Augusti nomen, quod ipse non habuit, alij conferre.* Ex titulis autem qui prætexuntur, nullus haud dubiè efficacior est, quam qui à *desertione* desumitur. Et Stephanum quidem Pontificem, inopia & desperatione auxilii à Constantinopolitano Imperatore, ad Francorum Regem confugisse, narrat *Anastasius Bibliothecarius* in *vita ejus*: de Leone autem ab inimicis pessimè habito scribit *Constantinus Manasses*:

de Regn. Ital. III. p.63.

Addit. ad Not. ad Lampad.

Ὁ δὲ συμάνας ἐν γραφῇ ταῦτα τῇ Βασιλίδι
Ἐπικουρίαν τε τυχεῖν ἐκ ταύτης ἱκετεύσας,
Ὡς ἔγνω πάντα μάταια τεχνώμενος καὶ
πράττων,)
Καὶ γράφειν τὸ λεγόμενον ἐπιχειρεῖν εἰς ὕδωρ,
Καὶ πανταχόθεν ἀπεγνὼς, προσφεύγει τῷ Καρούλῳ.

Vertit Meursius: *Tum ille re totâ mox Constantinopoli nunciata, opem sibi ferri postulat: ubi frustra se omnia moliri & agere animadvertit, & in aqua (ceu proverbio dicitur) literas exarare: re ab omni parte desperata, ad Carolum confugit.* Eadem refert *Monachus SanGallensis*: additque, responsum Pontifici fuisse: *Ille Papa Regnum habet per se, & nostro præstantius; ipse se per seipsum vindicet de adversariis suis.* Et quanquam *Eginhardus* aliique ex eo notent, titulum Romani Imperatoris invito Carolo esse collatum: ex eodem tamen constat, cum primùm illum suscepisset, animosè satis, contra quam hic asseritur, jus suum exercuisse, neque expectasse, donec id sibi transactione confessioneque Constantinopolitanorum Imperatorum firmaretur. De vocabulo certè demum *A. C.* 812. remisisse litem Græci videntur: quo Legatos Michaëlis Carolum, *Imperatorem & Βασιλέα* nominasse, peculiariter notant *Annales Francorum*: nihilo tamen secius prioribus statim annis Imperatorium titulum diplomatibus Eum præscripsisse, plura exempla decla-

rant. Duo eximia exhibentur in *monumentis Paderbornensibus p.* 325. An autem *summi Imperij vim habuerit defensio*, cujus legibus comprehendebatur, *ne quicquam sine authoritate Imperatoris susciperet Sedes Romana, quod ad summam rerum faceret*, non sine contradictione dubitatur: ista enim defensio, tametsi non aliam quam *fœderis inæqualis* rationem habuisset; illi utique fœderum generi accensenda foret, quæ, ut *Grotius* distinguit, cum summi Imperii imminutione sunt conjuncta: in his autem Patrono imperium accedere, quod clienti decedit, ex se est manifestum. Et verò non *Carolum* duntaxat *Francis*, sed *Germanis Ottonem I. plenum jus summi Imperij acquisivisse*, per singulas Majestatis partes, de quibus hic tàm abruptè negatur, demonstrat, & *ad hæc usq; tempora illud subsecutis Pontificum molitionibus interverti eripiq; nequivisse* ostendit *Conringius de Imperio Germanorum Romano*: atque per singulorum Imperatorum exempla illustrat in *Vindiciis Anti-Blondellianis Bœclerus*. Qui & alibi abundè docuerunt, non aliter *sedem Romanam Pontificum arbitrio relictam*, quam quomodo alii cuivis utile dominium habenti, bona feudalia vel emphyteuticaria permittuntur: nec *omissâ coronatione Romanâ*, de jure quicquam intercidisse. Nam quomodo intelligi porrò debeat, *quando in Imperatoria Capitulatione defensio sedis Romanæ*

de J. B. II, 15, 7.

Conring. de Fin. Imp. c. 20. & 21. Bœcl. in Notit. Imp. lib. 2. c. 2. p. 17.

Cæsari recens electo injungitur, ſepoſita cavillatione declarat *Limnæus ad* Capitul. *Caroli V. pag.* 133. *& ſeq.*

Ad §. *XIV.*

Imperium hodiernum in locum veteris illius Romani Imperij ſurrogatum eſſe, vel *illud in hoc continuari*, contra quoſdam apud *Albericum Gentilem* & *Grotium*; ut & *Germaniam Romæ ſubjectam*, contra vulgaria Doctorum placita, rectè negatur: ſed *diſtincta coronatio* & *inauguratio* plerumque regna atque imperia non reipsâ diſtincta, ſed diverſo duntaxat jure ac titulo acquiſita notat., obſervatque *Æneas Sylvius in Hiſtoria Friderici III. regni quoq́; Arelatenſis nomine olim peculiarem coronam ſuſcipi conſueviſſe. idemq́;* putat *futurum, ſi quod ulterius Regni dominium ad Imperatorem devolveretur.* Sicut autem & alias infrequens non eſt, ut diverſa regna uni capiti ſubjecta in unius tamen Reipublicæ Imperiive corpus non connectantur: ita, cum Teutonicæ Nationi ſubjectum ſit, qualecunque hodiè Romanum Imperium ſupereſt; à *contradictione* facilè liberabitur *formula*, qua vel *Imperium Romanum* vel *Imperium Romanorum Teutonicæ Nationis* nominatur. vid. *Bœcl. in Vindic. Anti-Blondell. Notit. S. R. Imp.* ſubjectis *p.*247. *& ſeq.*

deJ B.I,23. de J.B. & P.II,9.ult.

Ad §. XV.

Pericula & incommoda, quæ ex titulo Imperij Romani in Germaniam redundaſſe, notatur, pridem evanuêre; obſoletâ non minus *excommunicatione Pontificiâ*, quam *Romanis expeditionibus*. Sunt & alia, quæ obſervavit *Conring. de Imp. Germ. Rom. cap.*12. Neque tamen quenquam exiſtimo Germaniæ noſtræ conſulturum, ut incomparabilis faſtigii majeſtatem abjiciat, quam ex actis ſuperiorum temporum conſtat, maximos quoſque Principes, ejuſdem detrimenti periculo, libentiſſimè fuiſſe redemturos.

AD CAP. II.

De Membris, ex quibus jam Imperium Germanicum componitur.

§. I.

QUomodo ex tenore diſciplinæ, quam *liber* iſte profitetur, intelligi explicarique debeat, quando *Imperium Germanicum*, tanquam *corpus quoddam validiſſimum*, ex *Statibus* ut *primariis membris* dicitur *componi*, ſuo loco inferius noſcetur.

Vincu-

Vinculum ſanè, quo cum *capite* ſuo in unum corpus *componuntur* hæc *primaria membra*, ex ipſa Imperii Germanici conſtitutione ſtatui aliud nō poteſt, quam participatio & conſortium ſummæ poteſtatis civilis, ab Imperatore & Ordinibus, tanquam in una Republica, communiter exercendæ. Quod ex ipſa quoque, quæ hîc proponitur, *Statuum deſcriptione*, ita deducit *Paurmeiſterus*, ut demonſtret: *ipſam formam, quâ proprie definiuntur, quâq; à communitate reliquorum Imperiï Procerum dividuntur Status, conſiſtere in ſola τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς κοινωνίας, id eſt, ſeſſura & dictionis ſententiæ actuali communicatione.* Unde & *Lampadius* ſuam illam deſcriptionem *Statuum* concinnavit: quod ſint *ſingulorum territoriorum domini, qui una cum Cæſare imperandi poteſtatem habent.* quam quidem *Imperiï noſtri uſibus maxime commodam* eſſe *Conringius* judicat: Qui & *alibi* non dubitavit pronuntiare: *Hoc jus ſuffragiorum uſq; adeò verorum Ordinum ac Statuum proprium eſſe, ut eſſentiam eorum unice conſtituat: ut verò talis aliquis Matriculæ aut Albo Ordinum Imperiï ſit inſertus, utq; collectiones Imperiï in publicum ærarium, pro ratâ, proximè ſolvat, id per accidens tantum fieri.* Fruſtra ex adverſo contra *Schüzium*, verioris ſententiæ aſſertorem, pertendente *Limnæo*: *Votum & ſeſſionem in Comitiis accidens eſſe Statûs, & quidem tale, quod adeſſe vel abeſſe poſſit, ſalvâ Status eſſentiâ: ſolam autem matriculæ inſcri-*

de juriſd. Imp. Rom. lib. 1. cap. 8. §. 3. & 4.

de Republ. Rom. German. part. 3. cap. 3. §. 1.

Annot. ad d. loc.

De Civib. Imp. §. 6. & ſeqq.

Coll. Jur. Publ. vol. 1. diſp. 6. th. 2.

I. P. 1, 7, 86. & ſeqq. & Addit tem. utroq.

inſcriptionem, veram Status Imperij notam ſuppeditare. qui tamen *Ipſe* aliàs, parum quidem ad hæc congruenter, *ſe non diffiteri* ſcribit, *veram & genuinam Status qualitatem eſſe jus ſeſſionis & voti in Comitiis*, & contra *Carpzovium* hoc ſolo argumento probat, *Sabaudum & Aremburgium eſſe Imperij Status propriè ita dictos, quia in Comitiis votum & ſeſſionem tenent.* quod in *diſſertatione de Matricula Imperij* jam obſervavit *Ericus Mauritius*: in qua luculentum quoque ſpecimen exhibetur, quantum interſit, *an de conditione & qualitate Statuum Imperij in Republicâ, Politicum judicium*, quod hic unicè ſpectatur; *an*, quod ad JCtorum officium pertinet, *in contentione forenſi, judicialis probatio requiratur*: quæ duo *Limnæus* manifeſta confuſione permiſcuerat. Certè, quin ſingula communicatæ cum Ordinibus majeſtatis jura, iſthoc *ſeſſionis in comitiis & ſuffragij jure* contineantur, eò minus dubii ſupereſt, quo clarius & diſtinctius *Tabulis Pacis Weſtphalicæ* ſancitur: ut *gaudeant Status Imperij ſine contradictione, jure ſuffragij in omnibus deliberationibus ſuper negotiis Imperij, præſertim ubi leges ferendæ vel interpretandæ, bellum decernendum, tributa indicenda, delectus aut hoſpitationes militum inſtituendæ, nova munimenta intra Statuum ditiones extruenda nomine publico, veterave firmanda præſidiis, nec non ubi pax aut fœdera facienda, aliave ejuſmodi negotia peragenda fuerint, nihil horum aut quicquam*

Addit. tom. 2. ad I. P. 1, 7, 91.

Addit. tom. 2. ad I. P. 1, 7, 65. th. 19.

Art. VIII.

quicquam simile fiat vel admittatur, nisi de comitiali liberoq; omnium Imperij Statuum suffragio & consensu. Hujus autem suffragii *vim* & *efficaciam* satis insuper declarat appellatio *Voti decisivi,* qua ab alio quocunque *assensus* & *consilij* genere *ibidem* distinguitur.

Illos quod attinet, *qui ab aliis eximuntur,* siquidem, ut hîc supponitur, *illorum jus, quo immediatos sese Status ferunt, alij potentiores Status in dubium* duntaxat *vocent,* & jam ipso tamen actu *personam eorum referant in Comitiis,* conditionem quoque illorum tantisper in suspenso esse manifestum est: ut in eos interim nomen Statuum non nisi ἐν πλάτει, sicut in re simili philosophatur *Paurmeisterus,* ratione τῆς δυνάμεως congruere intelligatur. Aliud de his dicendum, qui jus suffragii ferendi, ab aliis in dubium quidem & controversiam vocatum, ipsi tamen adhuc in Comitiis exercent. In quibus obtinere inprimis existimo illud *Conringij: Eum, qui fruitur suffragij dicendi facultate, sive jure sive injuria; reapse esse in Statuum sive Ordinum censu: sicut è contra, qui illa caret, sive jure sive injuriâ; non sit actu civis.* Unde judicari de illorum quoque statu potest, qui verè exempti, hoc est, qui decreto comitiorum, vel judiciali sententia, in jus Statuum aliorum transcripti sunt. de quibus vid. *Victor. de caus. Exempt. conclus.* 38.

de Jurisd. Imp. Rom. 1, 8, 4.

de Civ. Imp. th. 8.

Obser-

Obſervatio *circa Principes*, emendatione quadam & ſupplemento indiget. Nam I. diverſitas iſta in *numero ſuffragiorum* Comitialium, ad *domos Principales*, non niſi ratione illorum ſuffragiorum pertinet, quæ familiæ alicui, vel lineæ, communiter ac pro indiviſo competunt; in aliis autem quam plurimis refertur ad ipſorum Statuum perſonam. Unde uſui ſtyli publici plurimum adverſantia loqueretur, ſi quis varia illa ſuffragia, quæ ſuperioribus Comitiis Archidux Auſtriæ Leopoldus Wilhelmus tulit, domui Auſtriacæ competiiſſe, vel etiamnum ratione Archiepiſcopatus Magdeburgenſis ad Auguſtum Saxoniæ Ducem ſpectans, domui Saxonicæ competere diceret. Sicut in univerſum ex Eccleſiaſticis quoque Statibus non pauci, nullo domuum reſpectu, neque conjunctorum tantum plurium Epiſcopatuum, ſed aliarum etiam ditionum ratione, plurium ſibi ſuffragiorum jus vindicare, notum eſt.

Nec vero II. de numero votorum in Comitiis, velut *ex regula*, definiri poteſt: *domui alicui Principali in Comitiis certum ſuffragiorum numerum competere.* Siquidem numerum iſtum variè immutari pridem obtinuit, prout in domibus Principalibus creſcit aut minuitur numerus ditionum, quarum domini juris dicendæ ſententiæ in Comitiis, compotes fuêre: & id quidem eo uſque

usque seposito collegiorum & Ordinum diversorum discrimine, ut Electores inter Principes; Ecclesiasticos Status, inter seculares; Principes inter Comites & Barones, jus istud suffragii dicendi exercere, usitatissimum sit. Non in omnibus quidem nec semper id observatum, declarant exempla hujus quoque seculi: postquam tamen seculo superiore, nonnulli, interque eos, ut *Conringius* arbitratur, primi Palatini, initium huic mori præbuissent, ut, qui Status alterius ditionem esset consecutus, singulatim etiam jus sententiæ illius loco dicendæ acciperet; illis quidem, quibus intellectus juris sui vel cura erat, integrum semper fuisse judicatum est, sequi hæc exempla: reliquis, qui hoc ipsum neglexerant, præclusâ longi temporis præscriptione ad idem audendum via atque opportunitate. quam tamen in tempore rursus aliquos arripuisse, illustria itidem exempla demonstrant. vid. *Lampad. de Rep. Rom. German. part. 3. cap. 5. §. 16. & Conringianam annotationem ad hunc locum.* Add. *Bertram. de Comit. th.* 43. Sicut autem ad retinendum quidem numerum suffragiorum in Comitiis, hactenus valuit hoc institutum: ita

vid. Lampad. de Rep. Rom. German. p. 3. c. 5. § 16. Annot. ad Lampad. p. 3. c. 5. §. 25.

III. eidem augendo plurimum confert, quod in illis familiis, in quibus primogenituræ ratio non habetur, si inter successores ditio dividatur, & divisio approbetur à

Cæsare,

Cæſare, atque, ut *Limnæus* loquitur, *unusquiſq; de ſua ditione ſeparatim inveſtiatur*, ſinguli quoque peculiare in Comitiis votum conſequantur: quod authoritate *decretorum Spirenſium de Anno* 1570. & exemplis domus Saxonicæ atque Brandenburgicæ, probat *Bertramus de Comit. th.*41. Add. *Limn. I.P.IX.*1,54. *Auth.* der Grundfeſte. *part.*1. *cap.*5. §.3. Ex quibus IV. id quoque diſcas, iſtud quidem, *ut plures ex una domo, in qua juri Primogenituræ locus non eſt, unum duntaxat ſuffragium ferant*, eo tantum caſu evenire, quo plures ſucceſſores pro indiviſo poſſident ditionem. Exempla ſubminiſtrat *Limnæus* ex *Receſſu anni* 1641. familiæ Saxonicæ Vinarienſis, Anhaldinæ, Fuggerorum, Schœnburgenſis atque Limburgicæ, & poſſunt ex *Receſſu anni* 1654. alia facili negotio adjungi.

Addit. T.I. p.75.

dict. loc. & I.P. IX, 1, 64.

Ad §. *II.*

Matriculæ hiſtoriam, tum quod antiquitatem attinet, tum quod varietatem, præter laudatos in *Notitia Imperij Bœcleriana* Scriptores, diligenter & ſolide exponunt *Hermanni Conringij de Civibus Imperij* & *Erici Mauritij de Matricula diſſertationes.* Ac inprimis quidem *doctiſſ. Mauritius* authoritatem matriculæ anno ſuperioris ſeculi XXI. conditæ, ex aliquot ſubſecutorum Comitiorum decretis ſtabilivit: variaque,

lib.3. cap.3.

quæ poſtea adornata ſunt, ſupplementa com̃onſtravit. Uſui, quem in ſuppeditandis argumentis, ad tractandas definiendaſque *de exemptione, modoq́ collectarum,* controverſias, hodie habere putatur matricula, ne locus quidem tùm fuit, cum *antiquiſſimi* illi, qui feruntur indices Comitiorum conſignarentur. Neq; tamen quamdiu integra Cæſarum poteſtas viguit, arbitrario confluxu eorum, *qui ſe aliquod in Republica momentum opibus aut prudentia facere putabant,* comitia conſtitiſſe credent, qui *antiquiſſimorum* illorum conventuum, *publicis Imperij negotiis tractandis deſtinatorum,* hiſtoriam in oculis habent. Ab eo verò tempore, quo jus Statuum in Comitiis, ipſaque adeò Comitia in hodiernam formam tranſiere; ſicut exempla quidem adeo rara non ſunt eorum, *qui per potentiores à Comitiis excluſi feruntur:* ita *tenuiores* videntur authoritate convocationis Cæſareæ impediti, quo minus *emanendi* licentiam ſibi *ultro* ſumerent: maxime poſtquam invaluit, ut ſinguli Status peculiaribus literis ſeorſim compellarentur. Unde mutationum, quæ hac parte contigerunt, cauſa fortaſſe rectius aſſignari queat, quod ipſa Statuum vocatio ad Comitia, etiam noſtro adhuc ſeculo non eſt ſecundum certam aliquam & conſtantem normam peracta: variis ſubinde momentis, & interdum erroribus intercurrentibus, ne

ad

ad definitum liquidumque numerum perveniretur. Vid. *Conring. de Civ. Imp. th.* 44. 47. 48. 50.

Ad §. *III.*

Austriaca familia splendore originis & *antiquitate* nulli Germanicarum secunda est. Siquidem majores *Rudolphi Habsburgici* jam circa initium seculi post Christum natum septimi, summa in occidentali Francia, Patriciatus & Majoratus domus dignatione præfulsere. Quin & mature admodum, & quidem necdum elapso seculo illo, ipsum Alemanniæ ducatum tenuere: qui tum, ut *Bruschius* interpretatur, Alsaciam, Sueviam, & Germaniam superiorem comprehendebat. Et seriem utique stirpis à Richomere Patricio, adeoque ab A. C. 600. post *Vignierium* & *Chifletium*, deducit etiam *Blondellus* in *Tabula Gentis Erchinoaldinæ Præfationi Apologeticæ ad Assertionem Genealogiæ Francicæ* insertâ. De Alemanniæ vero ducatu extat in *Fragmento historico*, quod *Alberto Argentinensi* præfigitur, quodque *Tomo I. Scriptorum Francicorum* etiam produxit *Andreas du Chesne* testimonium: *Leudesius cum Major domus esset, duxerat uxorem de prosapia S. Sigismundi Regis Burgundiæ, genuitq; ex ea Athicum seu Adalricum, qui Patre adhuc superstite, uxorem duxerat Berswindam nomine, filiam sororis S. Leodegarii, sororem videlicet Regi-*

in monaster. Germ. p. 93.

in Stemmat. Austr.

næ. Ob hanc causam consanguinitatis, à præfato Rege, ducatum Germaniæ adeptus est, habuitq́ sedem in Villa Regia Ebenheim, & in castro quod Hohenburg nominatur. Hujus autem Adalrici posteri, Habsburgici Comites, fœcunditate gentis & multiplici hæreditatis divisione, ut in *Originibus Habsburgicis* demónstrat *Pontus Heuterus*, ad nomen finesque angustiores sunt redacti: communi cum multis potentissimis familiis fato: quibus tamen hinc de prosapiæ generisque dignitate nihil decessisse judicatur. *Electionem Rudolphi in Romanorum Regem* quod attinet, cujuscunque suffragatione illa peracta sit, in confesso est, Germaniam nostram ab imminenti ruinâ, veluti ex machina per eam esse servatam. Neque autem Rudolpho præter *Moguntini Electoris commendationem*, reliquorum Principum, qui præ aliis authoritate præcipua pollebant, *studia*, vel prævalidos *competitores* defuisse, demonstrat *Gerardus de Roo*, & confirmant veterum monumentorum testimonia. è quibus duo hic adduxisse sufficiat. Chronica Australis à *Frebero* edita, ad *A.C.* 1273. *Comes Rudolphus de Habispurg electus est in Regem Romanorum, apud Franckfurt, auxilio Ludovici Comitis Palatini.* Siffridus Presbyter *A.C.* 1274. *Gregorius X. electionem Regis Rudolphi confirmavit, reprobatis nuntiis Regis Hispaniæ & Regis Bohemiæ. Ipse namq́ Rex Bohemiæ, Odoacrus, solennes nuntios &*

cap. 3. & 4.

Hist. Aust. lib. 1.

& multam pecuniam & munera ad Curiam Domini Papæ Gregorij transmiserat, eò quod ipse ad Imperium aspiraret. Cæterum inter Principes, qui *filias sibi Rudolphi in uxores stipulati* sunt, non fuit *Burggravius Noribergicus* Fridericus, consobrinus quippe Rudolphi, sed Otto *Brandenburgensis Marchio*: ut ex *Alberto Argentinensi* potest cognosci. *Chron. A. C. 1273.*

Cæterum *Austriam* cum annexis provinciis, Ottocaro usurpatori, maxima virtute ademptam, & Imperio vindicatam, contulit Rudolphus filio Alberto, tanquam marito Elisabethæ Tirolensis, veræ & legitimæ illarum ditionum hæredis. *Tempore* enim *electionis Regis* (verba sunt *Alberti Argentinensis*) *iverat Albertus ad Comitem Tirolis, ad recipiendam Elisabet filiam suam. Et intelligens Comes electionem Regis, Alberto filiam illico copulavit. Erat autem ipsa Elisabet soror quondam Chunradini ex matre, quæ defuncto Chunrado Rege, recepit Comitem Tirolis. Vacaverunt autem Imperio à tempore occisionis Chunradini, ducatus Austriæ, Stiriæ & Carinthiæ.* Add. *Gerard. de Roo Histor. Austr. lib. I. Pont. Heut. Orig. Habsp. cap. 4. & 15.* *Chron. A. C. 1273.*

Archiducis titulum non Habsburgicos demum sibi *adposuisse*: sed à Friderico II. Imperatore, Austriæ ducibus ex Babebergensi familia, quos & Reges facere destinaverat, jam tributum esse, docent *Wolffgangus Lazius in Rebus Viennensibus lib. 3. pag. 91.* *Petr. de Vineis Epist. VI, 26.*

Cuspinianus in Friderico II. Heuterus in Originibus Habspurgicis cap. 21. Primum certè locum *ad latus dexterum Imperij in curiis publicis*, iidem Babebergenses Austriæ Duces dudum sibi ante Habspurgicos vindicaverunt, ex *privilegio Friderici Barbarossa*, quod *Cuspinianus in Austria, Goldastus in Statutis & Rescriptis Imper.* tum in *Constitutionibus*, aliique passim publicavere. Protritam denique illam *Hippolithi à Lapide* calumniam, de *terrore belli Turcici ad emungendos pecunia Germanos* effictô, præsentissima non solarum utique *ditionum Austriacarum*, sed totius Germaniæ pericula, cordatorum Virorum judiciis nunquam hactenus extenuata pridem confutaverunt.

Tom.I.pag. 282. Add. Rationale Constit. p. 81. Limn.I. P.V.2,30.de Rat. Stat. part.2.cap. 3. Sect.3.

Ad §. IV.

In *privilegiis domûs Austriacæ*, nescio an præ reliquorum Statuum juribus eximii quicquam, & quod ad concitandum livorem valere queat, agniturus sit, qui sparsis per hunc libellum, de *libertate Ordinum & Statu Imperij Germanici*, hypothesibus præbuerit assensum. Et sunt sanè pleraque, quæ hic recensentur, capita, ita comparata, ut in maximam suam injuriam interpretaturi sint Status cæteri, præcipuè Electores, si quis immunitates illorum & jura territorialia, terminis angustioribus includere moliretur. Qualiacunque autem isthæc

sint,

ſint, invidiâ tamen alienâ, iniquè onerantur Imperatores Habſpurgici: qui nihil aliud diplomatibus ſuis, quam repetiere privilegia ducatui Auſtriæ, integris centum annis priùs ab aliis Imperatoribus annexa, ac novis ſubinde tabulis roborata, quam is in Habſpurgicorum jus ac ditionem concederet: quod *Diploma Friderici I.* ante laudatū, tum *Friderici II.* & *Henrici* Tabulæ apud *Cuſpinianum* luce meridiana clarius oſtendunt. *in Auſtria pag. 27. & 32.*

Inprimis autem Fridericus I. in exordio ſui diplomatis profitetur: *Se Marchionatum Auſtriæ commutaſſe in Ducatum, eumq́, cum ſubſcriptis juribus, Privilegiis & gratiis liberalitate Cæſarea contuliſſe Henrico Patruo ſuo, Prænobili ſuæ uxori Theodoræ & liberis eorundem: ne prædicti Patrui ſui Henrici,* qui ad litem de ducatu Bavariæ, inter ipſum & Henricum Ducem Saxoniæ ſopiendam, reſignaverat ducatum Bavariæ, quem tenebat, *honor & gloria in eo facto aliquatenus minueretur.* Deinde jubet *Ducem Auſtriæ immunem eſſe à quibuſvis ſervitiis, ſive Sacro Romano Imperio, ſive cuiquam alteri præſtandis; niſi ea de ſui arbitrij faceret libertate: eo excepto duntaxat, quod Imperio ſervire teneretur in Ungariam, duodecim viris armatis per menſem unum, ſub expenſis propriis, in ejus rei evidentiam, ut Princeps Imperij dinoſceretur.* Porro conſtituit, *Illum pro conducendis feudis requirere, ſeu accedere Imperium non debere, extra metas Auſtriæ: verum in terra* *Conf. Annal. Bavar. Adelzreuteri part. I. lib. 21.*

Austriæ sibi debere sua feuda conferri per Imperium & locari. Ducem etiam Austriæ non teneri aliquam curiam accedere edictam per Imperium: Imperium quoq; nullum feodum habere debere Austriæ in ducatu: Præterea quicquid Dux Austriæ in terris suis fecerit, vel statuerit, hoc Imperatorem modis seu viis quibuscunq;, non debere in aliud, quoquo modo imposterum commutare. Si Dux Austriæ sine hærede filio decederet, eundem ducatum ad Seniorem filiam devolvi. Si quis in dicto Ducatu residens, fecerit contra Ducem Austriæ; esse dicto Duci in rebus & corpore sine gratia condemnatum: Ducem Austriæ Principali amictum veste, superimposito Ducali pileo, circumdato serto pinnito, baculum habentem in manibus, equo insidentem, & insuper more aliorum Principum Imperii, conducere ab Imperio feoda sua debere. Ducem Austriæ donandi & deputandi terras suas, cuicunq; voluerit, habere debere potestatem liberam, si sine hæredibus liberis decederet, nec in hoc per Imperiũ debere aliqualiter impediri.

Denique *Carolum V.* Status Imperii in Comitiis Augustanis Anno 1548. non sine acri contentione, quippe reluctantem, eò perduxerunt, *ut Belgium suum partem Imperii declararet*, & ejus nomine in *contributionibus Imperii communibus, tantum quantum duo*, vel *si periculum à Turca immineret, quantum tres Electores*, persoluturum se polliceretur. quod ipsa *Transactionis* ejus verba indicant, quibus profitetur Imperator: *inter cætera S.R.I. nego-*

apud Chiffletium in Alsatia.

negotia, significata sibi fuisse scriptoq́ exhibita à Principibus Electoribus, atq́ communibus Statibus, ea, quæ à Consiliariis Circulorum, circa negotium moderationis taxæ in Comitiis Wormatiensibus discussa actaq́ fuissent: atq́ ex rationibus fusius atq́ diductius ibi explicatis supplicasse dictos Status, ut dictum circulum Burgundicum subsidiis & contributionibus S. R. Imp. dari solitis in suo statu tanquam membrum dicti Imperij relinqueret. Sed contra, minime se potuisse assentiri iis, quæ per communes Status proposita fuissent: ac potius curasse illis claram dari informationem, nunquam ex parte Belgicarum Provinciarum aut Burgundiæ datas ullas contributiones. Nihilominus tamen Illis significasse, ad fovendum cum iis amicitiæ bonæq́ vicinitatis commercium, contentum se fore, ut dictæ provinciæ sub uno circulo comprehenderentur, aliquamq́ pecuniæ summam contribuerent &c. Addito insuper (quod ad judicium de *exactoribus Tributi Turcici* ferendum pertinebit) ut *in casu, quo provinciæ istæ deessent dictæ contributionis solutioni; responderent in Camera Imperiali, ibiq́ contra eos, sicut contra alios Status S.R.I. procederetur, ad cogendum, ut solverent, quod deberent.* Ad hæc demonstrat *Conringius:* omnes illas Belgicas provincias, quæ in patrimonium Hispaniæ Regum pervenere, pridem cum Burgundos adhuc Principes acciperent, in obsequio Imperii jam fuisse: & quamvis hi potentia sua freti, Imperii jura multum deli-

Vindicatæ cap. 10 Conringium de finibus Imperij lib. 2. cap. 28. Limnæum Addit. ad I. P. V, 2. Tom. 2 pag. 346.

de Fin. Imp. cap. 28. pag. 748.

baverint; à Cæsaribus tamen & Imperii Ordinibus nihil juris illis fuisse remissum: quin imo in modum aliorum Principum ad comitia illos vocavisse, & Carolum Audacem turbantem res Imperii non dubitavisse proscribere. Sed & ex Austriacis Principibus Maximilianum, usq; adeo jam agnovisse Imperii jura, ut studiose id egerit, ut omnes illæ provinciæ uno Burgundici circuli titulo, in corpus Imperii cooptarentur. Unde ab ipsis Statibus Imperii Transactio illa & *magnifica pollicitatio* Caroli, nimiæ ac insidiosæ liberalitatis adeo suspecta non est habita, ut illam haud raro, tanquam juribus Imperio in Belgicas Provincias antea competentibus adversam, impugnaverint. quod ex *Wehnero* itidem *Conringius* admonet. Jam tum vero spes Philippi ad Imperium adspirantis excluserat Frater Caroli, Ferdinandus, pridem creatus Rex Romanorum. Cæsarem utique, quando cum Ordinibus de Belgicis provinciis transigebat, dimotum jam fuisse à consilio transferendi in Philippum Romanorum Regni, apparet ex *Ponti Heuteri Rer. Austriac. lib.* 12. *c.*15. ubi memorat: *Mariam Cæsaris sororem, ab eo instructam*, in principio statim Comitiorum Augustanorum, in quibus postea hæc transactio celebrata est, *diligenter cum Fratre Ferdinando egisse, ut renuntiatâ dignitate Regis Rom. eam in Philippum trans-*

d. loc. pag. 772.

transferri permitteret: Regem autem Ferdinandum, negotio recte perpenso, sorori Mariæ respondisse: Philippum, Hispaniæ ac tot aliis ingentibus aliquando regnis imperaturum, addito Germanico Imperio magis obrui ac pessum dari, quam juvari honorariq́;: proinde modum cupiditati ejus Cæsar statueret, nisi Philippum tantam mole oppressum succumbere, universamq́; Habspurgicam Austriacamq́; familiam intempestiva ambitione evertere cuperet. Cæsarem, fraternis rationibus recte examinatis, filiiq́; sui conditione penitius perspecta, probe Fratrem judicasse, censuisse; negotiumq́; aut in universum, aut in aliud tempus rejecisse. Neque tandem is rerum aut temporum status tum erat, ut de Germanorum auxiliis, tuendo adversus Galliæ Regem Belgio, Carolus magnopere vel confidere posset, vel sollicitus esse deberet.

Ad §. V.

Familiam Comitum Palatinorum Rheni & Ducum Bavariæ, in *Lineam Rudolphinam* & *Wilhelminam* universe dividi, jam usu vulgatum est; sed *Instrumentum pacis*, quod autoritatem potissimùm his vocabulis conciliavit, nomine Wilhelminæ Lineæ solam Wilhelmi V. prosapiam complectitur, quando *Electoralem dignitatem & Palatinatum superiorem ad Rudolphinam Lineam, deficientibus ex Wilhelmina masculis, redire jubet.* *art. 4.*

Quod

Quod admonere fortasse tanti non erat, nisi Wilhelminæ Lineæ originem aliqui à Wilhelmo Hollandiæ Comite, Ludovici Imperatoris Filio, deducerent. Quem tamen satis constat, ne liberos quidem ullos sibi superstites reliquisse. Is enim est, de quo Scriptor coævus *Johannes de Beka in Chronico Ultrajectino* annotat: *Iste Wilhelmus cepit in uxorem Filiam Ducis Lancastriæ Johannam, pulchram Dominam, & bonam valde, de qua genuit Filios & Filias; sed mortui sunt infantili ætate.*

vid. Sprenger. Jurisprud. Publ. p. 379.

A. C. 1351. p. 119.

Inter *ditiones Bavaricas*, verbo facienda est mentio *Landgraviatus Leuchtenbergici*: cujus nomine peculiare votum competit Bavaricæ Familiæ. quomodo ad Bavaros pervenerit, memorat *Sprengerus in Lucerna Imperii p.* 318. ubi tamen Georgium Ludovicum, Alberti Bavari Socerum, non debuisse ultimum Landgravium Leuchtenbergensem nominari, tum res ipsa, tum id maximè arguit, quod adhuc in Comitiis Ratisponensibus Anni 1641. ejus ex Wilhelmo Filio Nepos, Maximilianus Adamus, tanquam Landgravius Leuchtenbergensis sententiam dixit.

Inter Palatinos *Lineæ Rudolphinæ*, ut hic enumerantur, suffragio in senatu Principum potiuntur *Neoburgicus, Bipontinus, Lautereccensis*. Nam *Simmerense* votum, non ita pridem cum ditione, *Electori* cessit: cui

jam

jam antea etiam *Lauterense* competiit; sopitâ per transactionem controversiâ, quæ de isto Ducatu inter Electorem, & Comitem Palatinum Simmerensem in Comitiis Anni 1653. agitata fuerat. videatur *R. Imp.* 1654. §. 187. Uber das und nachdem.

De conditione *Sultzbacensis* consulatur *Sprengerus in Lucerna Imperij cap.* 1. *p.* 76.

De votis Sueciæ Regi concessis, scil. *Bremensi, Verdensi*, & *Pomerano*, disponitur in *Instr. P. art.* 10. *§. quarto ratione supradictarum omnium ditionum &c.*

Ad §. VI.

Quid ex Regionibus hîc recensitis, quibusvè legibus ac partibus, ad *Duces Saxoniæ* ex *Albertina Linea* pertineat, disci potest ex *Testamento Electoris Johannis Georgij*, quod is anno hujus seculi 52. condidit. è quo ad perficiendam notitiam membrorum Imperii, prout ejus constitutio in universalibus Comitiis aliisque Conventibus publicis spectatur, hæc potissimum dispositio notabilis est: was wir auch unser dreyer Söhne/ Herrn *Augusti*, Herrn *Christiani* und Herrn *Mauritij* halben/ so wol deren Fürstl. Underhalts und Landes *portion* wegen verändert/ das wollen wir dergestalt/ daß die Besuchung und die Beschickung der Reichs- Craiß-

Probation- und *Valvation*-Tagen nur allein von dem Chur-Printzen geschehen solle/ verstanden haben.

De administratione vero *Archiepiscopatus Magdeburgensis*, plenior, quam hîc innuitur, provisio est *Instrumenti Pacis*, ut, *si quando eundem morte* aut succeßione in Electoratu, vel quacunque alia conceßione *præsentis Administratoris Domini Augusti Ducis Saxoniæ* (qui hoc nomine interim votum obtinet in Comitiis) *vacare contigerit, iste Archiepiscopatus Domino Electori Brandenburgico tradatur & conferatur in Feudum perpetuum &c.*

art. 11. §. similiter.

Comitatus Hennebergicus jam olim anno millesimo trecentesimo decimo ab Henrico VII. Principali dignitate insignitus est; Diplomate, quod inter *opuscula Historica Meibomius* publicavit. quanquam autem ditio quidem ex pacto succeßorio ad Saxoniæ Duces devoluta, varie divisa sit, delatis ad Episcopum insuper Würzburgensem, ut & Landgravium Casselanum feudis utrinque dependentibus, sententia tamen Comitialis hucusque universæ domui Saxonicæ communis mansit: quod in *subscriptione recentissimi* quoque *Recessus* docet formula: des gesampten Chur und Fürstl. Hauses Saxen/ wegen der gefürsteten Graffschafft Henneberg.

p. 507. & seq. de quo v. Limn. de J. P. l. 4. c. 8. n. 173. & seq.

In *Ducatu Coburgico* & *Altenburgico* mutatio contigit anno hujus seculi septuagesimo

ſimo ſecundo: quo poſtremus ex Altenburgica ſtirpe Princeps Fridericus Wilhelmus fatis conceſſit, ſucceſſorem nactus *Ducem Gothanum*: cui hac ratione ad *ſuffragium Gothanum* acceſſit *Coburgicum* & *Altenburgicum*. ita tamen, ut ipſe conſortio voti *Iſenacenſis*, quod ad id tempus Domui Gothanæ & Wimarienſi commune fuerat, decederet. Verba Tranſactionis, qua inter iſtas Lineas de Succeſſione Altenburgica lis compoſita eſt, huc ſpectantia ſunt: zum dritten/ nachdem auch biß anhero wir allerſeits auff Reichs- und Crayß-Tägen/ wegen des Fürſtenthums Eyſenach/ deſſen Aempter wir Hertzog Ernſt in hiebevorigen Lands-Theilungen zur Helffte erlangt/ ein Fürſtlich *Votum* miteinander zu *commun* geführt/ nunmehr aber uns Hertzog Ernſten mit dem Fürſtenthum Altenburg und Coburg zwey *vota*, und zugleich die bißher Altenburgiſchen theils gehabte Stelle unter denen *ordinari* Reichs-*Deputir*ten zukommet; So wollen wir uns hingegen unſerer Vettern Ld. Ld. Ld. und dero Nachkommen zum beſten ſolches halben Eyſenachiſchen *Voti* begeben haben/ alſo/ daß ihre Ld. Ld. Ld. ſolches ſampt oder ſonders/ wie ſie ſich deſſen vergleichen möchten / alleine und ohne fernere Unſere *Concurrenz* führen

ren mögen; Womit wir die drey Gebrüdere wol zufrieden / und hingegen von den obigen *Votis* des Altenburgischen und Coburgischen Fürstenthums / auff Reichs- Crayß- und *Deputations*-Tägen gänßlich abstehen.

De Origine Voti *Wimariensis* vid. *Bertram. de Comitiis membr.* 3. *th.* 41. esse vero istud inter præcipua exempla Votorum inter Fratres, inter quos regio divisa non est, communium, alibi jam est annotatum. conf. *Limnæus Addit. Tom.* 1. *ad libr.* 1. *cap.* 8. *n.* 96. *in fine.* adde *Mylerum de Principibus & Statibus Imperij part.* 1, *c.* 23. §. 3.

Ad §. VII.

Brandenburgica Familia quando in Senatu Principum, quave occasione voto *Culmbacensi & Onolsbacensi* aucta sit, indicat itidem *Bertramus de Comitiis d. l.*

art. 11. Electori, Pace Osnabrugensi, datum est Jus suffragii *Halberstadiensis, Pomeranici*, & *Mindensis*. De voto *Caminensi* videatur *Spreng. in Lucerna Imp. p.* 77. *Borussiam extra Imperium Romanum jam collocari* ostendit etiam *Conringius de Finibus Imperij cap.* 29. *pag.* 821. præscriptionis tamen titulus, qui vulgò jactatur, satis solidè convellitur per ea, quæ tradit *Bœclerus ad Grot. de J. B. & P. l.* 2. *c.* 4. *n.* 14.

Et

Et eſt illa quidem, Pace Welavienſi, anno hujus ſeculi quinquageſimo ſeptimo conceſſa *Electori & deſcendentibus ejuſdem maſculis, Jure ſupremi dominij, cum ſumma atq; abſoluta poteſtate abſq; omnibus antea præſtitis oneribus, ſolutoq; feudali nexu, regenda*; ita tamen, *ut deficientibus maſculis ex Electorali Linea, Agnati Culmbacenſis & Onolsbacenſis Lineæ in ſpem ſucceſſionis, ſub Feudi tamen lege admittantur.* Præceſſerat autem jam olim gravis diſceptatio de ſucceſſione iſtarum Linearum in Pruſſiam Ducalem: cujus potiora Acta collegit *Limnæus Addit. Tom. I. ad lib. V. cap. 7. n. 28.* *p. 785.*

Ad §. VIII.

Ducatus Brunſvicenſis interea obitu *D. Auguſti* Principem mutavit.

Pollebat autem Domus Brunſvico-Luneburgica jam olim quadruplici ſuffragio; à quo cum poſtea ad duo duntaxat vota decidiſſet; conſilio *Jacobi Lampadij* factum autumat *Conringius*, ut prior votorum numerus reſtitueretur. Sunt autem illa, *Wolffenbuttelenſe* ſeu *Brunſvicenſe*, *Cellenſe*, *Grubenhagenſe*, & *Hanoveranum* ſeu *Calenbergicum*. *ad Lampad. part. 3. cap. 5.*

De *Epiſcopatu Oſnabrugenſi* ſtatuitur *Inſtr. P. art. 13.*

Mechelburgenſibus Ducibus, Lineæ Sverinenſis, ad ſuffragium, quod antea hujus Duca- *art. 12.*

tus nomine ferebant, datus eſt *Inſtrumento Pacis* Epiſcopatus Sverinenſis & Razenburgenſis cum duplici Principis Titulo & Voto.

Linea Guſtrovienſis ſeorſim peculiari ſuffragio gaudet.

Nomine *Ducatus Wurtembergici* unicum primogenito Votum competit.

Annal. Suev. l.6. part.3.c.11. *Comitatus Mumpelgardenſis*, quem ad Duces Wurtembergicos matrimonio perveniſſe docet *Cruſius*, ultimis demum Comitiis in Claſſe Principum certo liquidoque ſuffragii & ſeſſionis Jure potitus eſt. controverſiam prolixè deſcribit *Limnæus Addit. Tom.1. ad l.1. c.4. p.408.* addatur *p.492.*

Haſſiæ Landgravij cum ſuperiori ſeculo quatuor ſuffragiis uſi eſſent, poſtea duobus *art.15.* contenti fuerunt, donec Pace noviſſima Lineæ Caſſelanæ inſuper Abbatia Hirſchfeldenſis cum titulo & voto Principis ceſſit.

In *Familia Badenſi* præter ſuffragium cuique lineæ ſeorſim competens, à *Linea Durlacenſi* fertur Hochbergenſe.

Holſatiæ verò *Duces* ultra Gottorpienſe, Gluckſtadienſi quoque voto fruuntur.

Ducatum Sleſvicenſem qui *dependere à Germania* ſtatuunt, ſequuntur Matriculam Anno 21. ſeculi ſuperioris concinnatam. Cujus autoritas cur admitti hac in re nequeat, oſtendit *Conringius de Finibus Imp. c.15. p.221. & ſeqq.*

Ad

Ad §. IX.

Sabaudiæ Duces, ipſam quoque *Sabaudiam* ab Imperio Germanico, Feudi Jure tenere, pridem jam contra Italorum quorundam JCtorum aſſerta demonſtravit *Bodinus*, valde alias ampliandis Imperii finibus parcus Scriptor. neque ipſi Sabaudiæ Duces hactenus ab Imperio *rationes ſuas* adeo *ſeparatas habuêre*, quin ſubinde ſe *Sacri Imperij Principes*, itemque *Germanicos Principes* in publicis monumentis profiterentur, *qui ſuas Majorumq; ſuorum ditiones Imperatorum Germanicorum liberalitati acceptas referrent.* v. *Literæ Caroli Emanuelis Ducis Sabaudiæ* apud *Arumæum de Comitiis c.4. n.*118. add. *Conring. de Finib. Imp. c.* 25. *Arniſæus de Jure Majeſt. l.* 2. *c.* 2. *n.*4. *Carpzov. de L. R. c.* 7. *ſect.* 7. *Limn. addit. Tom.*1. *ad l.*5. *c.*14. *n.*2. *de Republ. l.*1*0.*

Lotharingiæ Duces nomine Marchionatus Numenii duntaxat in Comitiis Seſſionem obtinere, colligunt vulgò ex Receſſuum quorundam ſubſcriptione, & quod inter poſtremos ſententiam dicunt. in *Tabulis* autem *Inveſtituræ*, quarum Exemplum publicavit *Chiffletius*, nominantur Feuda Imperii *Marchionatus Pontis Montenſis*, *Comitatus de* Blanckenberg/ Bellißheim *&* *Claremontis*, *Marchionatus Hattonis Caſtri &c.* Ipſum verò *Lotharingiæ Ducatum* etiam per *v. Limn. addit. T.* 1. *&* 2. *ad l.* 5. *c.* 11. *n.* 2. *in Commentar. Lotharienſ. c.* 12.

 Tranſ-

Transactionem Noribergensem, cui potissimum Libertas ejus inniti putatur, Juribus tamen Imperii neutiquam solutum esse, rationibus haud facile subvertendis videntur idem *Chiffletius* & *Conringius* ostendisse. Ille in *Commentario Lothariensi, cap.* 9. Hic *de Finibus Imperij c.*27. add. *Arumaeus de Comitiis, c.*4. *n.*122.

Criminatio Ferdinandi II. haud dubiè gravi pondere, eò, quo destinatur, procumberet, si Ferdinandus vel omnes, qui hîc enumerantur, in ordinem Principum extulisset, vel illos, quos dignitate Principali auxit, Principum Senatui obtrudere molitus esset. Neque sane *Hippolitus à Lapide* aculeos hac parte Domui Austriacae intentatos ultra porrexit. *quod si pro lubitu*, scribit ille, *quoscunq; in subsellia Principum adsciscere aut admittere Imperatori largiremur, posset is omnes fiduciarios suos, Clientes, ac jurata mancipia Principes Imperij facere, senatui Principum obtrudere; ac cum in Comitiis vota non ponderentur, sed numerentur, multitudine eorum votorũ reliquos Principes veluti obruere, aut certè eorundem auctoritatem labefactare; adeoq; concludendi potestatem per hos, qui ab ipsius ore toti dependent, obliq; ac per indirectum ad se trahere.* At enim Principes *Nassovij*, *Averspergius*, & *Piccolomini*, à Ferdinando III. demũ in hunc gradum evecti sunt; è caeteris verò, qui titu-

*deRat. Stat. part.*1. *c.*13. *sect.*1. *n.*22.

titulum duntaxat & dignationem Principum à Ferdinando II. acceperant, *Hohenzolleranus, Eggenbergius* & *Lobkovvizius*, in Conventu Ordinum Ratisponensi anni 1641. adeoque itidem sub Ferdinando III. *Reliqui* in Comitiis anni 1654. Sessionem demum & Votum obtinuerunt. Unde & *Hippolitus à Lapide*, cum tentatæ hac arte libertatis invidiam conquisitis anxiè exemplis Austriacis Imperatoribus inurere contenderet, aliud tamen, quod proferret, non habuit, quàm *Arenbergium, cum anno* 1582. *ut Legatus Domus Burgundicæ Comitiis adesset, sequentibus Comitiis proprio nomine Principum Classi & Ordini insertum*; tum & *Ducem Transsylvaniæ ac Wayvvodam Moldauiæ & Wallachiæ ab Austriacis non modo Principes Imperij factos, sed & votum & sessionem in comitiis consecutos fuisse.* At Arenbergium quidem jam tum in Comitiis Anni 1576. sessionem in Collegio Principum, nec solius Cæsaris auctoritate, sed communi Statuum consensu obtinuisse, testantur illorum *Comitiorum Acta die ultimo Julij & seqq.* neque is Recessui anni 1582. tantùm ut Legatus Domus Burgundicæ, verum proprio quoque nomine inter Principes, seorsim subscripsit. Transsylvaniæ verò Ducem, & Wayvvodam Walachiæ, ac Moldaviæ, privato colloquio apud *Goldastum* largius dignitatem

vid. R. I. 1641. §. 97. & 98.

vid. R. I. 1654. §. 196.

part. 2. c. 7. sect. 8. n. 5.

de R. S. & E. l. 1. class. 4. c. 1. n. 34. suam interpretatos, fas fuerit, cum *Reinkingio* aliisque in eorum Principum censum referre, *qui nominantur Principes Imperij, & tamen Status Imperij non sunt, adeoq; Voto & sessione in Comitiis carent.* De Jure creandi Principes inferius agetur. *ad cap. 5. §. 5.* Uti verò vix sperare potuit Ferdinandus, consiliis parandæ dominationis multum adjumenti allaturum, si quatuor aut quinque suffragiis partes suas in Collegio Principum firmasset; ita vix est, ut antiquæ familiæ dignitatem suam non existiment aliter constitutam, quàm si Cæsari privilegiorum, Dignitatumque concedendarum facultas intervertatur. nam id quidem, quod recipiendis in numerum Statuum & ad votum ac sessionem Comitialem admittendis his Principibus in publica Comitiorum luce, Ordinibus adnitentibus vel suffragantibus gestum est, soli Imperatori imputare haud dubie nulla sana ratio patitur. quod enim in Comitiis anni 1641. quidam ex Statibus monuerunt, *considerandum esse vetustioribus Familiis, cum totis octuaginta retro annis vix uni Sessio & votum in Senatu Principum datum sit, si jam plures uno conventu admitterentur, fieri posse, ut ab isthoc exemplo Principes recentiores aliquando in parem cum antiquioribus numerum excrescerent*; id, contra quos, quave contemplatione prolatum sit, nemini potest obscu-

apud Speidel. in speculo voce Fürst addde Limn. add. Tom. 2. p. 120.

ſcurum eſſe. nam in univerſum quidem leges Imperii multò aliter conſtat de multiplicatione votorum in Comitiis philoſophari. v. *R. I. de A.* 1570. §. Nach dem auch. 163.

Ad §. X.

Epiſcopos in Comitiis Imperij aliiſq; actibus, priori præ Secularibus loco potiri, jam ſub primis Francorum Imperatoribus obtinuerat. Exempla collegit *Lehmannus in Chronico Spirenſi.* Nempe nec *ſeculares* tum ſublimiori *lib. 2. c. 15.* Ducum Principumve dignatione, hæreditario Jure potiri mos erat: & ad Epiſcopatus non alii facile provehebantur, quam ex illuſtri ſtemmate orti. De *conjunctione Imperij civilis cum Sacerdotio* ſuffecerit hîc adſcribere *Carpzovij* judicium. qui cum quæſtionis paſſim varieque agitatæ ſtatum ita formâſſet: *Annon Epiſcopi male politicam Juriſdictionem exerceant ac proinde duplicem perſonam Principis & Epiſcopi falſo repræſentent?* *De Leg. Reg. c. 3. ſ. 9. n. 25. & ſeqq.* ſubjicit: *dicam liberè quid ſentiam. Etſi vetuſtis diebus in Imperio noſtro Eccleſiaſticis perſonis abſq; dubio non competierit politica poteſtas; nec, cum initia Eccleſiæ adhuc fuêre tenuia, quicquam agrorum vel prædiorum ipſi donatum vel ab eâ acceptum legamus: Attamen cum tempore hodierno Eccleſiaſtici jam à principio fundationis ſuarum Eccleſiarum, vel à tanto dierum ſpatio, de cujus*

contrario non extat amplius memoria, una cum potestate Spirituali & Ecclesiastica obtinuerint, & adhuc legitime obtineant Ducatus, Comitatus, Baronias, cum Jurisdictione temporali; sane præsumptuosum fuerit, disputatione Scholasticâ, qua nec dari nec adimi possunt dominia, iis terminos antiqua dignitatis pervertere. Quomodo aliàs hæc tota res ad tranquillitatem usumque Imperii vel attemperari vel declarari idonee queat, ostendit *Conringius de Constitutione Episcoporum Germaniæ, th.95.*

Ad §. XI.

De *conjunctione plurium Episcopatuum* egregia est ejusdem *Conringij* annotatio *de Constit. Episc. Germ. th.79. & 90.95.* ubi citata ex *Cranzio* testimonia satis ostendunt, non esse rem *hodierni* inventi. Et sanctionibus quidem Ecclesiasticis refragari, jam

ad Nomocan. Phot. Tit. 1. cap. 20. olim nitebatur probare *Theodorus Balsamon* ex Interpretatione Canonis XV. Concilii VII. sive Nicæni II. constituentis, *nequis in duabus Ecclesiis unius Urbis Clericus fiat:*

v. l. 36. & l. 40. §. 1. C. de Episc. & Cler. *Photius* autem præmiserat ex *lib.1. Cod. Tit.3. Constit.35. & 39. neq; in duabus Civitatibus Episcopum; neq; duorum Monasteriorum Præsulem eundem esse posse.* Sed & in *vita Gregorij Pon-*

v. dist. 89. c. 1. *tificis* scribit *Johannes Diaconus*: illum omnino censuisse, *singula Ecclesiastici Juris officia singulis quibusq; personis singulatim committi debere.*

re. Ne de *Concilij Lateranensis II.* Decreto jam dicam; quo generaliter statuitur: *ut quicunq; receperit aliquod beneficium, curam animarum habens annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso Jure privatus; & si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur.* Neque tamen adeo rigidè semper observatæ sunt hæ sanctiones, quin subinde illas dispensatione laxarent, qui constituendorum Episcoporum arbitrium sibi vendicabant. Exempla quædam annotavit *dicto loco* ipse *Photius*, & in *Canonicis Decretis* occurrunt passim alia. jamque sub UrbanoV. pontifice *Joannes de Lignano*, haud incelebris in Academia Bononiensi Juris Pontificii interpres, cum notasset, *impossibile de Juris communis rigore, quem intitulari in pluribus titulis Ecclesiasticis*, scribere non dubitavit: *ad jura in contrarium allegata non est respondendum: quia nullum jus invenio, quod hoc dicat dispositivè. sed bene invenio jura narrantia plurales: sed hoc evenire potest: quare tota die dispensatur; & expedit dispensare propter utilitatem vel necessitatem Ecclesiarum.* In Germania nostra, sub Joanne XXII. Berchtoldus, tradente *Alberto Argentinensi, diu Spirensem & Argentinensem Episcopatus tenuit, Spirensem Gubernatorem se scribens.* unde fortassis originem traxit, quod posteà invaluisse docet *Cranzius*, uti *qui duarum Ecclesiarum gubernaculis præficeretur; alteram teneret in titulum,*

c. dudum, 54. X. de Elect.

vid. caus. XVI. q. 1. c. 48. & seq. de pluralitate benefcior. Ecclesiasticor. n. 16.

in vita Berchtold.

Metrop. XI, 15.

lum, alteram in commendam. Sed & antea sub initium seculi XIII. *Rudolphum Giutingensem elaborasse, ut super duos haberet dominium principatus*, Abbatiam scil. San Gallensem & Episcopatum Curiensem, reperio annotatum in *casibus monasterij S. Galli.* ubi tamen adjicitur: *oportuit tamen eum obtinere Abbatiam dispensatoriè.* Antiquissimis vero temporibus totam hanc rem non tam juris & legis certæ, quam consilii ac utilitatis quadam ratione fuisse administratam, haud difficulter inde queat colligi, quod de Carolo M. *San Gallensis* ex ævo Caroli Crassi *Monachus* memoriæ prodit: *providentissimus Carolus, nulli Comitum, nisi his, qui in confinio vel Termino Barbarorum constituti erant, plus quam unum Comitatum aliquando concessit: Nulli Episcoporum Abbatiam vel Ecclesias ad Jus Regium pertinentes, nisi ex certissimis causis, unquam permisit. Cumq; à Consiliariis suis sive à familiaribus interrogaretur, cur ita faceret, respondit: Cum illo fisco, vel curte illa in Abbatiola vel Ecclesia, tam bonum vel meliorem vasallum, quam ille Comes est vel Episcopus, fidelem mihi acquiro vel facio. Ex certis autem causis quibusdam plurima tribuit.* Exempla recentiora collegit *Laurentius Ohmius de Jure Episcopali th. 13. lit. c.* Add. *Arum. de Jur. publ. Vol. 3. disc. 9. th. 35. Besold. Thes. pract. voc.* Bischoff.

Conr. de Fabar. cap. 10.

de Reb. Gest. Carol. M. lib. 1. cap. 14.

Prala-

Prælatis inferioribus jam olim duo suffragia adscripserunt *Author* des außführlichen Berichts/ wie es auff den Reichs-Tägen pfleget gehalten zu werden. *cap. 7. Lehmannus in Chronico Spirensi lib. 7. cap.* 124. *Arumæus de Comitiis cap. 7. n.* 89. *Bertramius de Comitiis membr. 5. th.* 70. postea tamen aliquandiu unico duntaxat usi sunt. estque ad hoc tempus accommodata *Paurmeisteri* & *Webneri* observatio. Alterum reperiere in Comitiis anni 1640. sequentibus autem demum compotes ejus sunt facti. Vid. *Limn. Addit. Tom. II. pag.* 354. *Auth.* der Grundfeste. *part. 2. c. 5.* *de Jurisdict. Imp. Rom.* II, 2, 25. *Obs. Pract. voc.* Reichstag.

Ad §. XII.

Comites & *Barones* anno superioris seculi LIX triplici adhuc suffragio potiti sunt. inde omisso Franconico, usque ad annum hujus seculi XLI. duo tantum tulere. Denique Comitiis novissimis accessit quartum, Westphalicum. Vid. *Limn. Addit. Tom. I. & II. ad lib. 9. cap.* 1., *n.* 143. *Autor* der Grundf. *loc. cit.*

Ad §. XIII.

Decrementa *Urbium*, quæ hic signantur, ad Anseaticas rectius retuleris; quatenus fœderis ejus potentia è gradu, in quo-

ante

ante unum atq; alterum seculum steterat, notabilibus intervallis decessit. nam de *Imperialibus*, quæ hic enumerantur, ejusmodi observationem adstruere vix liceat. quarum status, postquam adversus *minas* cujusque generis, *obscuras* pariter ac non obscuras, *Pace Imperij* aliisque *Legibus fundamentalibus* munitus est firmatusque; suo quodam jure, ac solidiori etiam conjectura ominari possunt, fore, ut in augures aliquando recidant tam sæva vaticinia. Neque sane hucusque quidem Germaniæ nostræ conditio eo recidit, ut securitas cujusque à validioris duntaxat arbitrio suspensa sit: vel de Republica tanquam in Cyclopum patria, sententiam dicere, aut adornare judicium conveniat. Suspicionem de receptione *Bremæ* in numerum liberarum Urbium, satis diluunt acta cum Episcopo. *Brunsvigæ* hodiernum statum describit Transactio novissima. De *Magdeburgo* quoque judicandum ex pacto anni 1666. nam sequiora suspicari fortasse aliorum non fuerit, quàm qui digerere nondum satis possunt, cur Saxones *Erfurdiam*, in qua sibi ultra *protectionem* nihil juris asseruerunt, *non suam potius fieri maluerint*. etenim inter *cordatiores* dudum explosa ratio est, quæ solo robore jus, vel utilitate metitur.

vid. Assert. libert. Brē.

apud Gastel. in Europa cap. 32. p. 1114.

Ad

Ad §. XIV.

Uti vocari ad Comitia, commodi incommodivè; oneris & favoris rationem habet: ita viciſſim quod *Nobiles immediati* non vocantur, utriuſque generis æſtimationem apud Scriptores ſubire videas. Favorem copioſe præ cæteris explicat *Hippolitus* von Treiſpach/ vero nomine *Philippus* Knipſchild/ *de Statu & ſeſſione immediatæ Nobilitatis quæſt.* 4. *n.* 331. *& ſeqq.* adverſam interpretationem tuetur *Bertramius de Comitiis membr.III. th.*39.

Dicteria ex paucorum moribus in univerſum Ordinem jactata, retunduntur cæterorum meritis. quorum interventu vel penſantur vel redimuntur flagitia diſſentaneam generi nominive vitam ſectantium.

Adverſus motus aut pericula à potentioribus intentata ſubinde Nobilitati præſidia idonea, Imperatorum proviſu diſpoſita adornataque fuiſſe, demonſtrat itidem *Hippolitus à Treisbach. quæſt.*4. *n.*345. *&* 348.

Ad §. XV.

Cum initio ſeculi ſuperioris primum inſtituerentur ſex Circuli, deinde augerentur anno 1512. ut decem fierent; non videtur id uſquequaque adeo rigide ſpectatum,

tum, ut omnia Imperii membra hac diſtributione comprehenderentur. poſteà certè non eſt huic curæ invigilatum. Unde ſi quis urgere velit hoc argumentum: *Non eſt hac aut illa provincia in Circulum relata; Ergo fœdere magis Germaniæ innectitur, quam in eandem cum ipſa Civitatem coaluit*: illi reſpondendum inprimis fuerit de *Comitatu Montisbelgardenſi* aliiſque provinciis, quæ hucuſque non ſunt certo circulo adſcriptæ, membra tamen Imperii non minus ac cæteræ indubitato habentur. Vid. *Limn. Addit. Tom.I p.40. & 41. & Tom. II. p.101.* Cæterum Bohemiam *neq; in aliquem ex decem circulis relatam eſſe, neq; peculiarem circulum conſtituere*, aſſerenti contra *Goldaſtum Arumæo* facile accedimus. At quod Regnum Bohemiæ, Regi æque ac cæteris Imperii Principibus ſua territoria, ſub lege homagii, confertur in feudum, inde talis haut dubie Bohemiæ ſtatus reſultat, qui pro Regno *fœdere* duntaxat *Germaniæ innexo* illam haberi non patitur. Cum præſertim Rex Bohemiæ à cæterorum Statuum ſorte, non ſit niſi peculiaribus privilegiis ſegregatus; & præterea ex ratione muneris Electorii, annexæve dignationis Archipincernæ, ad præſtanda ſive adſtringatur, ſive admittatur, quæ fœderati Principis officium haud parum egrediuntur.

Anim. de Com. II. 41.

Utili-

Utilitatem Circulorum agnoverunt etiam exteri. vid. *Thuan. lib. II. prop. init.* Eſt autem iſta diviſio talibus ab initio cautionibus, præſertim quoad rei militaris adminiſtrationem adgubernata, quæ non facile ſinebant circulos pro arbitrio ſuo, damna periculave ſejungere; Imperii quippe nihilominus juriſque communione copulatos. *Diſtractio* itaque quæ hîc ſignatur, propiores, nec obſcuras habet cauſas. Niſi quatenus omni in Republica, utut alias utiliſſimæ partitioni, diſtractionis quædam ſemina inſunt, ut Ordines aut collegia diſtincta ſubinde contrariis utilitatibus vel æmulatione collidantur.

v. R. I. 1555. §. im fall. 62. & ſeqq.

